

Գլխավոր խմբագիր՝
ԳՈՅԱՐ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ

Խմբագրակազմ
Խմբագիր՝
ԱՐՄԻՆԵ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ
Լրագրող՝
ՌՈՒԶԱՆ ՍԱՐԱԿՅԱՆ
Լուսանկարիչ՝
ՌԱԶՄԻԿ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

Լրատվական
գործունեություն
իրականացնող՝
«Հայաստանի պետական
տնտեսագիտական
համալսարան»
պետական ոչ առևտրային
կազմակերպություն:

Վկայական N 03Ա054452:
Տրված է՝ 06.06.2002թ.:

Խմբագրության հասցեն՝
0025, Երևան,
Նալբանդյան փողոց 128,
կենտրոնական
մասնաշենք, 2-րդ հարկ:
Հեռախոս՝ 59 34 60, 4 60

Համակարգչային
ձևավորումը՝
ՆԱԻՐԱ ԽԶԵՅԱՆԻ

Գրանցման վկայական՝ 269:
Պատվեր՝ 19:
Տպաքանակ՝ 500:
Ծավալը՝ 3 տպ. մամուլ:

Խմբագրությանը
տրամադրված հեղինակների
նյութերում տեղ
գտած փաստական
անձշտությունների
համար խմբագրությունը
պատասխանատվություն
չի կրում:
Ամսագրի նյութերն
օգտագործելիս հղումը
պարտադիր է:

Ստորագրված՝
տպագրության
04. 03. 2013թ.:

Տպագրված է
«Ոսկան Երևանցի»
տպագրատանը:
Հասցեն՝ ք. Երևան, Նոր Նորբերտ
1-ին զ., Սահմանական 11/1-ա:

Յրատարակիչ՝ ՀՊՃՀ:
Տպագրում է անվճար:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒՅՑՈՒՆ

Որ ծեռքբերումները լինեն շարունակական.....	4
ՀՊՃՀ-Ն ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ ԴԱՌԱՆԱԼՈՒ ԲԱՆԱՊԱՐՀԻՆ.....	5
ԳԻՏԱԿԱՆ.....	7
ՔՆՆԱԿԱՆ ԱԿՆԹԱՐԹՆԵՐ.....	9
ՀԱՅՈՑ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱԿ - 21.....	10
ՍԱՍՎԵԼ ԳՐԻԳՈՐՅԱՆ	
ՏԱՏԵՍԱԿԱՆ ԽճԱՆԿԱՐ.....	12
ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎՈՒՄ.....	16
ԱՆՆ ՂԱԼՅԱՆ	
ԲԺՇԿԱԿԱՆ ապահովագրության շուկան Հայաստանում.....	18
ՎԱԼԵՐԻ ՄԻՐԶՈՅԱՆ	
ՀԱՅԵՐԵՆԸ ՎՏԱՆԳՎԱԾ.....	20
ԲԱՆԱՉԵՆՔ ԵՎ ՍՈՎՈՐԵՆՔ ՀԱՅՈՑ ՄԵԾԵՐԻՑ.....	23
ԷԴՎԱՐԴ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ	
ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ ՍԿՎՈՒՄ Է ԲՆՈՒԹՅՈՒՆԻՑ.....	24
ՄԵԺՓՈԽ ՄԱՆՈՒՐՅԱՆ	
ԾԱՌԱՅՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏԻ ԱՇԽԱՏՈՂԻ ՎԱՐՁԱԿԱՆՈՒ.....	26
ՄԵՐ ՇՆՈՐՅԱԼԻՆԵՐԸ	
ԻՆՔՆԱԴԻՄԱՆԿԱՐ. ԷԼԵՆ ՈՎԼՅԱՆ.....	28
ԼԵՎՈՆ ՍԱՄՎԵԼՅԱՆ	
ԱՄԵՆԱԿԱՐԵՎՈՐԻ ՄԱՍԻՆ.....	30
ԼՈՒԽԱՆԿԱՐԱՅԻՆ ԼՐԱՇԱՐՔ.....	32
ՄՈՅՑԱՆ ՕԴԱՆՅԱՆ	
ՎԵՐԾԱՆԵԼՈՎ ԱՐՎԵՍՏԻ ԳԱՂՏՆԱԳՐԵՐԸ.....	38
ՄԻՄՈՆ ՀԱԿՈՐՅԱՆ	
ՎԱՐՁՈՒԹԱՐՔ.....	36
ՅՈՒԻՐ ՀՈՎԱԿԱՆՅԱՆ	
ՀԱՄԱԿՐԵԼԻ ԴԱՌԱՆԱԼՈՒ ԱՐՎԵՍՏԸ.....	43
ՄԱՐՏԱՀՐԱՎԵՐ՝ ԱՎԱՆԴԱԿԱՆ ՏՈՒՆԱԾՈՒԵՐԻՆ.....	44
Ութ խորհուրդ ԲԵՆՉԱՄԻՆ ՖՐԱՆԿԼԻՆից.....	46

ՈՐ ԶԵՌՔԵՐՈՒՄՆԵՐԸ ԼԻՆԵՆ ՀԱՐՈՒՆԱԿԱԿԱՆ

Օրացուցային նոր տարին ուսումնական տարվա ուղիղ կեսին իր հետ բերում է անցած ժամանակաշրջանը վերլուծելու, ընդհանրացնելու անհրաժեշտություն և պահանջ: Յուրաքանչյուր ամփոփում դառնում է մի նոր մեկնակետ, նոր ծրագրերին, նպատակներին ընդառաջ զնալու վճռական սկիզբ:

Մեր համալսարանում 2012 թվականի տարեվերջն ու 2013-ի տարեսկիզբը հաշվետվությունների շրջան էին. գիտական խորհրդի ընդլայնված նիստում, այնուհետև խորհրդի նիստում, տարեսկզբյան գիտական խորհրդի նիստում բուհի ղեկավարությունը համալսարանի ամբողջ կոլեկտիվին, ՀՊՏՀ խորհրդի ղեկավարությանն ու անդամներին հանգամանորեն ներկայացրեց մեկ տարվա գործունեության արդյունքները: Այդ վերլուծություններում ոչինչ չանտեսվեց, ոչ մի ձեռքբերում, նվաճում, հաջողություն չննաց աննկատ, թերացումների վրա աչք չփակվեց: Համալսարանի ղեկավարներն ու առանձին ստորաբաժանումների ղեկավարները իրենց ծրագրերում ուրվագծում էին նոր նախաձեռնությունների իրականացման արդյունավետ ուղիները, շեշտադրում համախմբված ու հետևողական աշխատելու կարևորությունը:

Կրկին հիշատակելով կարևոր ձեռքբերումներից մի քանիսը՝ ցանկանում ենք ուշադրություն հրավիրել, թե առաջիկայում որքան մեծ ջանքեր են պահանջվելու բուհի ղեկավարությունից, արոֆեսորադասախոսական համակազմից, աշխատակիցներից, ինչպես նաև ուսանողներից այս կարևոր ու կենսական ձեռնարկումները ամենօրյա աշխատանքով լիակատար ավարտի հասցնելու համար:

Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարանն այս տարի շահել է «Տեմպուսի»—ի երեք ծրագիր, որոնցից մեկի՝ «Արարատ» ծրագրի համակարգողն է: Եռամյա այս ծրագրի մեկնարկն արդեն տրված է, այն նպատակառողջված է համալսարան—գործառու կապերի ստեղծմանն ու ամրապնդմանը: Մեր կրթօջախում հիմնարար նշանակություն է ձեռք բերել և գործնական աշխատանքային հետ ստացել կրթության որակի մշակույթի ստեղծումը:

Համալսարանի գիտական բնագավառին նոր աշխուժություն է հաղորդել ներհամալսարանական գիտական դրամաշնորհների մրցույթի անցկացումը, որի հաղորդների՝ խմբերի և անհատ հետազոտողների հետ համալսարանը մեծ հույսեր է կապում: Հետազոտական համալսարան դառնալու իր նպատակին ընդառաջ՝ համալսարանը ծանրակշիռ հայտ է ներկայացրել՝ ստեղծելով նոր կառույց՝ հետազոտական կենտրոն:

ՀՊՏՀ-ն, համագործակցության պայմանագրեր կնքելով հանրապետության մի շարք գերատեսչությունների հետ, նախաձեռնել էր մագիստրոսական կրթական ծրագրերի իրականացում, և 2012-2013 ուսումնական տարին նշանավորվեց առաջին ընդունելությամբ:

2012 թվականին ՀՀ կրթության և գիտության նախարարությունը համալսարանին թույլատրել էր օտար լեզվով կազմակերպել արտասահմանցի քաղաքացիների ուսուցում: Այսօր արդեն բուհն ուսանողներ ունի Հնդկաստանից ու Նեպալից: Մի հանգանակք, որը համալսարանում արձանագրում է կրթական ծառայությունների մատուցման նոր որակի պահանջ ու անհրաժեշտություն:

Համալսարանի բարեփոխումների ճանապարհին զարգացումների այս ոչ լրիվ թվարկումը արձանագրում է՝ նշանակած սահմանված է, հարկավոր է ճանապարհին անցնել անշեղորեն ու նպատակամետ գործունեությամբ, որպեսզի ավարտ ու սկիզբ նշանավորող հերթական հանգրվանում հպարտությամբ զնահատենք մեր ձեռքբերումները:

Յունվարի 17-ին կայացած ՀՊՏՀ խորհրդի նիստը տնտեսագիտական մայր համալսարանի կյանքում նշանավորվեց ոչ միայն անցած տարվա ձեռքբերումների, հաջողությունների, թերությունների շոկման անհրաժեշտության վավերագրումով, այլև անհախաղեայ իրադարձությամբ։ ՀՊՏՀ խորհրդի նիստը, նախագահ, ՀՀ Ազգային ժողովի նախագահ Յովիկ Արրահամյանի գլխավորությամբ, ՀՀ կրթության և գիտության նախարար Արմեն Աշոտյանի, խորհրդի անդամների մասնակցությամբ, որոշեց հավանություն տալ տնտեսագիտական համալսարանում հետազոտական կենտրոն ստեղծելու նախաձեռնությանը։

ՆՊԱՏԱԿԻՆ ԸՆԴԱՌԱ

«Գիտության զարգացման համաշխարհային փորձը ցույց է տալիս, որ գիտահետազոտական աշխատանքները կենտրոնացած են համալսարաններում, ինչը նաև նպաստում է կրթության որակի և մրցունակության բարձրացմանը։ Այդ խնդիրը սովորաբ լուծվում է համալսարաններում հետազոտական կառույցների ձևավորմանը», - խորհրդի նիստում հնչեցրած իր գեկուցման մեջ նշեց ՀՊՏՀ ռեկտոր Կորյուն Արոյանը՝ այնուհետև հիմնավորելով համալսարանում հետազոտական կենտրոնի ստեղծումը։ Նա նշեց, որ եվրոպական բարձրագույն կրթական և հետազոտական տարածությունում ինտեգրվելու հայաստանի որդեգրած քաղաքականությունը հենց այս հրամայականն է առաջարկում։

Հետազոտական կենտրոնի հիմնական նպատակը, ռեկտորի ձևակերպմանը, «համալսարանի և հանրապետության լավագույն տնտեսագիտական կարերի ներգրավմամբ հանրապետության համար առավել հրատապ սոցիալ-տնտեսական հիմնախնդիրների հետազոտումն է և համապատասխան առաջարկությունների մշակումը»։ Բուհի ղեկավարը թվարկեց այն կարևորագույն նպատակները, որոնք կարող են իրականացնել դառնալ կենտրոնի ստեղծմանը. հանալսարանի պրոֆեսորադասախոսական կազմի ակտիվ մասնակցությամբ գիտահետազոտական աշխատանքների իրականացում, տնտեսական զարգացման գլոբալ և լոկալ միտումների վերլուծություն և կանխատեսումների մշակում, տնտեսական քաղաքականության ծրագրերի և օրենսդրական ակտերի փորձաքննության իրականացում և համապատասխան առաջարկությունների և գեկուցումների ներկայացում և այլն։

ՀՊՏՀ խորհրդի նախագահ, ՀՀ Ազգային ժողովի նախագահ Յովիկ Արրահամյանը ողջունեց այս նախաձեռնությունը և հետազոր համարեց հետազոտական կենտրոնի համագործակցությունը խորհրդարանի համապատասխան կառույցների հետ։

Նույն նիստի ընթացքում ՀՊՏՀ խորհրդը լսեց

նաև Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարանի 2012 թվականի ուսումնագիտական ու ֆինանսատնտեսական գործունեության արդյունքների և 2013 թվականի բյուջեի նախագծի հիմնական ցուցանիշների մասին հարցը։ Անդրադարձանուվ բուհական կյանքի առանցքային խնդիրներին՝ ռեկտորը տեղեկացրեց, որ ներկայացվող գեկուցման մեջ կատարվել է համալսարանի ձեռքբերումների և հատկապես թերությունների անաշառ վերլուծություն, հրատապ լուծում պահանջող հիմնախնդիրների բացահայտում։ Նա հանգամանուն անդրադարձավ ուսումնամեթոդական աշխատանքներին, ուսումնական գործընթացի կազմակերպմանն ու կատարելագործմանը, ուսանողների առաջադիմությանը, գիտական գործունեությանը, փորձառության կազմակերպման, ուսումնադաստիարակչական հարցերին, հասարակայնության հետ կապերին, շարունակական կրթությանը, բուհի միջազգայնացմանն ու տնտեսական գործունեությանը և այլ հարցերի։

Յովիկ Արրահամյանը նշեց, որ կրթության որակի բարեկավմանն ու ընդհանրապես բարեփոխումներին ուղղված մեծ աշխատանք է կատարվել բուհում, որը համապարփակ արտացոլված է ներկայացված գեկուցման մեջ։ Նա գնահատելի համարեց թերությունների, դրանց շտկման ուղիների մատնաշնման ներկայացված ձևաչափը՝ արձանագրելով, որ առաջին անգամ է, որ հաշվետվության մեջ նմանօրինակ թափանցիկությամբ երևան են բերվում նաև թերությունները, որոնք ուղղելու համար պետք է գործադրել բոլոր ջանքները։

ՀՊՏՀ խորհրդը՝ ՀՊՏՀ խորհրդի նախագահ, ՀՀ Ազգային ժողովի նախագահ Յովիկ Արրահամյանի գլխավորությամբ որոշեց հավանություն տալ ՀՊՏՀ 2012 թվականի ուսումնամեթոդական, գիտահետազոտականու ֆինանսատնտեսական գործունեությանը, 2012 թ. բյուջեի կատարման արդյունքները գնահատել բավարար և հաստատել ՀՊՏՀ 2013 թ. բյուջեն։

ՏՄՐԵՍԿՉԲՅԱՆ ԳԻՏՈՒՐՅՐԴՈՒՄ

Հունվարի 30-ին տեղի ունեցավ համալսարանի գիտական խորհրդի այս տարվա առաջին նիստը՝ հազեցած օրակարգով: ՀՊՏՀ գիտության և արտաքիմկապերի հաջողությունը պարունակուող Գագիկ Վարդանյանը բացեց գիտխորհրդի նիստը «Համալսարանի 2012 թ. գիտահետազոտական գործունեության ու հետրուհական կրթության արդյունքները և 2013 թ. խնդիրները» գեկուցմամբ՝ շեշտադրելով անցած տարում գիտահետազոտական ընազավարում կատարված աշխատանքները, ծերոք բերումները, որոշակի բացքողումները, ինչպես նաև ներկայացնելով ներկա տարում կատարվելիք աշխատանքները: Ձեռքբերումների շարքում պրոռշնկորժ առանձնացրեց անցած տարի բուհի կողմից ներկամալսարանական գիտական դրամաշնորհի հայտարարման, ինչպես նաև բուհում գիտահետազոտական կենտրոն ստեղծելու իրողությունները՝ դրանք ընորոշելով բուհի դեկավարության կողմից ոլորտում արված նորաստեղծական և հավակնութ քայլեր: Գիտխորհրդի նիստի օրակարգային երկրորդ հարցը գեկուցելիս Գագիկ Վարդանյանը ներկայացրեց ներկամալսարանական գիտական դրամաշնորհների տրամադրման մրցույթի արդյունքները՝ տեղեկացնելով, որ շնորհվել է 13 դրամաշնորհ՝ 37 մլն դրամ ընդհանուր ծավալով:

Մրցութային հանձնաժողովի 2007-2012 թթ. հաշվետվությունը ներկայացրեց հանձնաժողովի նախագահ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Սուլեն Գևորգյանը՝ մասնավորապես ընդգծելով, որ այդ ընթացքում հանձնաժողովը հրավիրել է 40 նիստ, որտեղ քննարկվել և համալսարանի գիտխորհրդին է ներկայացվել պրոֆեսորի գիտական կոչման 15, դոցենտի գիտական կոչման 67, ատենախոսությունների գիտական դեկավար նշանակելու 12, ամբիոնի վարիչի թափուր պաշտոնատեղի հավակնորդի 35 և պրոֆեսորի թափուր պաշտոնատեղի հավակնորդի 12 գործեր:

Ուսումնակազմակերպական աշխատանքների գործ պրոռշնկորժ Միհրդատ Յարությունյանը ներկայացրեց գիտական խորհրդի 2012-2013 ուստարվա երկրորդ կիսամյակի աշխատանքային պլանը հաստատելու մասին հարցը: Նիստում քննարկվեցին նաև ընթացիկ այլ հարցեր, ներկայացված և քննարկված բոլոր հարցերը գիտխորհրդի անդամների քվեարկությամբ արժանացան հավանության:

ԳՈՅԱՐ ԳԵՎՈՐԳՅԱՆ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՆՈՒՄ ԵՆՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՏՏԵՍԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԴՐԱՄԱՆԱԿԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆԵՐԻ ՄՐՑՈՒՅԹԻ ԱՐԴՅՈՒՆԵՐԸ

**015. «ՀՅ ՄՐԳՈՒՆԱԿՈՒԹՅԱՆ ԲԱՐՁՐԱԳԾՈՎ ԳԵՐԱԿԱՅՈՒ-
ԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՋՐՈՍԱՀՐՑՈՒԹՅԱՆ ՉՈՎԱՅՈՒՄ» միջամբիոնային
թեմայի դեկավար՝ ՀՊՏՀ կառավարման ամբիոնի վարիչ,
պրոֆեսոր, ՀՅ ԳԱԱ ակադեմիկոս Յուրի Սուվարյան
մասնակիցներ՝**

1. Նելլի Շահնազարյան – հակածգնաժամային և գրոսաշրջության կառավարման ամբիոնի վարիչ, դոցենտ
2. Խորեն Միհրաբյան – ՀՊՏՀ գիտության բաժնի պետ, դոցենտ
3. Ռուբեն Յայրապետյան – կառավարման ամբիոնի ասիստենտ
4. Մարինե Առաքելյան – հակածգն. և գրոսաշրջ. կառ. ամբիոնի ասիստենտ
5. Հասմիկ Համբարձումյան – հակածգն. և գրոսաշրջ. կառ. ամբիոնի ասիստենտ

**004. «ՀՅ ԱՐԼԵԿՈՐԱՅԻՆ ցԱՆցԵՐՈՒՄ ՀԱՅՎԱՎԱԿԱԿԱՆ ՀԱՅ-
ՎԱԿԱՆ ՄՈՄԻՔԹՈՐԻՄԸ ՏԵՂԵԿԱՍՊՎԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ
ԼԱԶՈՒՐՄԱՆ և ՆԵՐԴՐՄԱՆ ԳԻՏՈՒՄՆԵՐՈՂԱԿԱՆ ԼՈՒԺՈՒՄՆԵՐԸ»
միջամբիոնային թեմայի դեկավար՝ ՀՊՏՀ տնտեսական
ինֆորմատիկայի և տեղեկատվական համակարգերի
ամբիոնի վարիչ, պրոֆեսոր Վարդան Սարգսյան
մասնակիցներ՝**

1. Ալվարդ Սարգսյան – ֆին.հաշվ. ամբիոնի վարիչ, դոցենտ
2. Լիանա Գրիգորյան – կառավարչ. հաշվ. և առևտիսի ամբիոնի վարիչ, դոցենտ
3. Լևոն Սահակյան – ֆին. հաշվ. ամբիոնի ասիստենտ
4. Արմեն Խուրշուլյան – տնտ. ինֆ. և տեղ. համակ. ամբիոնի դոցենտ
5. Արմեն Ղազարյան – տնտ. ինֆ. և տեղ. համակ. ամբիոնի դասախոս

**006. «ԺԱՄԱՆԱԿԱԼԻՋԻ ՄՈՆՏԵՍԱԳԻՏՈՒԱԿԱՆ ԽՈՍՈՒԵՐԻ
ԵՂՎԱՄՊՐԱՄԱՐԱՆԱԿԱՆ ՎԵՐԼՈՒԺՈՒԹՅՈՒՆ» անհատական
թեմայի կառարող՝ կառավարման ամբիոնի պրոֆեսոր
Վալերի Միհրզյան**

**016. «ՏԱՄԱՆԱԿԱՆ ԱՋԻ ՊՐԱԿՐ ՀՅ-ՈՒՄ» միջամբիոնային
(1-ը՝ դրսից) թեմայի դեկավար՝ ՀՊՏՀ տնտեսագիտության տեսության ամբիոնի վարիչ, պրոֆեսոր Յովենի Աղաջանյան**

- մասնակիցներ՝**
1. Արսեն Պետրոսյան – տնտ. տես. ամբիոնի դոցենտ
 2. Ալեքս Վարդանյան – տնտ. տես. ամբիոնի դոցենտ
 3. Հայկ Մինասյան – տնտ. տես. ամբիոնի ասպիրանտ
 4. Թաթուլ Մկրտչյան – մակրոէկոնոմիկայի ամբիոնի դոցենտ

**001. «ԲՆԱՎԱԿԱՆԱԿԱՆ և ԲՆՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ՎՃԱՐ-
ԵՐԻ ՊՐՈՀԱՆ ՄԵԹՈԴԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ԿԱՄԱՐԵԼԱԳՈՐԾ-
ՄԱՆ ԻԻՄՆԱԽՄՆԵՐԸ ՀՅ-ՈՒՄ» ամբիոնային թեմայի
դեկավար՝ ՀՊՏՀ բնօգտագործման տնտեսագիտության
ամբիոնի վարիչ, պրոֆեսոր Սուլեն Գևորգյան**

- մասնակիցներ՝**
1. Ռազմիկ Պետրոսյան – բնօգտագործ. տնտ. ամբիոնի դոցենտ
 2. Ալիսա Գևորգյան – բնօգտագործ. տնտ. ամբիոնի դոցենտ

Հարունակությունը՝ 8-րդ էջում:

-Պարոն Վարդանյան, գիտական խորհրդի նիստում Դուք ներկայացրեցիք համալսարանի 2012 թվականի գիտահետազոտական գործունեության ու հետրուհական կրթության արդյունքները և նախանշեցիք 2013 թվականի խնդիրները: Ինչո՞ւ նշանավորվեց անցած տարին և ի՞նչ հեռանկարներ եք տեսնում:

-**Լ**այնորդ տարիների համեմատությամբ անցյալ տարին նշանավորվեց նրանով, որ համալսարանի գիտական գործունեության ակտիվացման և արդյունավետության բարձրացման, պրոֆեսորադասախոսական համակազմի, ասպիրանտների և ուսանողների մտավոր ներուժի իրացման նպատակով երեք կարևոր քայլ կատարվեց: Մշակվեց և ներդրվեց ներհամալսարանական դրամաշնորհների կառուցակարգը, ստեղծվեց հետազոտական կենտրոն և համալսարանի բյուջեում նախատեսվեց հանրապետությունում նախարեալ չունեցող, գիտական բնագավառին ուղղված 100 մլն դրամի ներդրում: Արդեն ծևավորվել է հետազոտական կենտրոնի աշխատակազմը: Աշխատանքներ են կատարվում կենտրոնի հայեցակարգի մշակման, հետազոտական խմբերի ծևավորման և հետազոտական բնագավառների նույնականացման ուղղությամբ: Այնպես որ, լայն հորիզոններ են բացվում համալսարանի գիտական գործունեության ծավալման համար:

-Երկու խոսք՝ ներհամալսարանական գիտական դրամաշնորհների մրցույթի մասին:

-**Ն**երհամալսարանական դրամաշնորհների տրամադրման մրցույթի արդյունքներն աշխարհական կառուցակարգությունների մեջ գործընկերների ըմբռնումից և նրանց կողմից իրականացվելիք հետազոտությունների որակից և արդյունավետությունից:

Խմբերը և անհատ հետազոտողները կմեկնարկեն աշխատանքները: Թեպետ, սա առաջին փորձն է, այնուհանդերձ, հուսադրող է, քանի որ նկատվում է գիտնական հետազոտողների ակտիվություն, ձգտում՝ իրականացնելու լուրջ աշխատանքներ: Ավագության են հայտնում, որ ուսանողների համար հայտարարված մրցույթի շրջանակներում ոչ մի ուսանող չի դիմել:

Ակնկալում ենք, որ թեմաների կատարման ընթացքում կազմակերպվելիք սեմինարներն իրենց հերթին կնպաստեն գիտական կյանքի էլ ավելի ակտիվացմանը:

-**Ո**րքանո՞վ է իրատեսական հետազոտական համալսարան դառնալու հեռանկարը:

-**Զ**երնարկված այդ քայլերը ծանրակշիռ հայտ են՝ հետազոտական համալսարան դառնալու ճանապարհին, այդուհանդերձ, պետք է նկատի ունենալ, որ դրանք ընդամենը կազմակերպական քայլեր են: Մեր հավակնությունների արդարացումը կախված կլինի մեր գործընկերների ըմբռնումից և նրանց կողմից իրականացվելիք հետազոտությունների որակից և արդյունավետությունից:

Համենայն դեպք, այսօր տնտեսագիտության զարգացման համար ստեղծվել են պայմաններ, որոնք հաճախունչ են աշխարհի առաջավոր հետազոտական համալսարաններում ներդրված ու կիրառվող փորձին: Այս պարագայում մնում է միայն ակնկալել, որ հետազոտությունները լինեն համապատասխան որակի: Ստեղծվել են հնարավորություններ, որոնք պետք է իրացնել, ինչով և պայմանավորված կլինի համալսարանի ներդրումը երկրի տնտեսական զարգացման գործում:

ՀՊՏՀ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԿԵՆՏՐՈՆ ԱՐԴԵՆ ԻՐՈՂՈՒԹՅՈՒՆ Է

ՀՊՏՀ խորհրդի նիստի հաջորդ օրը՝ հունվարի 18-ին, ռեկտոր Կորյուն Աթոյանի հրամանով ՀՊՏՀ հետազոտական կենտրոնը նշանավորեց իր գործունեության սկիզբը: Կենտրոնի տնօրեն նշանակվեց դոցենտ Սուլեն Պողոսյանը, գիտական դեկան՝ դոցենտ Լևոն Բարխուդարյանը, ավագ գիտաշխատող՝ տ.գ.թ. Աշոտ Մարդոյանը, կրտսեր գիտաշխատող՝ Թերեզա Շահրիմանյանը:

Նորաստեղծ կառույցի գործունեության առաջնահերթություններից են՝ կենտրոնի կանոնադրությունը, կազմակերպական կառուցվածքը և գործառույթների սահմանումը, կենտրոնի ռազմավարական ծրագրի մշակումը:

ԱՐՄԻՆԵ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆ

018. «Արդյունաբերական քաղաքականության իրականացումը որպես ՀՀ տնտեսության մրցունակության բարձրացման գործն»
ամբիոնային թեմայի դեկավար՝ ՀՊՏՀ
միկրոէկոնոմիկայի և ձեռնարկատիրական գործունեության կազմակերպման ամբիոնի վարիչ, պրոֆեսոր Միքայել Մելքոնյան

մասնակիցներ՝

1. Մարգարիտ Ավետիսյան – միկրոէկ. և ձեռն. գործ. կազմ ամբիոնի դասախոս
2. Ֆրիդա Բահարյան – միկրոէկ. և ձեռն. գործ. կազմ ամբիոնի դոցենտ
3. Հայկ Ղազարյան – միկրոէկ. և ձեռն. գործ. կազմ ամբիոնի դոցենտ
4. Ազատ Քալանթարյան – միկրոէկ. և ձեռն. գործ. կազմ. ամբիոնի ասիստենտ

007. «Երևան քաղաքի և ՀՀ մարզերի սոցիալ-տնտեսական զարգացման հիմնախնդիրները»
ամբիոնային թեմայի դեկավար՝ ՀՊՏՀ
մակրոէկոնոմիկայի ամբիոնի վարիչ, պրոֆեսոր Իշխան Տիգրանյան

մասնակիցներ՝

1. Քնարիկ Վարդանյան – մակրոէկոնոմիկայի ամբիոնի դոցենտ
2. Գայանե Ավագյան – մակրոէկոնոմիկայի ամբիոնի դոցենտ
3. Կարեն Գրիգորյան – մակրոէկոնոմիկայի ամբիոնի դոցենտ
4. Վարսիկ Տիգրանյան – մակրոէկոնոմիկայի ամբիոնի լաբորատոր

020. «Նորամուժական գործունեություն. հասկացություններ և բառեզրեր» գիտահետազոտական խմբի դեկավար ՀՊՏՀ մակրոէկոնոմիկայի ամբիոնի դոցենտ, Ծովինար Կարապետյան

մասնակիցներ՝

մակրոտնտեսական քաղաքականություն մասնագիտության 1-ին կուրսի մագիստրանտներ՝

1. Անահիտ Բաբայան
2. Եղիշինե Բայյան
3. Հայկ Բեջանյան
4. Հայրապետ Կարապետյան
5. Հայկուիկ Հակոբյան
6. Արկիկ Ղլիջյան
7. Նարեկ Սալիսայան
8. Մարիա Չիթյան
9. Լիլիթ Պապինյան
10. Քնարիկ Մերօբյան
11. Անի Ալավերդյան
12. Վեներա Առաքելյան
13. Էդուարդ Հակոբյան – մակրոտնտ. քաղ. մասն. մագիստրանտ, 2-րդ կուրս
14. Վանինե Երանոսյան – ֆինանսների ամբիոնի ասպիրանտ
15. Լուսինե Միհթարյան – մակրոէկոնոմիկայի ամբիոնի ասպիրանտ

014. «ՀՀ-ում բարձրագույն տնտեսագիտական կրթությամբ մասնագետների պահանջարկի գնահատումը և կամնատեսումը» ամբիոնային թեմայի դեկավար՝ ՀՊՏՀ մարքեթինգի ամբիոնի վարիչ, պրոֆեսոր Արարատ Զաքարյան

մասնակիցներ՝

1. Նարեկ Ղուկասյան – մարքեթինգի ամբիոնի ասիստենտ
2. Արմեն Գրիգորյան – մարքեթինգի ամբիոնի դոցենտ
3. Վաղիմ Գրիգորյան – մարքեթինգի ամբիոնի ասիստենտ
4. Կարապետ Առաքելյան – մարքեթինգի ամբիոնի ասիստենտ

011. «Երկարաժամկետ ֆինանսական ռեսուլումների վերարտադրության հիմնահարցերը ՀՀ-ում» ամբիոնային (1-ը՝ դրսից) թեմայի դեկավար՝ ՀՊՏՀ ֆինանսների ամբիոնի դոցենտ Սերգեյ Սուլքիասյան

մասնակիցներ՝

1. Լուկաշեն Բաղանյան – ֆինանսների ամբիոնի պրոֆեսոր
2. Գոր Չատինյան – ֆինանսների ամբիոնի դոցենտ
3. Արմենուիկ Մհերյան – ֆինանսների ամբիոնի դոցենտ.
4. Արմինե Ներսիսյան – ֆինանսների ամբիոնի դոցենտ
5. Աստղիկ Արզումանյան – ֆինանսների ամբիոնի ասպիրանտ

003. «Փոքր և միջին բիզնեսի հարկային պյանավորման հիմնախնդիրները» գիտահետազոտական խմբի դեկավար՝ ՀՊՏՀ ֆինանսների ամբիոնի դոցենտ Աշոտ Սարևոյսյան

մասնակիցներ՝

1. Մանե Մարեսոսյան – ֆինանսների ամբիոնի հայցորդ
2. Վահան Բաղրամյան – ֆինանսների ամբիոնի դոցենտ

012. «ՀՀ տնտեսության մրցունակության ու նորարարության հիմնախնդիրները և դրանց ազդեցության գնահատումը տնտեսական աճի վրա» ամբիոնային թեմայի դեկավար՝ ՀՊՏՀ տնտեսամարենատիկական մեթոդների ամբիոնի վարիչ, պրոֆեսոր Աշոտ Թավաղյան

մասնակիցներ՝

1. Աշոտ Թեկիլյան – տնտեսաբ. մեթ. ամբիոնի ասիստենտ
2. Հարություն Թերզյան – տնտեսաբ. մեթ. ամբիոնի ասիստենտ

019. «ՀՀ տնտեսության նորամուժային-տեխնոլոգիական արդիականացումը երկարաժամկետ ինստիտուցիոնալ փոխակերպման պայմաններում» գիտահետազոտական խմբի դեկավար՝ ՀՊՏՀ տնտեսագիտության տեսության ամբիոնի դեցենտ Ալեքս Մարգարյան

մասնակից՝

1. Հասմիկ Զուհարյան – տնտ. տես. ամբիոնի ասիստենտ

Հունվարի 8-25-ը Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարանում ընթանում էր ամփոփիչ քննաշրջան: Բակալավրիատի և մագիստրատուրայի առկա և հեռակա կրթաձևերի ուսանողները համընդիմանուր քննական եռուցեած մեջ էին: Աշխատանքային լարված շրջան էր նաև համալսարանի պրոֆեսորադասախոսական համակազմի համար:

Յուրաքանչյուր ստուգատես էին անցնում համալսարանի բոլոր 6 ֆակուլտետները: Ստուգատես, որը ինչպես միշտ, ոչ միայն ուսանողի գիտելիքն է երևան հանում, այլև ընդհանուր առնամբ՝ ուսումնական գործընթացի արդյունավետություն:

Այդ օրերին «Տնտեսագետի» լուսանկարչական խցիկը քննական բազմաթիվ պահեր է վավերացրել, ակնթարթներ, որոնք լարված, սպասումնալից, ուրախ ու տիտուր հոգեվիճակներ են արտացոլում:

Ամփոփիչ քննաշրջանի հաջորդ փուլը՝ լուծարքները, համալսարանում սկսվեցին հունվարի 31-ին և 2 փուլով ընթացան մինչև փետրվարի 21-ը:

ՔՍԱԿԱՆ ԱԿՆԹԱՐՁԵՐ

պահուիլ: Յովի շները հոտառութեամբ կիաչեն եւ կու գան ձեր մօտ: Պէտք է պահուիլ եւ չերեւիլ, երբ հովիւր գայ ձեր մօտ՝ բռնեցէք: Եթէ վարպետութեամբ չի բռնէք - «Հարայց» կը ձգէ եւ քանի մը հրացան օդին մէջ կը պարպէ ու կրիւր կը սկսի»:

«Հետամուտ թշնամին. - Ձեր հետքերուն հետամտելով՝ թշնամին կու գայ հարա-հրոցով եւ կը գոռայ. «Այստեղ են, այստեղ»: Բայց սուտ են, դիտմամբ այդպէս կ'ըսեն, որ ձեր կողմէն շարժում մը ընէք կամ հրացան բանաք, որ յանկարծակիի չգան: ... Երբ խմբապետը գոռայ. «Կրակ», զարմել անոնց՝ եթէ ծիաւորները հանդարս են, իսկ եթէ շարժման մէջ են՝ զարմել ծիերուն:

... Երբեք բողելու չէ որ առաջին կրակը թշնամին բանայ. առաջին կրակը միշտ խումքի կողմէն բացւելու է: Այդ կրակէն թշնամին մէջ սարսափի մէջ կ'իյնայ:

Առաջին համազարկերը տալուն պէս՝ տղաքը պէտք է բարձր ծայնով հարա-հրոց բարձրացնեն, իսկ յայտնի ծայն ունեցողները պոռան թշնամին թէ՝ «Եկէք, մի փախչիք, մօտեցէք կռուինք»: Մեր զինւորները պէտք չէ քֆրեն. քֆրելը տղամարդու գործ չէ»:

«Թնդանօր. - Եթէ թշնամին բնդանօրվ կը ոմբակոտ ձեզ՝ եւ դուք բոլորակ դիրք ունիք, պէտք է անմիջապէս բոլորակը բանդէք եւ շղթայածէ դիրք բռնէք՝ նայելով տեղին: Բոլորակ դիրքը շատ վտանգավոր է բնդանօրին առջեւ:

Ուշադրութեամբ նայել եւ հաշւել թէ որքա՞ն հեռաւորութիւն ունի բնդանօրը: Երբ ծուխսը երեւցաւ՝ սկսեցէք համրել՝ մէկ-երկու եւ այլն՝ եւ տեսէք թէ քանի՞ կ'ընէ մինչեւ ռումբին պայթումը. Եթէ օրինակ, համրեցիք տասը, ուրեմն 1000 քայլ հեռու է, եթէ 15'-1500 քայլ: Մեկ համրանք 100 քայլ է: Երբ հաշուեցիք եւ տեսաք թէ ձեր գնդակները կարող են հասնել բնդանօրածիգներուն, այն ատեն խմբապետը թող զատէ քանի մը լաւ նշանառու զինւորներ եւ զարմել տայ բնդանօրածիգներուն»:

«Կուտող թիւրքն ու թիւրդը.- Կուտի ժամանակ առ հասարակ պէտք է թիւրդերն օգուշանալ: Անոնք աւելի ընդունակ են կրտելու, ծանօթ են դիրքերուն եւ իրենք զիրենք լաւ կը պահեն: Անոնք օծի պէս դիրք դիրք կը սողան, մինչ թուրք զօրքը անծանօթ է տեղին եւ պահել չի կընար, կը նայի հրամանատարի հրամաններուն եւ փողերու հնչումին: Տասը Ֆէդայի ուրախութեամբ կը կրւին 100-200 զինւորի դէմ»:

«Կուտի ժամանակ ուրախ ըլլալ.- Խմբապետն ու տասնապետները, որքա՞ն ալ սաստիկ ըլլայ կրիւր, միշտ ուրախ դէմք ունենալու եւ քաջալերներու են հայդուկները. պահարին մնալու են, շփորելու չեն»:

«Հացի կարիքը. - Կը պատահի որ ճանապարհին հացը կը սպահի: Եթէ մօտերը հայ գիւղ կայ, գնա՞ եւ հաց առ. մի՞ ըսեր թէ մատունիմ եւ կուի կը բռնիմ: Հակառակ պարագային՝ ամբողջ խումբն անօթի կը մնայ, անկարող կ'ըլլայ քալելու եւ նորեն կը լուսնայ ու չես կրնար դիրքերը հասնի, կը մնաս դուրանի վրայ ուժասպառ եւ ամբողջ խումբը կը վտանգեն: Իսկ եթէ մօտերը հայ գիւղ չի կայ, այլ 10-20 տնտոր թիւրքի կամ թիւրի գիւղ, եւ գիտես որ ուժէ կը յալթէ, զնա՞ անոնցմէ ա՞ն հացը: Հետերնին քաղցր վարւէ եւ առած հացիդ դրանը վճարէ: Մեկնելու՝ հետո նոյն գիւղին չորս նշանաւոր թիւրդ կամ թիւրը վերցուր իր պատանդ, եւ հեռացիր: Հացի մասին պէտք է նախօրօթ մտածես որ այս դրութեան մէջ չիյնաս»:

«Վարժութիւններ. - Խմբապետն ու տասնապետ-

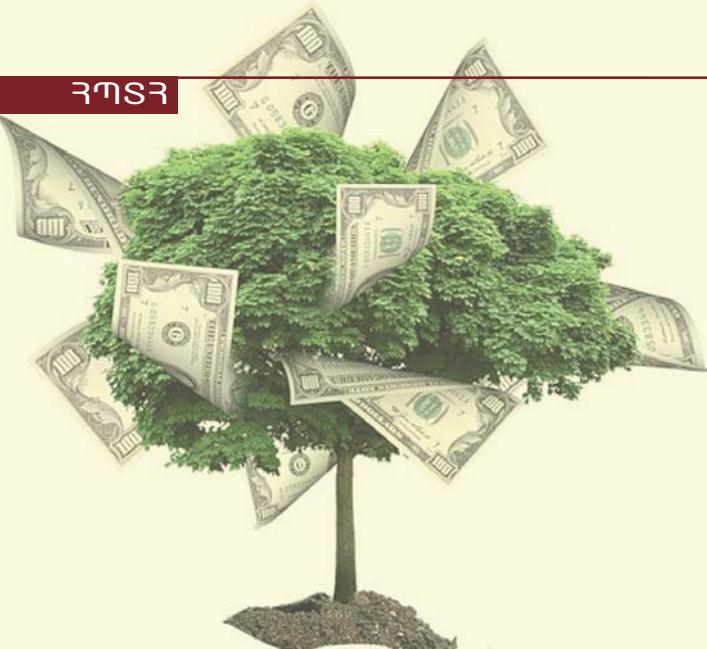
ները՝ խաղաղ ժամանակ՝ միշտ զինւորներուն մարմնամարզ ընել տալու եւ գէնքի վարժեցնելու են: Պէտք է սորվեցնել դիրք բռնելու ծեւերը եւ դիրք-դիրք փոխսելու կերպերը. այս փորձերը կարելի է ընել ուեւ սարի վրայ: Նոյնպէս անհրաժեշտ է սորվեցնել՝ թէ ինչպէս պէտք է դիրք բռնել դաշտի վրայ: Վարժեցնել աչքով հեռաւորութիւն չափել, օրինակ՝ հարցնել թէ՝ այստեղէն մինչեւ այնին քար քանի՞ քայլ է. պատասխանը լսելէ յետոյ՝ քայլելով հաշւել հեռաւորութիւնը»:

«Զինւորներու հայդուկային կեանքը. - Զինւորների, հայդուկային կեանքը տանողին համար ամենաբարձր կեանքն է աշխարհին մէջ, չի կրցողին համար ամենադժուար կեանքը: Տաս տարւայ մէջ չի տեսնայ զինւոր մը՝ որ բնական մահով մեռնէր, ամէնքն ալ շատ առողջ կեանքի մէջ էին: Կ'ըսեն որ, մեր վեհ ծաղկաւտ սարերու օդերը եւ հրաշալի աղբիւրներու ջրերը, կերած բանջարեղինները, կարճ ու մածունը եւ իրենց խղճի հանգստութիւնը, իրենց պատական հրացանները եւ ունեցած ոսկեգոյն փամփուլտները շատ ու շատ կ'օգնէին զինւորներու առողջութեանը»:

«Լուսին գիշերը. - Լուսնակ գիշերները ծեր հրացանները ուսերնուու չի դնեք, որ չի փայլին. իսկ դուք ալ հագէք ծերճակ վարտիկ մը եւ ծերճակ երկար շապիկ մը՝ վարտիկին վրայ թողնուած. լուսնի լոյսով ծերճակը շատ չի երեւար, մինչդեռ սեւը շատ շուտ կը մկատուի, որով թշնամին կրնայ նշան առնիլ ծեզի: Մուր ժամանակ երբ ճամբրոդէք, սեւ լաքեր հագէք»:

«Գիւղին մէջ. - Ինչ գիւղին մէջ ալ ըլլայ խումբը – տասնեակ-տասնեակ կը ցրւես զանոնք հոն: Եթէ մէկ տասնեակ ունիս, դարձեալ երեք տեղով պէտք է նստին եւ նստած տներու դռները իրարու դիմաց գտնուին, որպեսզի գիրար պահեն. Երբ պատահմամբ կամ մատութեամբ պաշարիւն – միւսները անմիջապէս դուրս կու գան եւ կը զարմեն՝ պաշարւած ընկերներն ազատելով»:

«Գիշերային պաշարում. - Եթէ գիւղին մէջ գիշերը պաշարիւս, առաւօսուն դաշտի կողմէն յարձակում կ'ըլլայ վրադ. դում՝ տեսնելով որ գիւղին ետեւը լավ դիրք ունեցող եւ մօտիկ սար կայ, կը մտածես երթալ, բայց չի խարիս – թշնամին առաջ սարի դիրքերը կը գրաւէ, յետոյ դաշտն կը յարձակի»:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԽճԱՆԿԱՐ

ԲԱՐԵԿԵՑԻԿ ՈՒ ԵՐԶԱՆԻԿ ԼԻՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ ՀԱՐԿԱՎՈՐ Է ...

Վաղուց է թևավոր դարձել այն միտքը, որ «Երջանկությունը փողի մեջ չէ»: Իրոք, փողը դեռևս լիակատար երջանկության երաշխիք չէ, քանզի «հարուստները նույնական լացում են»: Սակայն փողի երկրպագությունն արդի աշխարհում պակաս գերակայություն չունի, քան «օսկու տենդի» ժամանակներում: Ըստ սոցիոլոգների գնահատումների՝ աշխարհի տարբեր երկրներում կատարված հարցումների արդյունքում մարդկանց գերակշիռ մասը կարծում է, որ կարող է երջանիկ դառնալ դրամական եկամտի որոշակի մակարդակի առկայության դեպքում: Այս իմաստով, հասարակության մեջ նոր սրամիտ կարգախոս է ծևավորվել, որ «Երջանկությունը փողի մեջ չէ, այլ նրա քանակի»: Այլ կերպ ասած՝ փողի ամենակարող ուժի գաղափարը ներկայումս էլ արմատավորված է մարդկային հոգեբանության մեջ:

Վերջերս ԱՄՆ-ի Փրիմարթոնի համալսարանի մի խումբ հետազոտողներ, Նորեյան մրցանակի դափնեկիր Դանիել Կանեմանի ղեկավարությամբ, 450 հազար ամերիկացիների սոցիոլոգիական հարցման արդյունքների հիման վրա հաշվարկել են, որ երջանիկ լինելու համար մարդուն անհրաժեշտ է տարեկան 75 հազար դոլար դրամական եկամուտ: Ըստ Կանեմանի՝ երջանկության համար սա եկամտի օպտիմալ մակարդակն է, որից պակաս լինելու դեպքում մարդն իրեն երջանիկ չի զգում, իսկ դրանից բարձր եկամտի պարագայում ոչ միայն էականորեն չի բարձրանում նրա բարեկեցությունը, այլև ընդհակառակը՝ չափազանց մեծ եկամուտները հաճախ պարզապես ավելորդ խնդիրներ ու անհանգույթյուններ են առաջացնում:

Դոգեբաններն առանձնացնում են մարդկանց երջանկության երկու տեսակ. առօրյա, մակերեսային, փոփոխական երջանկության զգացողությունը կամ տրամադրությունը և խորքային, կա-

**Տնտեսագիտության տեսության
ամբիոնի դոցենտ Սամվել Գրիգորյանը
շարունակում է խորագիրը հարստացնել
նորանոր տնտեսական իրողություններով՝
ներկայացնելով փաստեր ու ցուցանիշներ,**
վերլուծություններ ու առաջարկություններ:

Յեղինակն իր առաջարկած նյութերը քաղում, լրացնում ու հարստացնում է տնտեսագիտական գրականության, «Деловой экспресс», «Экономика и жизнь», «Аргументы и факты», «Комсомольская правда», «Коммерсантъ», «Тайны XX века» և այլ պարբերականների, հանրապետական ընթացիկ մամուլի, ՅՅ ԱՎԾ տվյալների, ինչպես նաև ինտերներտային կայքերի նյութերի հիման վրա: Դրանք մշակվում և ընթերցողին են ներկայացնում հնարավորինս ընկալելի, մատչելի և տնտեսագիտության հանդեպ հետաքրքրություն առաջացնող եղանակներով:

յուն բավարարվածությունը կյանքի բարեկեցությունից: Այսինքն՝ իր բարեկեցիկ կյանքից բավարարվածության զգացողություն ունեցող մարդու դրամական եկամտի անընդհատ ավելացումը նրան էականորեն ավելի երջանիկ չի դարձնում:

Սոցիոլոգների մեկ այլ խումբ նմանատիպ հետազոտություններ է կատարել աշխարհի 13 երկրներում և պարզել է, որ երջանկության համար պահանջվող դրամագումարի մեծությունը կախված է մարդկանց բնակության երկիրի և այդտեղ «կյանքի արժեքի» մեծությունից, սոցիալական որևէ խնդիր դասվելուց, ազգային սոցիալ-հոգեբանական ընութագրիներից, արդեն իսկ ծևավորված հասարակական բարեկեցության մակարդակից և բազմաբնույթ այլ գործններից: Այսպես, օրինակ, Դուբայի էմիրությունում երջանիկ լինելու համար մարդիկ բավարար են համարում 276 հազ. դոլար տարեկան եկամուտը, Սինգապուրում այն կազմում է 228 հազ. դոլար, Ջոնկոնգում՝ 198 հազ. դոլար, Մեքսիկայում՝ 185 հազ. դոլար, Բրազիլիայում՝ 144 հազ. դոլար, Մեծ Բրիտանիայում՝ 133 հազ. դոլար, Ֆրանսիայում՝ 114 հազ. դոլար, Գերմանիայում՝ 86 հազ. դոլար, ԱՄՆ-ում՝ 75 հազ. դոլար և այլն:

Այս հետազոտությունների արդյունքների գնահատումներով՝ մարդկանց երջանկության համար անհրաժեշտ տարեկան դրամական եկամտի իդեալական մակարդակը միշտն հաշվով կազմում է 161 հազ. դոլար կամ ամսական 13 հազ. դոլար: Դարցման արդյունքներով՝ միաժամանակ պարզվել է, որ իրենց հարուստ, բարեկեցիկ և ապագայի հանդեպ ապահով ու անհոգ զգալու համար մարդկանց ցանկությունն է՝ ունենալ միշտն հաշվով 1,8 մլն դոլարի դրամագումար՝ հավանաբար նկատի ունենալով, որ այն բանկային ավանդի տեսքով նրանց բարեկեցիկ կյանքի համար անհրաժեշտ տոկոսային եկամուտ կապահովվի:

Ի՞ՆՉ Է «SMIT» ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ

Վերջին տարիներին «BRICS» կազմակերպության հետ մեկտեղ, միջազգային ներդրողների ու փորձագետների ուշադրության կենտրոնում է հայտնվել երկրների մեկ այլ խումբ՝ «SMIT»-ը, որը ներառում է Հարավային Կորեան, Սեբսիկան, Ինդոնեզիան և Թուրքիան: Ներդրողների համար առավել գրավիչն այս երկրներին բնորոշ տնտեսական կայունությունն է, որի վկայությունն է այն, որ դրանցից յուրաքանչյուրի աճի տեմպերը ներկայում գգալիորեն գերազանցում են արևմուտքի արդյունաբերաավես զարգացած երկրների աճի տեմպերին: «SMIT»-ում առավել ազդեցիկը Հարավային Կորեան է, որի վարկանիշը բավականին բարձր է՝ պայմանավորված նրա տնտեսական ու ֆինանսական երկարատև կայունությամբ: Այսպես՝ ԱՄՀ-ի (Արժույթի միջազգային իիմնադրամ) կանխատեսմամբ՝ նրա տնտեսական աճը 2013 թ. կկազմի 3,6%: Հատկանշական է նաև այն, որ ի տարբերություն աշխարհի շատ երկրների՝ Հարավային Կորեայի պետական բյուջեն պրոֆիցիտային է՝ եկամուտները գերազանցում են ծախսերը: Այս երկիրը բարձր տեխնոլոգիական երկիր համարվելու հիմքեր ունի, որն ակնհայտ է սմարֆոնների շուկայում նրա «Samsung»-ի՝ ամերիկյան «Apple»-ի հետ հաջող մրցակցությամբ:

Սեբսիկան, որի տնտեսական աճը 3,5% է, աչքի է ընկնում հատկապես բորսայական շուկայում: Ինդոնեզիայի գլխավոր գրավչությունը ներքին շուկայի մեջ ծավալներն են: Նրա ՀՆԱ-ի շուրջ 1/3-ն ապահովում է ներքին սպառումը, որը պայմանավորված է 238 մլն բնակչության առկայությամբ: Ներդրողների համար բավականին համոզիչ են նաև Թուրքիայի ցուցանիշները, որը 3%-ից բարձր տնտեսական աճ է ապահովում: Դրա արդյունքն է այն, որ վերջին 10 տարում այս երկրի մեկ շնչին բաժին ընկնող եկամուտն աճել է ավելի քան 3 անգամ: Նշենք նաև, որ «SMIT»-ի ընդհանուր ՀՆԱ-ն մոտավորապես 3,5 տրլն դոլար է, որը հիմք է տալիս կարծելու, որ այն կրառնա տնտեսական համագործակցության ազդեցիկ միջազգային համաձայնություն:

«DUTY FREE»-ՆԵՐ ԿԱՎԱՐԱՔ ԽԱՆՈՒԹՅՈՒՆԵՐ

Աշխարհի շատ երկրների օդանավակայաններում գրոծում են անմաքսառևտրի խանութներ, որոնք առավել հայտնի են որպես «Duty free»-ներ: Այս խանութներում վաճառվում են առավել բարձր պահանջարկ ունեցող ապրանքներ՝ ծխախոտ, ոգելից խմիչք, օծանելիք, դիմահարդարնան պարագաներ և այլն, որոնք քաղաքի սովորական խանութների համեմատ բավական էժան են, քանի որ անմաքսառևտրի խանութներում պարանքների առք ու վաճառքը իրականացվում է, ըստ էռության, չեզոք գոտում, այսինքն՝ այս կամ այն երկրի սահմաններից դուրս: Առաջին անմաքսառևտրի խանութը բացվել է 1947 թ. Իրլանդիայի Շենոն օդանավակայանում: Ի տարբերություն եվրոպական մաքսագերծ խանութների՝ Մերձավոր Արևելքի և Ասիայի նմանատիպ խանութներն առաջարկում են ապրանքների անհամեմատ հարուստ տեսականի՝ ավելի մատչելի գներով: Օրինակ, Դուրբայի մաքսագերծ խանութներում առաջարկում են նաև հայտնի բրենդերի ժամացույցեր և ոսկերչական իրեր, բարձրորակ հագուստ, էկզոտիկ մրգեր և այլն: Բանգլակի օդանավակայանում նույնպես հնարավոր է որակյալ ու շահավետ գնումներ կատարել, որտեղ ներկայացված են նաև թալիանդական մետաքսից պատրաստված բարձրորակ ապրանքներ:

ՊԼԱՍՏԻԿ ԲԱՆԿՆՈՏՆԵՐԸ ԿՓՈԽԱՐԻՆԵՆ ԹՐԱՎԱՐԱԿԱՆ ԵՐԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

Պլաստիկ բանկնոտները կամ պոլիմերային «թղթադրամները» մոտ ապագայում կփոխարինեն սովորական թղթադրամներին: Պլաստիկ փողերը գգալիորեն երկարակյաց են թղթադրամների համեմատ: Եթե սովորական թղթադրամների «կյանքի ժամկետը» մոտավորպես 6 ամիս է, ապա պոլիմերային փողերը շրջանառում են 3 տարուց ավելի: Դրանք ավելի հիգիենիկ են, ոժվար է վնասել, անջրանցիկ են, կարող են նաև լվացվել, մաքրվել, ինչպես նաև վերամշակվել, թողարկումը թիւ ծախսատար է:

Պլաստիկ բանկնոտներն առաջին անգամ մասսամբ շրջանառության մեջ են դրվել Ավստրալիայում, Նոր Զելանդիայում, Սեբսիկայում, Յոյւսիսային Իռլանդիայում: Մոտ ապագայում նախատեսվում է դրանք կիրառել Մեջ Բրիտանիայում:

Վերջերս Կանադանավանդական թղթադրամների փոխարին շրջանառության մեջ է դրվել պոլիմերային 20 դրլարանոցներ և արդեն շուրջ 800 մլն հատ նման «թղթադրամ» է շրջանառում: Այս միջոցառմանը ակնկալվում է, որ պլաստիկ «թղթադրամներն» ավելի երկար կօգտագործվեն: Հատկանշական է նաև այն, որ 1950-ականներից ի վեր՝ առաջին անգամ Մեջ Բրիտանիայի ելիզաբեթ թագուհին այս նոր «թղթադրամ» վրա կպատկերվի ոչ թե անկյունում, այլ կենտրոնում: Բանն այն է, որ սովորական թղթադրամների կենտրոնում թագուհին պատկերն արագ է ջնջվում, մաշվում, մինչդեռ պլաստիկե «թղթադրամներին» նման վտանգ չի սպառնում:

Նախատեսված է նաև, որ բանկերին 2 տարի ժամանակ կտրվի՝ բանկնոտները պլաստիկ «թղթադրամներին» հարմարեցնելու համար: Ակնկալվում է, որ մոտ ապագայում Կանադայի կենտրոնական բանկը շրջանառության մեջ կդնի նաև 5 և 10 դրլարանոց պլաստիկ «թղթադրամներ»:

ՄԱՐԴԿՈՒԹՅԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՎԵԼ ԳԵՐԴԱՐՈՒՍՏՆԵՐԸ

«Celebrity Net Worth» հրատարակության փորձագետները, աշխարհի մեծահարուստների ունեցվածքը վերահաշվարկելով ներկա փողով, ստացել են տարբեր պատմական ժամանակաշրջաններում ապրած գերհարուստների հիերարխիկ բուրգը:

Ստորև ներկայացնում ենք մարդկության պատմության մեջ առավել գերհարուստների առաջին 10-յակի ունեցվածքային խճանկարը, որը, կարծում ենք, կիետաբրբի մեր ընթերցողին:

1. Մուսա I (1280-1337)՝ Մալիի կայսրը, կայսրությունը կառավարելուն զուգընթաց գրադարձը է նաև ոսկու և աղի առևտորվ, որի հարստությունն այժմյան փողերով վերահաշվարկված 400 մլրդ դոլար:
2. Ռուտշիլդների դինաստիան հիմնվել է 18-րդ դարում Արևմտյան Եվրոպայում, որի հիմնադիր Մայեր Ամչել Ռուտշիլդ, հիմնելով սեփական բանկը, իր 5 որդիների շնորհիվ մասնաճյուղեր է բացել Եվրոպական երկրներում՝ մասնավորապես Անգլիայում և Ֆրանսիայում՝ վերահանվելով 350 մլրդ դոլար կապիտալ:
3. Ջոն Ռոքֆելլերը (1839-1937) աշխարհի առաջին միջարդատերն է: Զբաղվել է կերոսինի և բենզինի առևտորվ՝ իր դինաստիայի կապիտալը հասցելով 340 մլրդ դոլարի: Նրա ունեցվածքը կազմել է ԱՄՆ-ի 1,5%-ը:
4. Էնդրյու Կարմեզին (1835-1919) ԱՄՆ է տեղակությունը Շոտլանդիայից և գործունեություն ծավալելով պողպատաճուական արդյունաբերության մեջ՝ իր ունեցվածքը հասցել է 310 մլրդ դոլարի:
5. Նիկոլայ II-ը (1868-1918), լինելով Ռուսաստանի կայսրը (1894-1917), ունեցել է հսկայածավալ հողասեփականություններ: Նրա ունեցվածքը ներկա գնահատումներով կազմում է 300 մլրդ դոլար:
6. Ասաֆ Զավ ՎII-ը (1886-1967) եղել է Յանդաստանի Յայդարաբադ քաջավորության կառավարչը, որի ունեցվածքը գնահատվում է 236 մլրդ դոլար, որը նա կուտակել է ադամանդի հանաշխարհային առևտությունների շնորհիվ:
7. Վիլիելմ I Ովանդող (1027-1087) եղել է Նորմանդիայի հերցոգ և, 1066 թ. նվաճելով Անգլիան, հիմնել է Միասնական անգլիական թագավորությունը: Ունեցվածքը գնահատվում է 230 մլրդ դոլար:
8. Մուամար Բաթդաֆիի (1940-2011) հարստությունը մոտավոր հաշվարկմերում 200 մլրդ դոլար է գնահատվում, որի հիմնական արյուրը նավթն է:
9. Յենրի Ֆորդի (1863-1947) հարստությունը գնահատվում է 199 մլրդ դոլար: Նա եղել է ոչ միայն ԱՄՆ-ի խոշոր ավտորդյունաբերող, այլև գյուտարար՝ 161 պատեմտի հեղինակ: Նա առաջին է կիրառել արդյունաբերական հոսքագիծը (կոնվեյերը): Ֆորդի գործարանների դարպաններին փակցված է եղել հետևյալ խորհրդավոր գրությունը. «Ճշշրջ, Աստված նարդուն ստեղծել է առանց պահեստանասերի»:
10. Կոռնելիուս Վաներիքիստը (1794-1877) ամերիկացի խոշոր նավասեփականատեր էր, որի ունեցվածքը գնահատվում էր 185 մլրդ դոլար:

Որպեսզի պատկերացնենք վերը նշված գերհարուստների ունեցվածքի իրական մասշտաբներն ու հնարավորությունները, ցույց տանք, թե ներկայիս գներով ինչ կարելի է ծեռք բերել 100 մլրդ դոլար դրամագումարով: Այսպես, 100 մլրդ դոլարը հավասարագոր է:

- մոտավորապես 1870 տոննա ոսկու (հաշվարկված 2013 թ. հունվարի միջազգային բորսայական գնով՝ 1 ունցիան՝ 1665 դոլար), որն ավելին է, քան Ռուսաստանի և ճապոնիայի ոսկու պահուստները միասին,
- կամ աշխարհի ամենթանկարժեք «Henri IV» անգլիական 50 հազար շիշ կոնյակի,
- կամ աշխարհի ամենախոշոր «Airbus A380» 256 հատ հնդինարինի,
- կամ Ռուսան Աբրամովիչի 84 հատ «Eclipse» գրոսանավի,
- կամ «Apple» ընկերության բաժնետոմսերի 16%-ին,
- կամ էլ Ռուսաստանի պետրությի ծախսային նախ 23%-ին:

Ահա որքան ծանրակշիռ կարող են լինել գերհարուստ անհատների ֆինանսական հնարավորությունները՝ գերազանցելով նույնիսկ շատ երկրների հասարակական արդյունքի ամբողջ ծավալը:

ԱՌԱՎԵԼ ՄԵԾ ՊԵՏԱԿԱՆ ՊԱՐՏՔ ՈՒՆԵՑՈՂ ԵՐԿՐՈՆԵՐԸ

2008-ից սկսած՝ հնարավային ֆինանսատնտեսական ճգնաժամի հետևանքը է ոչ միայն երկրների տևական տնտեսական ստագնացիան ու տնտեսական աճի տեսների անկումը, այլև այն, որ նոյնիսկ զարգացած երկրներն են պետական պարտքի ծանր բեռի տակ ընկել: Ստորև ներկայացնում ենք առավել մեծ ծավալի պետական պարտք ունեցող 15 երկրների տվյալները (2012 թ. հոկտեմբերի դրությամբ):

Երկրները	Պետպարտքի ծավալը (մլրդ դոլարով)	Պետպարտքի և ՀՆԱ-ի հարաբերակցությունը (%-ներով)
1. ԱՄՆ	15537,337	101,7
2. ճապոնիա	13486,460	246,3
3. Գերմանիա	2915,49	76,5
4. Իտալիա	2649,807	110,5
5. Ֆրանսիա	2394,913	80,4
6. Մեծ Բրիտանիա	1994,374	71,6
7. Չինաստան	1886,060	32,1
8. Բրազիլիա	1649,831	99,1
9. Կանադա	1475,522	94,3
10. Հնդկաստան	1140,666	92,2
11. ԽՍՀՄ	1022,823	60,8
12. Սինգապուր	556,627	61,2
13. Մեքսիկա	505,946	44,3
14. Բելգիա	505,726	95,3
15. Հունաստան	487,350	129,8

Բերված տվյալների հիմնա վրա հետևություններ կատարելիս պետք է նկատի ունենալ, որ կարեուր ոչ այնքան պետական պարտքի բացարձակ ծավալն է, որքան «պետպարտք/ՀՆԱ» հարաբերակցությունը, որի մինչև 60% ցուցանիշը ընդունելի սահման է համարվում՝ ըստ միջազգային չափանիշների: Սակայն այս ցուցանիշը կամ սահմանը կարելի է չափավոր համարել զարգացած և մեծ տնտեսական ներուժ և պետական բյուջե ունեցող երկրների համար, որովհետև պարտքի մարունակ ու սպասարկումը պետք է ծախսային հոդվածների մեկն է: Ինչ վերաբերում է փոքր ծավալի ՀՆԱ և պետք է ծախսային ունեցող երկրներին, ապա պետպարտք/ՀՆԱ հարաբերակցության 60%-ն արդեն իսկ խիստ վտանգավոր ու անհանգույն ազդանշան է, որը կարող է հանգեցնել դեֆոլտի կամ պետպարտքային անվճարունակության՝ իր կործանարար հետևանքներով համերձ:

ՈՎՔԵՐԻ ԵՆ ԱՄԵՆԱՀԱՐՈՒՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՈՐԾԻՉՆԵՐՈՅ

Վերջերս «Forbes» ամսագիրը ներկայացրել է աշխարհի ամենահարուստ հասարակական-քաղաքական գործիչներին, որոնց ունեցվածքը գերազանցում է 1 մլրդ դոլարի սահմանը: Պարզվում է, որ ներկայում աշխարհի 1226 միլիարդատերերի շարքում կան 16 քաղաքական գործիչներ, որոնց վերաբերյալ տվյալներն ընթացողին ենք ներկայացնում մեր կազմած աղյուսակի տեսքով.

Վարկանիշային տեղը	Երկիրը	Քաղաքական գործունեության կազմակերպություն	Բիզնեսի ոլորտը	Ունեցված- քը (մլրդ դոլար)	Տեղը մլրդատ. հիմնի. ցուցակում
1. Մայքլ Բլումբերգ	ԱՄՆ	Նյու Յորքի քաղաքապետ	Մերժական գործականության, հեռաւստառակայացների սեփականատեր	22,0	20
2. Միխայիլ Դրույտով	Ռուսաստան	«Բարաքացիական պլատֆորմ» կու- սակցության առաջ- նորդ, քարերար	«Բրոնա ՕՆԵԿՏԻՄ» մերդումային հիմնա- դրամի տնօրեն, «New Jersey Nets» բասկետ- բոլային ակումբի սե- փականատեր	13,2	58
3. Բիայնա Խվանիշվիլի	Վրաստան	Վարչապետ	Ռուսաստանի «Մե- տաօսմետում» ընկե- րության և «Россий- скай կրեմ» բանկի հիմնադիր և նախկին սեփականատեր	6,4	153
4. Միլվիո Բենլուսկոնի	Իտալիա	նախկին վարչապետ	ապահովագրական ընկերության, քանի- ութիւն, թերթի, խանութ- երի, «Միլան» ֆուտ- բոլային ակումբի սեփականատեր	5,9	169
5. Ջենրի Ռոսս Պերո- ավագ	ԱՄՆ	ԱՄՆ-ի նախագահի ընտրությունների կրկնակի թեկնածու (1992-1996)	համակարգչային ծա- ռայությունների ընկե- րության սեփականա- տեր	3,5	314
6. Անդրեյ Գուրե	Ռուսաստան	Ֆեներացիայի խոր- հրդիրի անդամ Մուր- մանսկի մարզից	«FosAgric» հոլիդայի հիմնական սեփակա- նատեր	3,5	314
7. Նազիր Սավիրիս	Եգիպտոս	«Ազատ Եգիպտա- ցիներկուսակցու- թյան» առաջնորդ	բջջային հեռախոսա- կայի մի քանի օպե- րատորների և հեռուս- տաալիքի սեփակա- նատեր	3,1	367
8. Նազիր Միկատի	Լիբանան	Վարչապետ	«Investcom» հեռուս- տակահաղորդակցութ- յան ընկերության հիմնադիր, այն 2006 թ. վկանակ է 5,5 մլրդ դոլարով	3,0	377
9. Սեբաստիան Պինյերա	Չիլի	նախագահ	«Chilevisión» հեռուս- տաընկերության սե- փականատեր, տնօրի- նում է «LAV AirLines» ավիաընկերության բաժնետոմսերի 27%-ը և «Կոլո-Կոլո» ֆուտբո- լային ակումբի բաժ- նետոմսերի 13 %-ը	2,4	521
10. Ջեֆֆ Գրին	ԱՄՆ	Ֆլորիդա նահանգից սենատի ընտրու- թյունների թեկնածու	ներդրումների անշարժ գույքի շուկայում	2,1	601
11. Ռմիտրի Անանի	Ռուսաստան	Ֆեներացիայի խորհրդի անդամ, խոշոր քարերար	«Պրոմեքանիկա»-ի համասեփականատեր (Եղոր Խեն միասին):	1,8	719
12. Սաադ Շարիբի	Լիբանան	նախկին վարչապետ	շինարարական ընկե- րությունների սեփա- կանատեր	1,7	764
13. Բլեյզ Թոմաս Գալիսանո	ԱՄՆ	Ղեմուկատական կուսակցությունից Նյու Յորքի քաղաքա- պետի ընտրու- թյունների եռակի թեկնածու	բիզնես ծառայություն- ների մատուցող ընկե- րության սեփականա- տեր	1,5	854
14. Մարգարետ Ռիթեն	ԱՄՆ	Կալիֆորնիայի նահ- անգապետի ըն- տրության թեկնածու (2010 թ.)	համակարգչային և հեռախոսային տեխ- նիկայի արտադրու- թյան ընկերության գլխավոր տնօրեն	1,4	913
15. Դևիդ Շոն Սենսերի	Մեծ Բրիտանիա	Գիտության նախկին նախարար, լորդերի պալատի անդամ	սուպերմարկետների ցանցի համասեփա- կանատեր	1,1	1075
16. Ալեքսանդր Լեբեն	Ռուսաստան	Պետության նախկին կին անդամ, Կիրովի մարզի Մորուսկի շրջանային դումայի պատգամավոր	Ազգային պահուստա- յին բանկի, «Independent » բիլտա նաև նույն թերթի սեփականատեր	1,1	1075

Երեք մրցանակ և օգտակար փորձառություն

ԴՊՏՀ գիտության բաժնի պետ Խորեն Մխիթարյանը 2013 թ. հունվարի 8-12-ը մասնակցել է Մալայզիայի մայրաքաղաք Կուալա Լումպուրի Նորմանգեմի միջազգային համաստանում կայացած «Ենթակա մեջենքի, սոցիալական գիտությունների և արդյունաբերական ինժեներիայի 3-րդ միջազգային համաժողովին»։ Այս համաժողովին մասնակցության, ինչպես նաև նույն համաժարանի «Դաշվապահության, կառավարման և տնտեսական գիտությունների միջազգային ամսագրի» («International Journal of Accounting, Management and Economy Scholars») խմբագրական խորհրդին անդամակցելու պաշտոնական հրավերը նա ստացել էր դեռևս 2012 թվականի հոկտեմբերին, քանի որ հաղթող էր ճանաչվել և հրատարակության էր երաշխավորվել նրա՝ «ՀՀ բանկային համակարգի գործունեության կարգավորման հիմնական գործիքները և զարգացման հեռանկարները» («Activity of Banking System and Feature of Their Application in Commercial Banks of Armenia») խորագրով գիտական հոդվածը։

Այսոր «Տնտեսագետություն» սիրով և հայարտությամբ արձանագրում է, որ տնտեսագիտության թեկնածու, դոցենտ Խորեն Մխիթարյանի այս ուղևորությունը նշանավորվել է ոչ միայն ակտիվ մասնակցությամբ, հարուստ տպավորություններով, այլև բարձր գնահատականներով և մրցանակներով։ Առաջ անցելով ասենք, որ համաժողովի ամփոփման արդյունքներով ԴՊՏՀ գիտության բաժնի պետը Յ առանձին մրցանակների է արժանացել լիազումար նիստի լավագույն գեկուցման, բաժանմունքի լավագույն նախագահողի և բաժանմունքի լավագույն ելույթի համար։

Ներկայացնում ենք մեր գրույցը միջազգային գիտակրթական համագործակցության ասպարեզում գործուն դերակատարություն ունեցող գիտնական մամկավարժի հետ։

- **Պարոն Մխիթարյան, ինչպիսի աշխարհագրություն ուներ այս համաժողովը և ինչ թեմատիկ շրջանակ էր ընդգրկում։**

-«Մենեղմենքի, սոցիալական գիտությունների և արդյունաբերական ինժեներիայի 3-րդ միջազգային համաժողովը» մեծ աշխարհագրություն ուներ. մասնակիցներ կային ԱՄՆ-ից, Նիդեռլանդներից, Մեծ Բրիտանիայից, Ռուսաստանի Դաշնությունից և գրեթե բոլոր ասիական երկրներից։ Աշխատանքներն ընթացան 6 մասնագիտական բաժանմունքներում՝ տնտեսագիտության, արդյունաբերական ինժեներիայի, մարդերինցի, ֆինանսական մաթեմատիկայի, տեխնոլոգիական մենեջմենքի և կառավարման տեղեկատվական համակարգերի։

Պատիվ ունեցած լիազումար նիստում հանդես գալու «ՀՀ բանկային համակարգի գործունեության կարգավորման հիմնական գործիքները և զարգացման հեռանկարները» գեկուցմանը և ղեկավարելու տնտեսագիտության բաժանմունքը, որտեղ ընթերցվեց 18 գեկուցում, այդ թվում ներկայացրեցի «Բանկային համակարգի իրացվելիության կառավարման արդի հիմնախնդիրները հետզհամաժամային ժամանակաշրջանում» թեմայով գեկուցում։

- **Ինչո՞ւ է պայմանագրոված ձեր երկու գեկուցումները բանկային համակարգի հիմնախնդիրների վրա կառուցելը։**

- Ին գիտական հետազոտությունները հիմնականուն ուղղված են բանկային և ֆինանսական մենեջմենքի ոլորտ։ Այս թեմայի վրա է խարսխված թեկնածուական ատենախոսությունն, այժմ էլ շարունակում են հետազոտություններ կատարել բանկային համակարգի իրացվելիության կարգավորման հիմնախնդիրների վերաբերյալ, ունեմ նաև առևտրային բանկերում երկար տարիների աշխատանքային փորձ։ Մեկտեղելով տեսական հետազոտությունները և գործնական աշխատանքը, դրանք լրացնելով արտերկրությունների հետազոտություններով ու փորձով՝ բանկային ոլորտը շարունակում են պահել գիտական ուսումնասիրություններին կենտրոնում։

Համաժողովի ընթացքում իմ ղեկավարած տնտեսագիտության բաժանմունքում հնչած գեկուցումներից ինձ առանձնապես հետաքրքրեցին զարգացող երկրների բանկային համակարգերին վերաբերողները, որոնք ներկայացրեցին Զիմբաբվե, Կամբոջայի և Թաիլանդի գիտնականները և հատկապես ուշագրավ էին Խաչատրյան բանկային համակարգի վերաբերյալ վերլուծությունները։ Այդ լսումները հնարավորություն են ստեղծում գուգակենթեր անցկացնելու Հայաստանի բանկային համակարգի զարգացումների հետ, նորովի գնահատելու իրավիճակները, նոր հեռանկարներ մատնանշելու։

- Զեր գնահատականը՝ Հայաստանի բանկային համակարգի և հնարավոր կամ ցանկալի զարգացումների վերաբերյալ:

-Այսօրվա դրությամբ Հայաստանի Հանրապետության բանկային համակարգում շատ բարձր է իրացվելիությունը, ինչոք վկայում է այն նաև, որ բանկերի դրամական միջոցները գտնվում են ոչ թե ակտիվ շրջանառության մեջ, այլ պասիվ պահուստային կարգավիճակում: Կարծում եմ՝ պետք է արմատապես փոխել առևտորային բանկերի ռազմավարությունը՝ ֆինանսական շուկայում, մարքեթինգային հետազոտությունների արդյունքում հնարավորինս ակտիվացնել ինչպես վարկային, այնպես էլ ակտիվային գործառնությունները՝ փաստաթղթաշրջանառության և բյուրոկրատական քաշքշուկների կրծատման հաշվին: Դրանով կշահի միաժամանակ ինչպես տնտեսության իրական հատվածը, այնպես էլ, բնականարար, կրածրանաբանկերի շահութաբերության մակարդակը:

-Պարուն Միխթայիմ, ողքանով տեղյակ ենք, Սալայզհայի համալսարանների հետ Զեր համագործակցությունն արդեն տարիների պատմություն ունի, եթե կարելի է, պատմեք նաև այդ մասին:

-Մալայզիայում աշխատում են 2005 թվականից: Մինչև 2010 թվականը դասավանդում էի Կուալա Լումպուրի Տեխնոլոգիական համալսարանի տնտեսագիտական բաժանմունքում, 2010-ին տեղափոխվեցի Նորինգենի համալսարանի միջազգային ֆակուլտետ, որտեղ սովորում են ուսանողներ աշխարհի տարբեր երկրներից, ինչպես նաև սփյուռքահայեր: Ուսուցումը կազմակերպվում է մոդուլային ծրագրով, այսինքն՝ արագացված տարբերակով: Այս ծրագրով դասավանդում են միայն օտարերկրացի դասախոսներ, նրանք աշխատում են խտացված բերնվածությամբ, իսկ վերջում բոլոր ուսանողները հանձնում են ստուգարք: Ինչն է հետաքրքրականը. ստուգարքներից հետո նույն այդ ուսանողները վարկանիշային գնահատական են տալիս դասախոսներին, ըստ որի որոշվում է տվյալ դասախոսի հետագա, այսպես ասած, «աշխատանքային պայմանագրի ճակատագիր»:

-Միջազգային գիտակրթական կազերը, դրանց անընդհատ քարմացումը ի՞նչ են տալիս գիտնական մանկավարժին, մասնավորապես՝ Զեր:

-Ժամանակակից գիտնական մանկավարժի համար շատ կարևոր են միջազգային գիտակրթական կազերի հաստատումը, ընդլայնումը: Դա նախնական արդյունավետ համագործակցություն է՝ արտասահմանցի գործընկերների հետ փորձի փոխա-

նակման առումով: Մասնագիտական շփումների ընդարձակ դաշտը, առհասարակ, միայն դրական ազդեցությունն է ունենում և թույլ չի տալիս գիտնական մանկավարժին դրական տեղում, մղում է աշխատելու, կատարելագործվելու: Սեր օրերում այդ հնարավորությունները շատ են և հասանելի: Գիտաժողովների մասնակցությունը, նորացվող գիտագործնական կապերը նաև հնարավորություն են տալիս մեր երկիրն ու նրա գիտական ծեռքբերումները միջազգայնորեն ճանաչելի դարձնել:

Իմ դեպքում համագործակցության ուղղությունն ու երկիրը եղել է սեփական ընտրություն՝ հիմնված գիտական նախասիրություններին ու համոզնունքներին վրա:

-Կպարզաբանե՞ք, թե ինչ նախասիրությունների մասին է խոսքը:

- Անկեղծ ասած, ինձ առավել հարազատ է ասիական մենեջմենթը և համոզված եմ, որ ապագայում աշխարհը կառավարելու են Չինաստանը և ասիական մյուս երկրները: Ասիական դրամական միավորի (ACU) ստեղծումից հետո, որի մեջ մտնում են Չինաստանի գլխավորության 11 պետություններ, համաշխարհային ֆինանսական համակարգը կղեկավարվի նրանց կողմից:

-Ինչո՞ւ նշանավորվեց Զեր համար Նորինգենի համալսարանի միջազգային ամսագրի խմբագրական խորհրդի աշխատանքներին մասնակցությունը:

-«Հաշվապահության, կառավարման և տնտեսական գիտությունների միջազգային ամսագրի» խմբագրական խորհրդի աշխատանքների ընթացքում քննարկեցին ամսագրի հետագա զարգացման ծրագրերը, մասնավորապես, տպագրման ներկայացվող հոդվածների գնահատման չափանիշներն ու դրանց ընտրության հարցում վարկանիշային մոտեցման կիրառման հարցը: Սա ևս օգտակար փորձառություն էր, իսկ մասնակցությունը՝ մեծ պատիվ ինձ համար: Ի դեպք՝ համաժողովի ընթացքում հնչեցրած իմ գեկուցումներից մեկը գետեղված է այս ամսագրում, մյուսը՝ համաժողովի նյութերի ժողովածուում:

Այս արիթով իմ խոսքն ուղղում են մեր համալսարանի բոլոր այն դասախոսներին, ովքեր կցանկանան այս ամսագրում օտար լեզվով (անգլերեն և ֆրանսերեն) հոդվածներ ներկայացնել: Հարգելի գործընկերներ, իմ աջակցությունն են առաջարկում ձեզ: Խորհրդատվություն, կողմնորոշում, փորձի փոխանակում, պատրաստական են աջակցել, ինչով, որ կարող եմ:

Զբուցեց ԱՐՄԻՆԵ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆԸ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՊԱՐՈՎԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՇՈՒԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՄ. հնարավորություններ և հեռանկարներ

2012 թվականի աշնանը, մասնակցելով «Ռուսգոստորախ-Արմենիա» ապահովագրական ընկերության հայտարարած ռեֆերատների մրցույքին, ՀՊԾՀ ֆինանսական ֆակուլտետի ապահովագրական գործ մասնագիտության մագիստրատուրայի 1-ին կուրսի ուսանող Աննա Ղալայանը հաղթող էր ճանաչվել «Պարտադիր բժշկական ապահովագրություն» համաշխարհային փորձը և ներդրման հնարավորությունները Հայաստանում՝ թեմայով ուսումնասիրության համար:

Այսօր մեր երկրում բժշկական ապահովագրության համարավորություններու ու հեռանկարներու այլևս միայն մասնագիտական քննարկումների թեմա չեն, դրանք հետաքրքրում են շատ-շատերին և, ըստ եռյան, կարիք գգում պարզաբանման:

Այս խորագրի ներքո Աննա Ղալայանը իր կատարած ընդարձակ ուսումնասիրության հիմնա վրա, որն արժանացրել էր մասնագետների հավանությանը, ներկայացնում է պարտադիր բժշկական ապահովագրության եռյունն ու հնարավոր զարգացումները մեր երկրում:

ՀԱՐՈՒՏԸ ՎԵԱՐՈՒՄ Է ԱՂՔԱՏԻ ՀԱՄԱՐ, ԱՌՈՂՋԸ՝ ՀԻՎԱՆԴԻ

Բժշկական ապահովագրությունը քաղաքացիների բժշկական ծախսերի փոխհատուցման մեխանիզմ է, որի նպատակը առողջապահության զարգացումն է և բարեփոխումների իրականացումը, ընդ որում՝ բժշկական ապահովագրության անհրաժեշտությունը պետք է դիտարկել ոչ միայն որպես առողջապահության ֆինանսավորման լրացուցիչ աղբյուր, այլև բնակչության համար բժշկական օգնությունը առավել մատչելի դարձնելու եղանակ: Այլ կերպ ասած՝ այն բուժօգնություն ցուցաբերելու միջոց է, ողակ՝ բուժող կողմի և բուժօգնություն ստացողի միջև: Բժշկական ապահովագրությունը հարաբերությունների բարդ համակարգ է, որը նպատակ է հետապնդում հսկելու բուժման գործնքացը և վերականգնելու հիվանդի առողջությունը:

Պարտադիր բժշկական ապահովագրությունը (ՊԲԱ) համընդհանուր է հասարակության լայն շերտերի համար: ՊԲԱ-ի դեպքում յուրաքանչյուր քաղաքացի իր անձնական եկամտի որոշակի մասը վճարում է ապահովագրավճարի տեսքով (կամ նրա փոխարեն դա անում է ծեռնարկատերը, ընկերությունը): Անկախ վճարված ապահովագրավճարի մեծությունից, բոլոր քաղաքացիներն ունեն հավասար իրավունքներ՝ որոշակի ծավալի և որակի բժշկական օգնություն ստանալու հարցում, որի վճարումն իրականացվում է՝ ի հաշիվ ապահովագրական միջոցների: Այսպիսով՝ գործում է ՊԲԱ սկզբունքներից մեկը՝ «**Յարուսատր վճարում է աղքատի համար**»: Միաժամանակ ապահովագրավճար վճարումն են բոլորը, սակայն հիվանդանում է միայն բնակչության մի որոշակի մասը: Վերջինիս համար էլ գործում է ՊԲԱ-ի հաջորդ սկզբունքը՝ «**Առողջը վճարում է հիվանդի համար**»:

Յատկանշական է, որ զարգացած երկրների ապահովագրական ընկերություններում բժշկական ապահովագրությունը հաճախ կիրառվում է ապահովագրական գործունեության մյուս տեսակների (կյանքի, գույքի ապահովության) հետ, քանի որ դրանց համեմատ այն պակաս շահութաբեր է: Ապահովագրական ընկերությունները, որպես կանոն, հանդես են գալիս որպես միջնորդներ՝ սահմանափակվելով միայն իրենց հաճախորդների համապատասխան ծախսերի հատուցմամբ: Ըստ այդմ, ապահովագրական ընկերությունները չեն զբաղվում ո՞չ առողջապահական

ծառայությունների մատուցմամբ, ո՞չ էլ դրանց կազմակերպմամբ՝ ապահովագրված անձին հնարավորություն տալով ինքնակամ ընտրել բժշկական հաստատությունը և բժշկին, ճիշտ է՝ որոշ սահմանափակումներ կիրառելով:

Մեր երկրում բժշկական ապահովագրությունը, կարելի է ասել, դեռևս գտնվում է սաղմնային վիճակում, իսկ ներդրման գաղափարը շրջանառվում է 1990-ական թվականներից: Այս ընթացքը հագեցած է եղել մասնագիտական ամենատարեր քննարկումներով, կատարվել են նաև գործնական քայլեր: Այսօր արդեն աստիճանաբար դրա անհրաժեշտությունն ու կարևորությունը հասանելի են դառնում հասարակության լայն շրջաններում:

ՀՀ-ում 2012 թվականի առաջին կիսամյակում գործում էին 7 ապահովագրական ընկերություններ (հոդվածում դիտարկված է այս ժամանակահատվածը), որոնցից միայն 6-ն էր իրականացնում բժշկական ապահովագրություն:

Ինչպես երևում է գծապատկերում, մեկ տարվա ընթացքում արձանագրվել է բժշկական ապահովագրության ծավալների ավելացում՝ պայմանավորված ՀՀ Կառավարության կողմից Սոցիալական փաթեթի ներդրման հետ, որին կանդրադառնանք քիչ անց:

Յատկանշական է, որ ՀՀ-ում բժշկական ապահովագրություն կամավոր իրականացնողները հիմնականում գործատումներն են, և ապահովագրական ընկերությունների հաճագործակցությունը իրականացվում է առավելապես կորպորատիվ հաճախորդների (առաջին հերթին՝ արտասահմանյան կազմակերպությունների) շրջանակներում (2011 թվականին իրավաբանական անձանց բաժինը բժշկական ապահովագրության գոնի ընդհանուր ապահովագրավճարների մեջ կազմել է 89,9%):

Այսօր մեր երկրում ՊԲԱ ներդրման անհրաժեշտությունն անվիճելի է, և այդ գործնքացի արդյունավետության ելակետային պայմաններից մեկը ոլորտում առկա լավագույն միջազգային փորձի համակողմանի վերլուծությունն ու տեղայնացումն է:

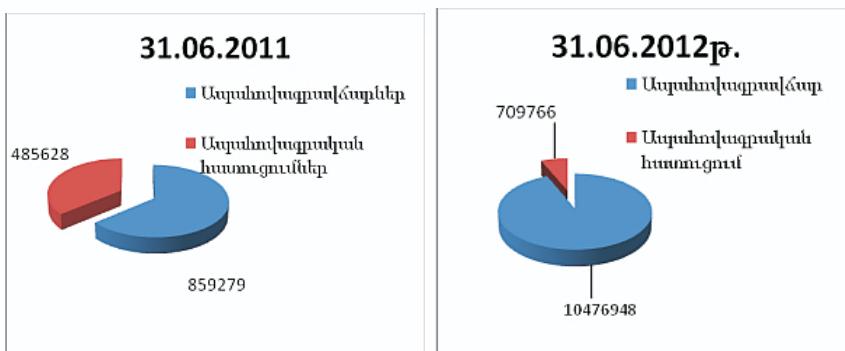
Զեկուարելով ՊԲԱ ներդրման կարևոր նախապայմանները՝ առանձնակի շեշտադրությամբ պետք է առանձնացնել հասարակական և քաղաքական շրջանակներում խնդրի կարևորության գիտակցումը և անհրաժեշտ կամքի ցուցաբերումը, առողջապահության համակարգի օպտիմալացումը, առողջապահության ոլորտում կազմակերպական կառուցվածքների կատարելագործումը, հանրապետությունում առկա

սոցիալ-տնտեսական վիճակին, բնակչության իրական կենսանակարդակին համահունչ սակագնային քաղաքականության իրականացումը: Արդյունավետ կազմակերպական կառուցվածքի ստեղծման գործընթացում մասնավորապես կարևոր է հասարակության համար համակարգի լիակատար թափանցիկության ապահովումը, համակարգում ավելորդ օրակաների բացառումը, շուկայական տնտեսավարման և պետական կարգավորման մեթոդների արդյունավետ համակցումը, բժշկական ծառայությունների հասցեականության ապահովումը, կադրերի պատրաստումը ու վերապատրաստումը, ենթակառուցվածքների ստեղծումը և զարգացումը, կադրերի ընտրության արդյունավետ և բավարար օբյեկտիվություն ապահովող մեխանիզմների կիրառումը:

ՊԲԱ համակարգի ներդրման ինստիտուցիոնալ շրջանակի կազմավորման ելակետային քայլը «Պարտադիր բժշկական ապահովագրության մասին» ՀՀ օրենքի մշակումը և ընդունումն է: Անհրաժեշտ է կիրառել նաև կանավոր բժշկական ապահովագրության ծառայությունների ընդորկման շրջանակի ընդլայնմանն ուղղված միջոցառումներ:

Ինչպես վերը նշվեց, պարտադիր բժշկական ապահովագրության ներդրման համար կարևոր քայլ էր 2011 թ. դեկտեմբերի 29-ին ընդունված ՀՀ Կառավարության թիվ 1923-Ն որոշումը, որն ուժի մեջ մտավ 2012 թ. հունվարի 1-ից. Դայաստանի պետքութեում առանձնացվեց մոտ 18 մլրդ. դրամ (46 մլն դոլար), որով 120 հազար պետական ծառայողների նախատեսվեց տրամադրել Սոցիալական փաթեթ և դրանով հնարավորություն ընծեռել, անկախ զբաղեցրած պաշտոնից և վարձատրության չափից, հավասարաչափ, տարեկան 132 հազար դրամի (340 դոլար, ինչը դրամի վերածելու դեպքում նախորդ տարվա միջին աշխատավարձի նկատմամբ ենթադրում է 10% աճ) սահմաններում, օգտվել մի շարք սոցիալական ծառայություններից: Այդ 132 հազար դրամից 52 հազար դրամը օգտվողը պետք է պարտադիր կերպով ուղղի բուժման ծախսերին, իսկ 80 հազար դրամը՝ ըստ հայեցողության ընտրելով սոցիալական ծառայություններից որևէ մեկը:

- Սոցիալական ծառայությունները հետևյալներն են՝
- բժշկական ապահովագրություն, որն աշխատակիցների համար կրում է պարտադիր բնույթ,
 - հիփոթեկային վարկի ամսական վճարի մարում,
 - ԿԳՆ կողմից հաստատված ուսումնական

Դադ. դրամ

Աշխատանքում օգտագործված են հայաստանյան ապահովագրական ընկերությունների պաշտոնական կայքերի տվյալները, ինչպես նաև՝

Ավելիսայան Վ. Հ., Դադունց Ա.Ա., Զակորյան Մ.Գ. «Պարտադիր բժշկական ապահովագրության համակարգի ներդրման ուղիները Հայաստանի Հանրապետությունում», Երևան: «Գիտություն» հրատ., 2010, 126 էջ,

Грищенко Н.Б. “Основы страховой деятельности” Учебное пособие, БАРНАУЛ 2001, стр 81:

ծրագրերով ուսման վճար,

- հանգստի կազմակերպում ՀՀ և ԼՂՀ տարածքում:

Կարելի է նշել, որ ներդրվում է նոր ինստիտուտ, և այն կկատարելագործվի առաջիկա տարիներին՝ իմք հանդիսանալով պարտադիր բժշկական ապահովագրության կայացման համար:

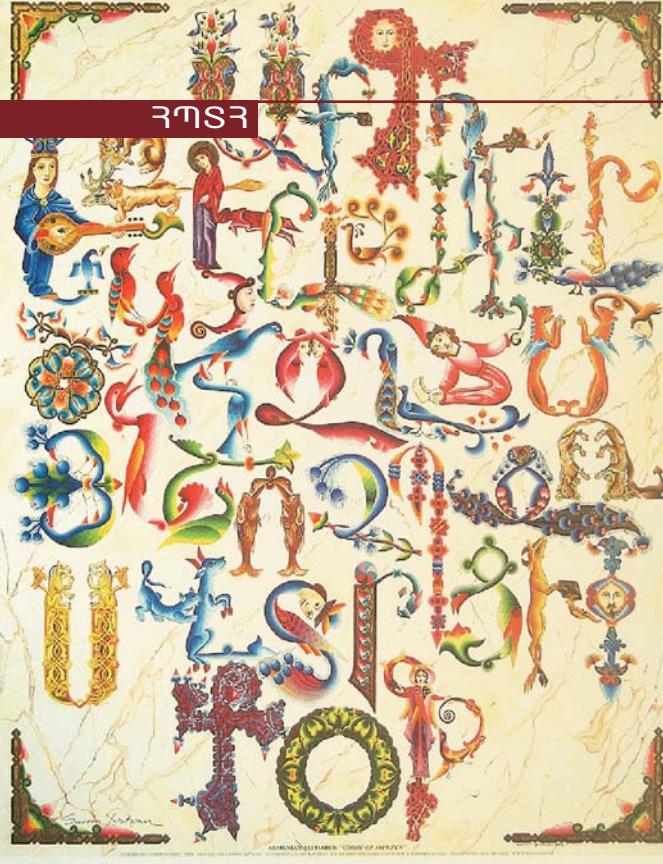
Պետք է խոստովանել, որ Հայաստանի բնակչության մեծ մասը բուժհաստատություններ այցելում է կրիտիկական պահերին, երբ առողջության կտրուկ վատթարացում է նկատվում, մի խոսքով՝ առողջության մասին հիշում և հոգում ենք ամենավերջում: Այս առումով բժշկական ապահովագրության ներդրումը նեզանում սեփական առողջության մասին հոգալու լրացուցիչ խթան կիսանդիման:

Բժշկական ապահովագրության անհամեշտությունը ակնհայտ է յուրաքանչյուր երկրում, այն ոչ միայն երկրի բնակչության առողջության պահպանման, այլև առողջ սերմոնի վերարտադրության և, վերջապես, կարևորագույն համակարգերից մեկի՝ առողջապահության զարգացման եղանակներից է:

Մինչ Սոցիալական փաթեթի ներդրումը՝ խոչընդունություններից մեկը բժշկական ապահովագրության վերաբերյալ հանրային իրազեկության խիստ ցածր մակարդակն էր, սակայն ներկայում բնակչության մեծ մասը պատկերացում ունի: Ինչպես նաև բնակչության մեծ մասը ավելի հակված է վճարել բժշկական ապահովագրության համար որոշակի վճար, քանի որ բժշկական ապահովագրության համար կատարված վճարների դիմաց օգուտներն ավելի շոշափելի և տեսանելի են: Եվ, վերջապես, կարծում են, գերադասելի է վճարել պարբերաբար և քիչ-քիչ, քանի մի շոշափելի դրամագոլուխ, այն էլ՝ հիվանդության և ընկճվածության պահին:

Այսպիսով՝ ՊԲԱ ներդրումը կդառնա բժշկական ապահովագրության զարգացման և արժանի բժշկական ծառայությունների մատուցման ֆինանսավորման հիմնական աղբյուր՝ որպես առողջապահության ոլորտում որակյալ բուժօգնություն ապահովելուն, որակի և ֆինանսական հոսքերի նկատմամբ վերահսկողություն սահմանելուն, ինչպես նաև ֆինանսական հոսքերի թափանցիկությունն ապահովելուն ուղղված արդյունավետ և իրատեսական մոդել:

«Տնտեսագետի» 2003 թվականի (8(591)) Հոկտեմբերյան Համարում Վալերի Միրզյանի նախաձեռնությամբ սկիզբ դրվեց «Հայերէնսկ՝ վտանգված» խորագրին: Առաջին Հոդվածը վերնագրված էր «Փերճախտության Հիմքն ու Հենքը»: Հեղինակը խոսում էր Հայերէնի անազարտության պահպանման պրազան պարագի մասին, դիպուկ օրինակներով եւ Հանձնաբարեկի, Հայեցի տարբերակներով փորձում էր օգնել մեզ «փրկվել» տարաբնույթի խաթարումներից:

Առաջին այդ թողարկման առաջաբանում խմբագրությունը Հրավիրում էր խորագրի ներքո Հանդես գալ բորոք նրանց, ովքեր մտածոգված են Հայերէնի անազարտությամբ: Սակայն ժամանակն անցնում էր, Հայերէնին սպառնացող վտանգը չէր մեզմնում: Խակ արձագանքում էին միայն լնթեցողները. նոր Հեղինակներ խորագիրն այդպես էլ չունեցավ:

Այսօր «Տնտեսագետի» Հերթական Համարով Հեղինակը եւ խմբագրակազմը առիթ ունեն երեք Հորեցան՝ «Հայերէնսկ՝ վտանգվածի» 10 տարին, 60-րդ թողարկումը եւ «Առաջնի Հայերէնի» 30-րդ թողարկումը:

Առիթն օգտագործելով՝ «Տնտեսագետը» երախտագիտության խոսք է Հորմանական գիտությունների դոկտոր, արտֆեռ Վահերի Միրզյանին՝ Հայերէնապաշտ ու խորագիտակ մտավորականին եւ արժանին մաստցումնրա զորեղ մոքին, Հետեւղականությանը եւ բեղմնավոր գրչին:

ՀԱՅԵՐԵՆԸ ՎՏԱՆԳՎԾԾ

Վաթումներորդ հոդվածը կարող է չափազանցություն թվալ: Մանավանդ՝ սա բնավ էլ Վերջինը չի լինելու, հաջորդելու են Վաթումնեկերորդը, յոթանասումներորդը, հարյուրերորդը...

Լավ, մի՞թե հայերէնը իրոք վտանգված է: ՀՀ Սահմանադրություն, «Լեզվի մասին ՀՀ օրենք», Լեզվի պետական տեսչություն, Մայրենի լեզվի տոն (փետրվարի 21), տարբեր առիթներով՝ սիրո խոստովանություն առ հայոց ուկեղենիկը, երեմն նաև մտահոգ մտավորականության հրապարակումներ... և հեռուստաելույթներ...

Այդուհանդեռձ, հայերէնը փաստացի վտանգված է, վտանգված ոչ միայն աշխարհաքաղաքական գործընթացների ազդեցությամբ: Վտանգված են մեզանից բազմապատիկ ավելի լեզվակիրներ ունեցող ազգերի լեզուները: Ֆրանսիան և Գերմանիան տագնապած են անզերենի ներխուժումից և համապատասխան պաշտպանական քայլեր են անուն: Ուկրաինացիները քառասունինգ միլիոն են, բայց ուկրաիներնի շահերի համար պայքարը պետությանը կանգնեցրել է ներքաղաքական ճգնաժամի առջև: Բելգիան, կարելի է ասել, արդեն դադարել է միասնական պետություն լինելուց հոլանդախոս ֆլամանդացիների և առավելապես ֆրանսախոս վալունների անհաջող լեզվական պայքարի հետևանքով: Ռուսաստանի պես հզոր թվացող երկիրն է անհանգստացել ռուսախոսների նվազող քանակի պատճառով: Եվ ահա ամենաբարձր մակարդակով, պետության նախագահի շուրբերով անհետաձգելի միջոցառումներ են հրապարակվում՝ լեզվավիճակի արմատական բարելավման համար:

Բայց խոսենք մեր սեփական վերաբերմունքից, լեզվական պատասխանատվությունից, իրական հայերէնասիրությունից:

Սկսենք կենցաղային, առտնին խոսքից: Վերջերս Երևանի քաղաքապետարանը փոխադրամիջոցների վերահամարակալում իրականացրեց՝ վստահ ենք՝ բարի նպատակով: Եվ քանի որ շփորված ուղևորները վարորդներին անվերջ հարցնում են, թե նախկին որ համարն է, ավտոբուսների ներսում հայտնվել են հետևյալ բնույթի գրություններ. «Նախկին թիվ 17ա ավտոբուսի նոր համարն է թիվ 48»:

Այս այսպես, խճվել ենք «համարի» և «թվի» միջև: Ուշադիր լսենք, մեզանից որևէ մեկը փոխադրանու համարը նշելիս կամ հարցնելիս «թի՞վ» է ասում, թե «համար»: Այս «թիվը» այդպես էլ խորք մնաց արևելահայերէնին, և դրա արհեստական ներմուծումն իրեն չարդարացրեց: Հայաստանցիներին լեզվազգացողությանը, այնուամենայնիվ, «համարն» է հարազատ:

Հարունակենք բառագործածության վիճակի քննարկումը: Մեջտեղ է ընկել «մեսիջ» բառը. Էլ քաղաքական գործիչն է «մեսիջ» ուղարկում, Էլ պաշտոնական հայտարարությունն է որակվում որպես «մեսիջ», այս կամ այն միջոցառումն էլ պարզվում է «մեսիջ» է, Հայաստանում հերթական ընտրությունն էլ է «մեսիջ միջազգային հանրությանը»: Ծամոնի պես մեր բերանում են «դրայվը», «տրենդը», «իմիջը»...

Օտար բառի անհարկի գործածությունը հաճախ է հանգեցնում ոճական անհարթության, տրամաբանորեն խոցելի կրկնաբանության, իմաստային

խաթարումների: Մի քանի օրինակ*:

«Անձանք նման որևէ բան ինձ ծանոթ չէ, այդպիսի ինֆորմացիայի չեմ տիրապետում» (թերթից): Այսպես խոսողը, կարծեք, չի վստահում սեփական խոսքին և ուզում է ուժեղացնել օտար բառով: Մինչդեռ «տեղյակ չեմ», «տեղեկություն չունեմ», «չգիտեմ» պարզ ու հստակ ձևերը նրան կփրկեին ռուսարան «այդպիսի ինֆորմացիայի չեմ տիրապետում» ձևակերպումից:

Հեռուստալրագրողը հարց է ուղղում գրուցակցին, թե վերջինս ինչպես է պատրաստվում «գեներացնել պրոցեսները», փոխանակ պարզ հարց տալու, թե ինչպես կարող է գրուցակիցը ցանկալի «ընթացք հարուցել», «շարժում առաջացնել», «գործողություններ խթանել» և այլն:

«Այս համակարգային մոտեցումն առաջմն գործում է, թեկուզ տարածաշրջանում կարելի է սպասել վոյունտարիստական ու կամային որոշումների» (շաբաթաթերթից): Սա ռուսերենից թարգմանություն է (հայաստանաբնակ հայ քաղաքացին հեղինակի նյութից), այդտեղից էլ սպրել է «մոտեցումք... գործում է» ռուսաբանությունը: Սակայն, կարծում ենք, ինչ լեզվով էլ գրված լինի, միևնույն է, «վոլյունտարիստական» և «կամային» նույնանիշ բառերը այսպես կողը-կողքի դրվելու իրավունք չունեն:

«Եվ միանգամայն բնական է, որ այս օրերին կորած-մոլորած, հեղինակագրկված տարրեր սուրյեկտներ ոտքի են ելել ու փորձում են պահն օգտագործելով՝ ռեարիլիտացվել կամ իրենց առաջիկա գործունեության համար ինդուլգենցիաներ շահել» (թերթից): Միտքը հասկանալի է, բայց ավելի հասկանալի կլիներ առանց օտար բառերի գործածության:

«Կապիտալ ներդրումներն ինվեստիցիաներ են հիմնական կապիտալում (ռուսումնական ծեռնարկից)» ձևակերպման հեղինակը, վստահ ենք, տեղյակ է, որ «ինվեստիցիա» օտար բառը հենց «ներդրում» է նշանակում: Բայց...

Խորիրդային տարիներին հայերենն աղտոտվում էր իմնականում ֆրանսերենից ռուսերենի միջոցով մեզ փոխանցվող «ցիա» և «զացիա» վերջածանցներով գոյականների ներհոսից՝ «էլեկտրիֆիկացիա», «մեխանիզացիա», «ավտոմատիզացիա», «կոռպուտացիա», «կոռոպերացիա», «կոլեկտիվիզացիա», «հումանիզացիա», «կոմունիկացիա», «գլոբալիզացիա», «զազաֆիկացիա», «ռացիոնալիզացիա», «պերուեացիա», «ինդուլգենցիա», «ինտենցիա», «դեմոկրատիզացիա», «ռեկտիֆիկացիա», «ուրբանիզացիա» և այլն:

Սրանց մի չնչին մասը հաջողվեց թարգմանել կամ պեղել-հանել հայոց բառակազմից, Պարույր Սևակի ձևակերպման՝ «վերաբարմացնել» և դնել շրջանառության մեջ (ակրեդիտացիա-հավատար-

մագրում, տրադիցիա-ավանդույթ, սերտիֆիկացիա-հավաստագրում, կանալիզացիա-կոյուղի, նուլիֆիկացիա-գրոյացում, ինովացիա-նորամուծություն, դեգեներացիա-այլասերում, էնոցիա-հույզ, սեգմենտացիա-հատվածավորում, իմիտացիա-նմանակում, օրինտացիա-կողմնորոշում), որոշ մասի համար, հայերենի բառակազմության կանոնների ոգով, նոր բառեր ստեղծվեցին (ռատիֆիկացիա-վավերացում, ուրբանիզացիա-քաղաքակենտրոնացում, իդենտիֆիկացիա-նույնացում, մոդեռնիզացիա-արդիականացում, ստրատիֆիկացիա-շերտավորում), մի մասն էլ սոսկ թերի հայերենացվեց՝ «ացում» վերջածանց ստանալով, բայց հիմնական զանգվածն այդպես էլ հայերեն համարժեքը չունեցավ: Օրինակ, վաղուց չեմ եղել Երևանի կոնյակի գործարանում, բայց վստահ եմ, որ մինչ օրս հնեցման արտադրանասի հսկա տակառների վրա գրված է «հոմոգենիզացիա»:

Այժմ գոյականակերտ վերջածանցը անգերենից է սերում՝ «բրենդինգ», «մարքեթինգ», «աութորիսինգ», «ֆրանչայզինգ», «սեմայինգ», «քլիրինգ», «հոլդինգ», «թրեյնինգ», «ֆանդրեյզինգ», «կոնտրոլինգ», «բենչմարքինգ», «շոպինգ», «քոռուչինգ», «մոնիթորինգ», «մերչնդայզինգ» և այլն:

«Միտինգը» հաջողությամբ դարձավ «հանրակաքաք», «բրիֆինգը»՝ «ճեպագրույց», «մոնիթորինգը»՝ «դիտարկում», «թրեյնինգը», թերևս, «վարժանքն» է...

Բայց այս «ինգ»-երի հեղեղը շարունակվում է, և հավանաբար, ոմանց համար այնքան հրապուրիչ է (ի դեպ վերստին ռուսներին հետևելով) պարզապես հայերենի այբուբենով նկարել օտար բառը:

Իհարկե, եթե չունենք հայերեն համարժեքը, հարկադրված ենք օտարը գործածել, երբեք չմոռանալով, սակայն, որ չկա մի երևույթ, որը հնարավոր չկանոնավոր է հայերեն արտահայտել: Այլ հարց է, որ նոր անվանումը պետք է ստույգ արտահայտի առարկայի եռթյունը, համապատասխանի հայերենի բառակազմական օրինաչափություններին, լինի հակիրծ ու բարեհունչ:

Նախկինում այս աշխատանքը թերատ է արվել, ավելին՝ եղել են քաղաքական արգելքներ: Դիշատակենք ամորալի մի փաստաթուղթը: ՀՍՍՌ Մինիստրների խորհրդին առընթեր Տերմինաբանական կոմիտեն 1955 թ. ընդունել է «Հայոց լեզվի նորմավորման ընդիհանուր սկզբունքները», որտեղ, մասնավորապես, կարդում ենք. «Դիտելով ռուսաց լեզուն որպես Սովետական Միության ազգային լեզուներից ամենաառաջատարը, որի բարերար ազդեցությամբ զարգանում են մյուս ազգային լեզուները՝ ռուսերենից փոխ առնել այնպիսի տերմիններ ու բառեր, որոնց համարժեքը չկա հայերենում և հայերենի բառակազմական միջոցներով հաջող կազմել հնարավոր չէ»:

* Տես <http://www.allaboutcommunication.com/PersuasTest.html>

Այդպես չէ, իհարկե: Օրինակ՝ «իմֆորմացիա» մեկ բառի փոխարեն այսօր գործածում ենք երեքը՝ ըստ իմաստային տիրույթների՝ «տեղեկություն», «տեղեկատվություն» և «տեղեկույթ»:

Կամ՝ մի՞թե գերադասելի չեն «շուկայավարություն» և «շուկայաբանություն» հայերեն եզրերը, որոնք հստակ տարանջատում են, մի կողմից, իրողությունը՝ շուկան կարգավորելու գործողությունների ամբողջությունը, մյուս կողմից՝ դրանց տեսական արտացոլումը՝ շուկան կառավարելու մասին գիտությունը: Ո՞րն է «մարքեթինգ» եզրի առավելությունը: «Մարքեթինգային հետազոտությունը մարքեթինգի կարևորագույն գործառություններից մեկն է» արտահայտությունն ավելի՞ հասկանալի է, քան, դիցուք, ասվել՝ «Շուկայաբանական հետազոտությունը շուկայավարության կարևորագույն գործառությներից է»: «Մարքեթոլոգիա» և ավելի բարեհունչ և իմաստալից, թե՞ «շուկայաբանը»:

Դայերեն այդ հրաշք ԲԱՆ-ը այլազգինե՞րը պիտի զնահատեն ու գործածեն... ԲԱՆ, այսինքն՝ և իմացություն, գիտելիք, իրագեկություն, և խոսք, և գործ, վարք: Շուկայաբանը այն մասնագետն է, որը տեղյակ է շուկայի գործառության օրինաչափություններին, գիտե ինչպես է հարկավոր ազդել դրա այս կամ այն հատվածի վրա, ունակ է գործելու՝ ռազմավարական և մարտավարական վճռներ կայացնելու՝ կազմակերպության առավելագույն մրցունակություն ապահովելու համար և որը, վերջապես, գիտե նաև ուսուցանել, դասավանդել, պատրաստել

ապագա շուկայաբանների:

Փոխարենը, ավաղ, ոմանք գերադասում են հետևյալ շարադրանքը. «Մարքեթինգային հետազոտությունները մարքեթինգի գծով կառավարիչներին օգնում են համապատասխանեցնելու կազմակերպության կողմից նշակած մարքեթինգային ռազմավարությունը մարքեթինգային միջավայրի գործունների հետ և գնահատելու կազմակերպության պոտենցիալ հնարավորությունները» (ուսումնական ձեռնարկից): Խորին հարգանքով հեղինակների հանդեպ՝ մի միամիտ հարց՝ «շուկա» բառն ի՞նչ եղավ: Կարելի՞ է ենթադրել, որ արդեն «մարքեթինգային միջավայր» պիտի ասենք...

Փառք Աստծո, հայերենի հզորացման, մասնագիտական լեզվի անկաշկանդ զարգացման, հայոց բառագանձի հարստացման համար այժմ չկան քաղաքական խոչընդոտներ, բայց մնում է մեր կրավորական վերաբերմունքը: Եվ եթե նախկինում դեռ կարելիրադարձումգտնել՝ թեկուզիշատակված որոշման ձևով, այսօր մեր մտավորականության պարտվողական վարքագիծը ոչ մի արդարացում չունի:

Իսկ չէ՞ որ գիտական աշխատանքը հարկադրում է հետազոտողին նոր երևույթներին, նոր փոխհարաբերություններին, նոր օրինաչափություններին անվանումներ տալ: Գիտությունը կարող է լինել, այդկերպ, լեզվական համակարգի զարգացման հզոր միջոց, բայց, ցավոք, նաև... սեփական լեզվի աղտոտման պատճառ:

ԱՌՏՍԻՆ ՀԱՅԵՐԵՆ - 30

Մենք գիտենք, որ Դուք գիտեք, բայց...

Ակտուալություն – իրատապություն, արդիականություն, այժմեականություն
ավիրել – ավերել
ալեյա – ծառուղի
բրիֆինգ – ծեպագրուց
դայլիծ – դահլիծ
դիֆերամբ – ծոն, ներբող
դոմինանտ – գերիշխող, տիրապետող
էնտուզիազմ – խանդավառություն
բայմաուտ – դադար, ընդմիջում
ինտերվենցիա – ներխուժում
[Խօրթաժողով] – [Խօրըրթաժողով]
կոմենտարիա – մեկնաբանություն
կրկնակի անգամ – կրկնակի, երկու անգամ, երկիս
կրեատիվ – ստեղծագործական, ստեղծարար
[կօղմնվօրօշվէլ] – [կօղմնօրօշվէլ]

հայացողություն – հայեցողություն
[իետաքրում] – [իետաքըրքրում]
ծշտգրտել – ծշգրտել
մանսարդա – ծեղնահարկ
նյուանս – նրբություն
նիշա – խորշ
պանիկյոր – խուճապարար
պրախոդ – անցում, անցուղի
պրիծիրկա – բժախնդրություն
ռեարիլիտացիա – վերականգնում
ռետրոսպեկտիվ – հետահայաց
ստիմուլացնել – խթանել
վիզուալ – տեսողական
ուրբանիզացիա – քաղաքակենտրոնացում
ֆակտո – գործոն

Վալերի ՄԻՐԶՈՅԱՆ ©

ՀԱՅԵՐԵՆԸ՝ ԱՆԶՈՒԴԱԿԱՆ

Սիրելի ընթերցող, հայերենի համար բոլորիս սրտացավությունը մեզ մղում է տագնապի կոչնակներ հնչեցնելու, որովհետև վտանգը սպառնում է մեր անզուգական հայերենին։ Ի հակադրություն նախորդի այս խորագիրը ոչ թե մտահոգություն կփոխանցի ձեզ, այլ կպարզեցի ըմբոշինուամի, վայելի հաճելի ակնթարթներ։ Այնուհետև առաջարկում ենք որոշել, թե ով է ներկայացված տողերի հեղինակը։

Առաջին արձագանքողին Վալերի Միրզոյանը խոստանում է նվիրել իր «Առածանին վարքականոն» գիրքը։ Հատուկ մրցանակ է պատրաստել նաև «Տնտեսագետի» խմբագրակազմը։ Հարկավոր է միայն անձամբ ներկայանալ լրատվության և հասարակայնության հետ կապերի բաժին և հայտնել հեղինակի անունը։ Հաղթող կճանաչվի առաջին այցելուն։

Ուսում և ընկեր, վայելի և սփոփանք. ահա՛ գիրքը։

Ահա՞ մշտահու ու առատաբուխ աղբյուր մը գիտության, իմաստության, հոգեկան շփման, մտերիմ կապերու, խորին հոգուաներու և մխիթարության, հոգեկան զվարձության ու վայելքներու, բարձրացման ու ազնվացման։ Հին հերթամիտներու «անմահական» աղբյուրը, որուն կենդանարար ջուրը երիտասարդություն կուտա, առողջություն և հոգացում հոգնած, տանջված և որոնող հոգիներուն։

Արևելքը, որ հարուստ է անապատներով, աղբյուրներու պաշտամունք ոմնի, և հոն աղբյուր մը բանալը ամենեն սուրբ ու ամենեն բարեպաշտ գործերեն մեկն է համարված միշտ։ Հոգեկան տեսակետեն մարդկությունը լայն խավերովն առած դեռ միշտ արևելքի ժողովորդ է։ մարդկային հոգին դեռ անապատներու մեջ կապրի, պատառ մը չոր հացի չոր ավազներուն վրա և բարկ եսականության կիզիչ ճառագայթներուն տակ, և դեռ մարդկության ամենաստվար մեծամասնության համար բացառիկ կերպով սուրբ ու նվիրական գործ մըն է մարդու քալած այդ անապատին մեջ աղբյուր մը բանալը, ուր խկովն ովասիս մը կանաչի....

Ամեն բառակերտ ստեղծագործություն, ըլլա գործնական, գիտական թե գեղարվեստական, անմիջապես նվիրված է հարցի մը, երևուզի մը, մտածումի մը, հոգեկան վիճակի մը, ընկերական խնդրի մը, մարդկային հարաբերության մը անմիջական քննությանը կամ պատկերացմանը։ Ամեն գիրք հարց մը, կողմ մը, խորշ մը կլուսավորե, հարցի մը պատասխանը կինտրե, ըմբռնումի մը, փորձառության մը քարոզիչն է։ ամեն գիրք բան մը կլուսաբանե, թաքուն իր մը դեպի լուսը կրաշե։ Գիրքը լուս է, ուր որ կերթա՝ հետը լուս կտանի։ Իրեն քսվոր միտքը կայծ կտանե, իրեն շիվոր հոգիները բոց կառնեն։ Ընթերցումը ժողովուրդներու միաբը կրանա, ավելին գիտնալու, ավելի խորը հասկնալու ծարավը կուտա, «ինչու»-ները փնտրելու ու ճամբու վրա կրնե։ Ամեն գիրք իր հատուկ նյութովն ու մշակած հարցերով, իր ուսումնասիրած երևույթներով ժողովրդի մը մտավոր զարգացման ու հոգեկան հասունության կճափի այս կամ այն չափով, այս կամ այն խորությամբ ու թափով։

Բայց բացի այդ հատուկ ու հիմնական նյութեն ամեն գրության մեջ որքան-որքան կողմնակի գիտողություններ ու դատողություններ մեջ կուգան խոսքի ընթացքին, որոնք կյանքեն, իրականութենեն կամ գիտութենեն ու փորձերեն կհոսին և ոչ միայն գրչին ծայրեն, որով և ամեն գրական երկ կրառնա նաև այդ պատահական գաղափարներու տարածողն ու ժողովրդականացնողը։ Ատոր համար է, որ ամեն երկ, բացի իր բոն նյութեն, բազմաթիվ ուրիշ գիտություններու ուսումնասիրության նյութ կրնա դառնալը։ Այսպես, օրինակ, երգ մը կամ վեպ մը, կրնա նյութ դառնալ լեզվական վերլուծության, գրապատմական գիտողության, գրականության պատմության, պատմական ուսումնասիրության, վարքութարքի, ըմբռնումներու ու փիլիսոփայական տեսություններու և դեռ ուրիշ շատ կողմերե։ Այս բոլոր կողմերեն բոլոր շոշափված անցողակի նյութերը կենսատու ջրի կաթիլներ են, որ անձրևի պես ժողովուրդի մը մտքի մշակ ու անմշակ արտերուն վրա կիթափին։

Ինչքան շատ են բառերով կերտված ստեղծագործությունները ժողովրդի մը գրականության մեջ, և որքան լայն շերտեր կօգտվին այդ գրական երկերեն, որքան շատ են հեղինակները ամեն տեսակի և որքան շատ են ընթերցողները ամեն տեսակի, այնքան բարձր է այդ ժողովրդի մտավոր մակարդակը։ Գրականության մը բազմակողմանիությունը, խորությունն ու հարատությունը մեկ կողմեն, ժողովուրդի զարգացութ կկերտեն, մյուս կողմեն ալ, բնականաբար, այդ ժողովուրդի հոգեկան բարձրության աստիճանը կնշեն։ Ժողովուրդի մը գրականության մեջ այս հանրային ուսումնական մեծ կարևորության զույգ կերթա նաև այդ երկերուն հանրային դաստիարակիչ մեծ արժեքը։

ԽՈՍՐՈՎԻ ԱՆՏԱՌ ՊԵՏԱԿԱՆ ԱՐԳԵԼՈՑ

Բնօգուագրծման տնտեսագիտության ամբիոնի վարիչ, տնտեսագիտության դոկտոր, պրոֆեսոր Սուրեն Գևորգյանի նախաձեռնությամբ ամբիոնի դասախոսները այսուհետ «Տնտեսագետի» էջերու հանդես կան Դայաստանի Դանրապետության դիտարժան վայրերի մասին պատմող նյութերով:

«Դայերնիքը սկսվում է բնությունից» խորագիրը ճանաչողական բնույթ կունենա, հարուստ կլիմի փաստական տվյալներով ու ընթերցողի համար կրացահայտի հայրենիք բնաշխարհի ինչպես ծանոթ, այնպես էլ երեմն ծածուկ մնացած, գողտրիկ ու գրավիչ անկյունները: Այս համարու բնօգուագրծման տնտեսագիտության ամբիոնի ասիստենտ, տնտեսագիտության թեկնածու Էդվարդ Գևորգյանը կներկայացնի խոսրովի անտառ պետական արգելոցը:

Ներևս 4-րդ դարում՝ մոտավորապես 1700 տարի առաջ, խոսրով Բ Կոտակ արքան Գեղամա լեռների հարավյան լանջերը հայտարարեց արգելոց: Նա անտառ տնկեց և դարձրեց այն արքունիքի որսատեղի:

Դարեր շարունակ խոսրովի արգելոցը Դայաստանի պատմության մեջ նշվում էր որպես ազնվականների որսատեղի, և տարբեր շրջաններից, հատկապես Պարսկաստանից, բազմաթիվ ազնվացեղ կենդանիներ էին բերվում և բազմացվում արգելոցում:

1958 թվականին խոսրովի անտառը պաշտոնապես հայտարարվել է որպես արգելոց: Այն գտնվում է ծովի մակարդակից 1400-2250 մետր բարձրության վրա և տարածված է Գեղամա լեռնավահանի հարավարևմտյան, Ուրծի լեռնաշղթայի հյուսիսարևմտյան ու Երանու լեռնաշղթայի հյուսիսարևելյան դիրքադրության լեռնալանջերին: Արգելոցը տեղակայված

է ՀՀ Արարատի մարզի տարածքում, գրաղեցնում է 29196 հա տարածք և կազմված է Գառնու, Կաքավարեղոյի, Խոսրովի, Խաչաձորի և Ուրծի եգերական տեղանասերից:

Արգելոցի տարածքը մեկուսացած է իհմնական ենթակառուցվածքներից և միայն հարավ-արևմուտքից սահմանակից է բավական խիտ բնակեցված Արարատյան հարթավայրին: Տարածքին բնորոշ են կենտրոնական Ջայաստանի կիսանապատային, ֆրիգանային, նոսրանտարային ու լեռնատափաստանային լանդշաֆտները՝ բուսական (1849 տեսակներ) և կենդանական (283 տեսակներ) եզակի համակեցությունները:

Խոսրովի անտառ պետական արգելոցը համապատասխանում է Բնության պահպանության միջազգային միության դասակարգման և կատեգորիային: Պետական արգելոցը գիտական, կրթական, պատմանշակութային արժեք ներկայացնող առանձնահատուկ բնապահպանական, գեղագիտական հատկանիշներով օժտված միջազգային և համրապետական նշանակություն ունեցող տարածք է, որտեղ բնական միջավայրի զարգացումն ընթանում է առանց մարդու անմիջական միջամտության:

1995 թվականից ՀՀ պետարգելոցը ընդունված է ՀՀ բնապահպանության նախարարության կազմում: Դրա կառավարման, պահպանության, օգտագործման և վերականգնման բնագավառներում հարաբերությունները կարգավորվում են «Բնության հատուկ պահպանվող տարածքների մասին» ՀՀ օրենքով և իրավական այլ ակտերով:

Արգելոցի կլիման ընդիմանուր առնամբ չոր ցամաքային է, անառաջին բարձր ջերմաստիճաններով և ցուրտ ծմբներով: Զեավորվում են չոր ցամաքային, չափավոր տաք՝ չոր, բարեխամբ՝ տաք ամառով և չափավոր ցուրտ կլիմայական տիպերը:

Չոր ցամաքային կլիման ընդգրկում է Արարատյան գոգավորության նախալեռնային գոտին՝ 900-ից 1300 մետր բարձրությունները: Միջին տարեկան տեղումների քանակը կազմում է 350-450 մմ: Բնորոշվում է մեղմ ծմբներով (կայուն ծյունածածկույթ ձևավորվում է ոչ ամեն տարի), հունվարի միջին ջերմաստիճանը՝ 4°C), կարճատև՝ համեմատաբար խոնավ գարնանային և աշնանային եղանակներով: Ամառը երկարատև է, շոգ, չոր, հաճախակի են երաշտները: Չափավոր տաք՝ չոր և բարեխաման կլիմայական գոտին ընդգրկում է 1400-ից մինչև 2000 բարձրությունները: Զմռանը գոյանում է կայուն ծյունածածկույթ՝ նոյեմբերից մինչև մարտ, հունվարի միջին ջերմաստիճանը՝ 5-7°C, բացարձակ նվազագույնը՝ 30°C: Գարունը խոնավ է, երկարատև, հաճախակի ցրտահարություններով: Ամառը համեմատաբար տաք է, չոր, արևոտ: Աշունը տաք է, երկրորդ կեսից՝ բավական խոնավ: Միջին տարեկան տեղումների քանակը 500-600 մմ է, անսառնամանիք օրերի քանակը՝ մոտ 200 օր: Չափավոր ցուրտ կլիմայական գոտին ընդգրկում է 2000-ից մինչև 2500 մետր բարձրությունները: Զմեռը խիստ է, հունվարի միջին ջերմաստիճանը կազմում է 8-ից -12°C, բացարձակ նվազագույնը՝ 42°C: Գարունը ցուրտ է և երկարատև, ցրտահարություններն ավարտվում են մայիսի վերջերին: Ամառը համեմատաբար կարճ է, գով և խոնավ: Աշունը կարճատև է, առաջին ցրտահարությունները դիտվում են արդեն սեպտեմբերից: Միջին տարեկան տեղումների քանակը կազմում է մինչև 800 մմ, անսառնամանիք օրերի քանակը՝ մոտ 90-120 օր:

Արգելոցի ֆլորան հարուստ է հազվագյուտ և անհետացող բուսատեսակներով: Այստեղ ներկայացված են ավելի քան 80 տեսակներ, որոնք ընդգրկված են Դայաստանի Կարմիր

գրքում (քարտեզ 2): Արգելոցի տարածքում աճում են 1849 տեսակի անոթավոր բույսեր, որոնք ներկայացված են 588 ցեղերով և 107 ընտանիքներով։ Ֆլորան ներկայացված է 24 էնդեմիկ տեսակներով։

Յողակլիհայական պայմանների խայտարղետության և բազմազանության շնորհիվ, տեղանքի ռելիեֆից և այլ պայմաններից կախված՝ արգելոցի բուսական ծածութը շատ բազմազան է։ Խոսրովի պետական արգելոցը տեղաբաշխված է Երևանի Ֆլորիստիկական շրջանում։ Արգելոցի բուսականությունը չափազանց բազմազան է՝ այստեղ ներկայացված են կաղնուտներ, գիհու նոսրանտառներ, լեռնային տափաստաններ, կիսաանապատային բուսականության կղզակներ, լեռնային քաղորֆիտ բուսականություն, պետրոֆիլ և հիդրոֆիտ հաճակեցություններ և այլն։ Բուսականության այսպիսի հարստությունը պայմանավորում է արգելոց ֆլորայի բազմազանությունը։

Արգելոցի կենդանական աշխարհը ևս հարուստ է։ Արգելոցում բնակվում են 142 տեսակի թռչուններ, որոնցից 66-ը գրանցված են ՀՀ Կարմիր գրքում։ Ներառյալ եգիպտական, սև և սախտակագլուխ գիշատիչը, մորուքավոր հափշտակիչը, ոսկե և ավելի քիչ խայտարղետ արծիվները և հյուսիսային բազեն։

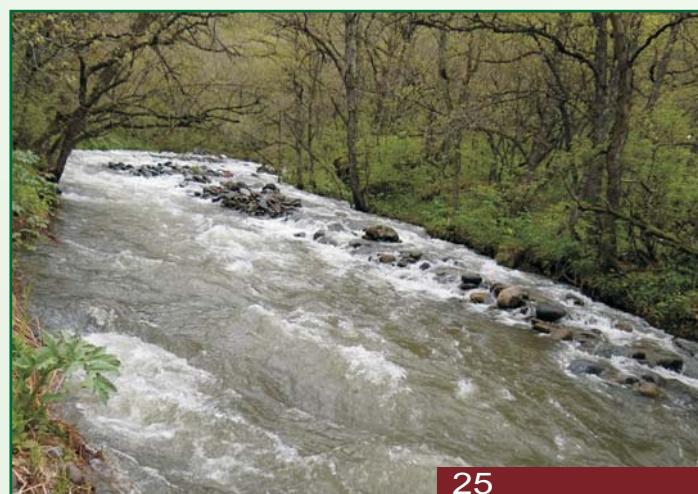
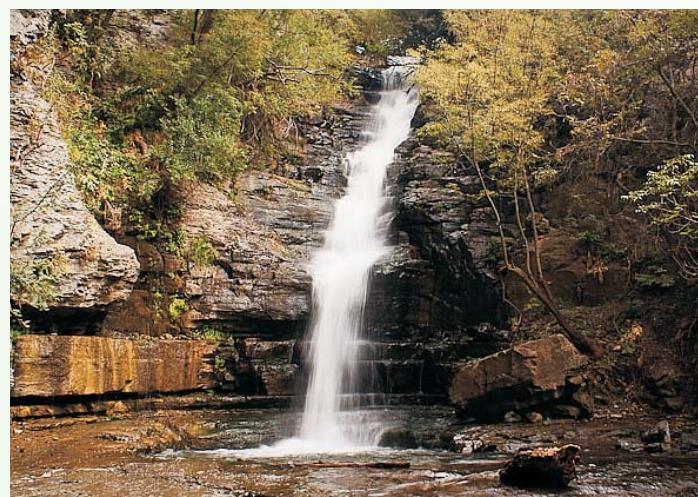
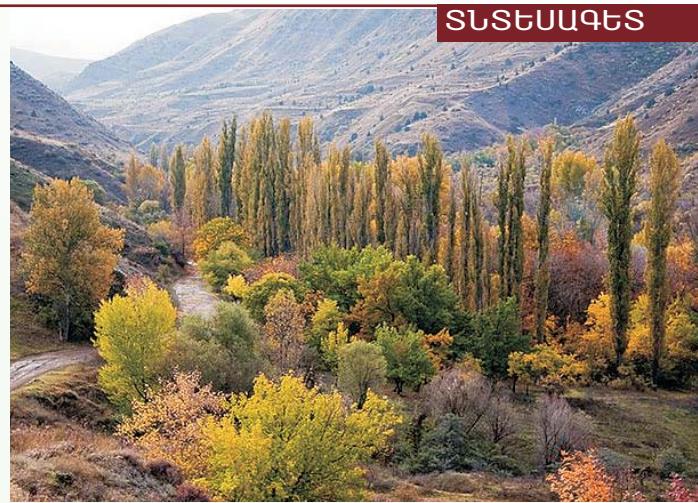
Կարնասունները ներկայացված են 55 տեսակով, որից 18-ը գրանցված են ՀՀ Կարմիր գրքում։ Դրանք են Անդրկովկասյան գորշ արջը, վարազը, լայնականց ողնին, հայկական մուֆլոնը, բեզոարյան այծը, լուսանը, գայլը, աղվեսը և շատ ուրիշները։ Արգելոցում անողնաշար կենդանիները և մասնավորապես, միջատները ներկայացված են յուրահատուկ բազմազանության հատուկ կազմով։ Կան ամֆիբիաներ, 7 ձկնատեսակ և այստեղ բնակվող ավելի քան 30 սողուններ, ինչպես օրինակ՝ Լեվանտական իժը, Մոնտաելիեր օձը, կետավոր գաճաճը և փաթաթված գաճաճ օձը, Պլեսկեսյան մողեսը, հնգաշերտ և եռակոս մողեսը, ոսկեխոտ և Սնայդերի (Խարերայի) սցինկ-մողեսը, արևելյան կարճոտը և այլն։

Խոսրովի արգելոցը ներառում է բազմաթիվ բնական գրավչություններ։ Ինչպես երաժշտական երգեհոնը, առեղծվածային քարանձավներ, ստվերոտ կիրճներ և ալպիական մարգագետիններ, հնադարյան կաղնիներ և յուրահատուկ ծաղիկներ։

Բազմաթիվ պատմական հուշարձաններ, քարանձավային բնակատեղիներ և վաղ միջնադարյան վանքեր, խաչքարեր, եկեղեցիներ և ամրոցներ են պահպանվել այստեղ՝ Գեղարդավանքը, Գառնու ամրոցը, Յավուց Թառ վանքային համալիրը, Կաքավաբերդը, Ազատ գետի վրա կառուցված միջնադարյան կամուրջը և այլն։

Արգական-Մեղրածոր արգելավայրը կազմավորվել է 1971 թ-ին, գրաղեցնում է մոտ 14000 հա և գտնվում է Դարձիկ և Մարմարիկ գետերի ավազանում։ Պահպանության օրենքուն են այժյամը, ուսուրական բժավոր եղեքրուն, գորշ արջը և այլ անտառային կենդանիներ։ Արգականի արգելավայրի անտառներում հանդիպում են չափազանց հազվագյուտ ռելիկտային տեսակներ, որոնք գրանցված են ՀՀ Կարմիր գրքում։

Յանքավանի ջրաբանական արգելավայրը կազմավորվել է 1981 թ., գրաղեցնում է 9350 հա տարածք և գտնվում է Մարմարիկ գետի վերին հոսանքում՝ Ծաղկունյաց լեռնաշղթայի լանջերին։ Պահպանության օրյեկտներն են հանքային աղբյուրների սննան ավազանները։

Չինել լոկ կարարող, այլ հմուտ վարպետ

ՀՊՏՀ հակածգնաժամային և զբոսաշրջության կառավարման ամբիոնի ասխատեմտ,

տնտեսագիտության թեկնածու **Ստեփան**

Մանթարյանն այս հոդվածով շարունակում է անդրադառնալ հանրային սննդի կազմակերպման ու կառավարման հիմնախնդիրներին և ներկայացնում է այն կարևոր գործոնները, որոնք որոշիչ են և բնութագրում են հյուրօնկալության ոլորտի ընկերության հաջողությունը:

Հայաստանը, ուսենալով զբոսաշրջային զգալի ներուժ, պատմամշակութային հարուստ ժառանգություն, բնակչիմայական բազմազանություն, այսօր միջազգային զբոսաշրջային շուկայում անշանտ է գրադարձնում: Դրա հիմնական պատճառներից մեկը Հայաստանում զբոսաշրջային արդյունքի ցածր որակն է, հատկապես՝ հյուրսապատճենման ուսակությունը: Թեեւ ճանաչված ենք որպես հյուրասեր ազգ, այնուհանդերձ, այսօր սպասարկման որակը անհրաժեշտ մակարդակի բարձրացնել չենք հաջողում:

Հայտնի է, որ ընկերության հաջողությունը բնութագրող գործոնը հենց մարդիկ են՝ իրենց գիտելիքներով ու փորձով: Ներկայիս սպասարկման ծերնարկությունների կառավարիչները աշխատողների հմտությունների կատարելագործման համար քիչ ժամանակ եւ գումար չեն ծախսում, սակայն, սպասարկման եւ հյուրների պահպանի ոլորտում որեւէ հաջողության հասնելու համար, բայց գիտելիքից ու փորձից, արհեստավարժ եթիկայի պատվաստումն է կարեւոր, ինչք հաճախ համապատասխան ուշադրության չի արժանանում:

Բարոյական պատասխանատվությունն այս գործում մեծ է, քանի որ շատ հաճախ հյուրերի ինքնազգացողությունը, տրամադրությունը եւ առողջությունը կախված են սպասարկող անձնակազմի աշխատանքի որակից: Նման աշխատանքի կոչված մարդկանցից պետք է պահանջվի ոչ միայն արհեստավարժություն, այլև բարոյական պարտքի խոր զգացում, պետք է գործեն նաև աշխատանքային յուրահատուկ պահանջներ եւ նորմեր:

Այսօր մեր երկրի հյուրընկայության գրեթե յուրաքանչյուր ծեռնարկությունում արհեստավարժ եթիկայի իմացության պակասն աչքի է գարնում:

Սպասարկման ոլորտի ժամանակակից մենեղերը պետք է իրենց ամենօրյա աշխատանքով ծառեն եւ հասնեն նրան, որ սպասարկման ոլորտի աշխատողի (հատկապես սկսնակների) կողմից արհեստավարժ եթիկայի պահանջներով առաջնորդվելը

դաշնա վարքականուն:

Եյուրը ցանկություն կունենա այցելել մեր երկիր կամ կրկին վերադառնալ այն դեպքում, երբ զգա եւ գևահատի, որ սպասարկման ոլորտի աշխատողների կողմից պահպանվում է կարեւոր մի բան, ինչն է՝ արհեստավարժ եթիկան, նրա պահանջները, այսինքն՝ ծախայություն մատուցողից ակնկալվում է գործնական վարքագիր հետ համակցված բարյացակամ հայացք, բարի ժայիտ, քաղաքավարություն եւ ուշադրություն: Անուշադրությունը հյուրերի հետ փոխհարաբերություններում ամենամեծ թշնամին է: Ոչ մի բան հոգեբանական այնպիսի բացասական ազդեցություն չի գործում, ինչպես անտարբերությունն ու արհամարհական վերաբերմունքը:

Կոպտության հանդեպ կարողանալ ցուցաբերել կամային հատկանիշներ, լինել գուսակ եւ քաղաքավարի. այսպիսին պետք է լինի ոլորտի արհեստավարժ աշխատակիցը: Դիտողություններն ու առաջարկությունները երբեք քողոնել առանց ուշադրության, սիսալի դեպքում անկեղծ եւ ժամանակին ներողություն խնդրել՝ իմանալով, որ այն նվաստացում չէ, այլ սիսալի, թերության արժանի գիտակցում:

Եյուրընկայության ոլորտում հաջողության կարելի է հասնել միայն այն դեպքում, երբ վերը նշված դրույթները այդ բնագավառի յուրաքանչյուր աշխատողի համար դառնան համոզմունք: Բայց ոչ միայն դրանք: Ժամանակակից մենեղերի ուշադրությունից չպետք է դուրս մնա նաև աշխատողների հմտության եւ ունակությունների գարգացման ինտիրու, որն արտահայտվում է պահկածքում:

Պահկածքը հյուրերի հետ փոխհիման ժամանակ աշխատողի կողմից կատարվող արարթների հանրագումարն է: Աշխատողի պահկածքով բնորոշվում են նրա ծաշակը, հայացքները, բնավորության գծերը եւ ընդհանրապես՝ անձը: Այս, որպես բարդ, բագմակողմ երեւոյթ, ներառում է հաղորդակցության (փոխհիման) ժամանակ տվյալ գործընթացի գնահատական տակը եւ տվյալ գործընթացի զարգացման կանխագուշակումն ու պատասխան գործողու-

թյան մշակումը: Փոխազիման ընթացքում անզափ կարելոր են դիմացինի պահանջմունքները կրահելը, օքիման ծեփի ընտրությունը, այսինքն՝ հաճախորդի վստահությունը շահելը: Լինում են դեպքեր, երբ աշխատողը, սպասարկում է ոգելիցիսմիջքի ազդեցության տակ գտնվող հյուրի: Նման դեպքերում անսպասելի բարդությունները չեն բացառվում եւ «դժվար» հյուրերի հետ պետք է ավելի համբերատար լինել՝ զոհ չգնալով զգացմունքներին:

Մենքները պետք է հետեւողական լինի անզամ աշխատողի վարվեցողության եւ դիմախաղի նրբություններին, որը պետք է արտահայտի բարի կամեցողությունն, պատրաստակամությունն: Եթե աշխատողի դեմքն անտարբերություն, ծանձրությ եւ հոգնածությունն է արտահայտում, ապա հյուրին պարզէ, որինքն այդունք ցանկալի չէ: Ի դեպ՝ սա այդքան է հեշտ իրազրուելի պահանջ չէ, եւ անհրաժեշտ է դերասանական արվեստի որոշ տարրերի տիրապետում: Վերաբերմունքում կարելոր է նաեւ ուրախության շեշտադրումը: պատահական չէ, որ սպասարկման ոլորտը «Բարձր տրամադրության ոլորտ» են անվանում: Հյուրերին սիրալիր հայացքով դիմավորելով՝ չպետք է մոռանալ յուրաքանչյուրի նկատմամբ անհատական վերաբերմունքի մասին:

Քաղաքավարությունը հյուրի հետ օքիման ժամանակ պարտադիր պահանջներից է: Աշխատողը պետք է նաեւ իմանա, թե ինչպես վարվի, երբ հյուրն իր հանդեպ, կուպությունն եւ անհանդուրժողականությունն է ցուցաբերում: Յաճախ լարված վիճակում գտնվող հյուրը աշխատողի մի փոքր սիսալից անզամ կարող է բռնկվել, բղավել եւ կուպությամբ պատասխանել եւ ծագած ինտիմի անձնավորել: Ճիշտ ու հավասարակշռված մոտեցումը պոռթելուն ու կոպիտ մարդկանց հանդարտեցնում է եւ փոխում կրանց վերաբերմունքը: Կարեւոր հանգստություն պահպանելն է:

Աշխատողի բարյացակամությունը կարելոր նախադրյալ է, որը նվազեցնում է վեճերի հավանականությունը: Այսուհանդերձ, սա չի նշանակում, որ պետք է համաձայնել հաճախորդի հետ, երբ նա սիսալ է: Նման դեպքերում առանց առարկության գործը գլուխ չի գա, բայց դա պետք է անել ինելամտորեն՝ օտագործելով ճիշտ արտահայտություններ, օրինակ՝ «Դուք արդարացի եք, սակայն թույլ տվեք լրացնել....» կամ «Իհարկե, Զեր պնդումը իիմավոր է, բայց...»: Նման ծեւակերպումները կիանդարտեցնեն կրթերը: Երբեմն էլ լարված իրավիճակից դուրս գալուն կարող է օգնել տեղին արված կատակը:

Առանձնակի կարեւոր են զսպվածությունը եւ նրբանկատությունը: Չսպվածությունը տրամադրության եւ զգացմունքների տիրապետման կարողությունն է, որը կոպիտ ու անհաշտ մարդկանց հետ

շփման հուսալի պատվար է: Նրբանկատությունը այլույն եւ սեփական անձի հանդեպ հարգանքի նշան է: Աշխատողը պետք է զգա հյուրի տրամադրությունը եւ, հասկանալով անհատական առանձնահատկությունները, ընտրի սպասարկման լավագույն մարտավարությունը:

Վարպետությունը, որը հղվում է տարիների ընթացքում, թույլ է տալիս գործին մոտենալ ստեղծագործարար, զինել լոկ կատարող, այլ հմտւությունների: հասկական մասնագետը հյուրի դժգոհության պատճառն իսկուն է հասկանում եւ աշխատում է այն արագ վերացնել:

Եկ, իհարկե, այս ամենով հանդերձ՝ սպասարկման ոլորտում աշխատողների բարձր արհեստավարժության նշանաբանը ժայիտն է: Դժվար թե գտնվի մեկը, որը իրեն ժայռացող մարդուն վիրավորի կամ կուպությունը սակայն ժայիտն էլ պետք է կիրարել իմանալ: Պետք է իմանալ՝ երբ ժայռալ: Ժայիտը պետք է հաջորդի բարյացակամ խոսքին, ողջույնին, հրավերին: «Բարի օր, ինչ՞ո՞վ կարող եմ Զեզ օգտակար լինել» կամ «Խսնդեմ, միշտ համեցեք»: Այդ ժամանակ աշխատողի դեմքին հայտնված ժայիտը իմաստավորվում է, հասկանալի է դառնում հասցեատիրոջ համար:

Ծառայության ոլորտի աշխատողը պետք է քաջ գիտակցի, որ ինքն իր ընկերության «այցեքարտն» է: Նրա մասնագիտական գիտելիքները, լայն աշխարհայացքը արտահայտում են ոչ միայն տվյալ հյուրներուն կալոր ընկերության, այլ նաեւ տվյալ քաղաքի եւ նույնիսկ հանրապետության հեղինակությունը: Չե՞ որ, շատ հաճախ հյուրը, գրսաշրջիկը երկոր մասին պատկերացում են կազմում ընդամենք մեկ հյուրանոցում գտնելով եւ ոչ մեծ թվով անձանց հետ շփվելով:

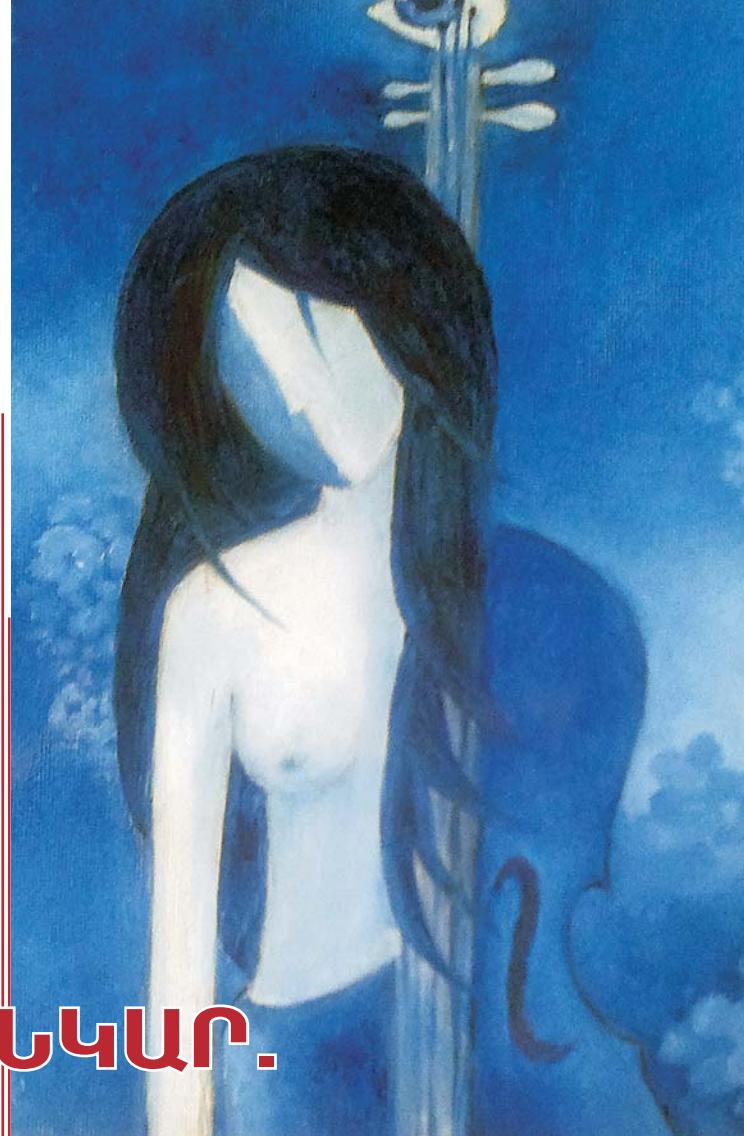
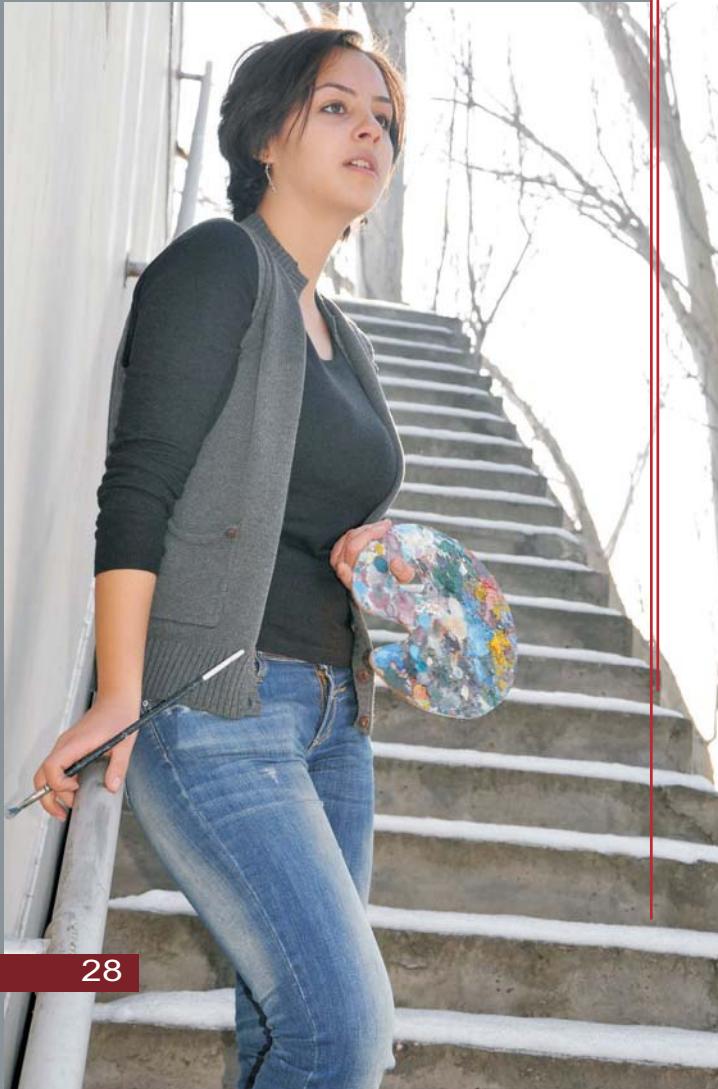
Մարտիրոս Սարգսյան

Ելեն Ուլյանը սովորում է մեր համալսարանի հաշվապահական հաշվառման և առողջութի ֆակուլտետի տնտեսագիտական վերլուծություն մասնագիտացման 1-ին կուրսում: Նրան առաջին անգամ տեսել ենք «Ուսանողական աշուն-2012» մարզամշակութային փառատոնի պարի մրցույթի ժամանակ: Ելենի կրակոտ ու գեղեցիկ պարը ոգևորել էր հանդիսատեսին ու արժանացել չերմ ժամանակույնների: Երկրորդ անգամ նրան հանդիպեցինք վերոնշյալ փառատոնի գեղանկարչության մրցույթի ընթացքում: Խնքնամոռաց նկարում էր Վրձնահարվածներով կտավին էր հանձնում իր հույզերն ու զգացումները՝ դրանք փոխանցելով դիտողին:

Պարզ էր, որ 17-ամյա այս աղջնակը, ապագա տնտեսագետը հոգով ու ողջ եռթյամբ ստեղծագործող է: Ու ծնվեց Ելենի հետ ծանոթանալու, նրան էլ ավելի լավ ծանաչելու ցանկությունը:

Թե ինչպես է նկարում ու լուսանկարում Ելենը, կարող եք տեսնել և գնահատել ինքներդ, թե ինչպես է պարում՝ հուսով ենք առիթ կունենար տեսնելու ... Իսկ թե ի՞նչ խոհերով է պարուրված նրա երիտասարդ ու խանդական հոգին, ի՞նչ է որոնում նրա աշխալյժ միտքը՝ ձեզ համար կբացահայտի «Տնտեսագետը»:

ԻՆՔՍԱԴԻՄԱՆԿԱՐ. Ելեն Ուլյան

Պ վերի ու հաշվարկների մեջ էլ կարող ես ստեղծագործել

Կյանքն այնքան հարուստ է, բազմազան ու բազմագույն... Մարդու օրն էլ այսի շողա հազար գույներով, հազար ելեզներով: Ապրումների հարստությունն ու բազմազանությունը պիտի ներխուժեն մեր կյանք՝ պարզելով մեզ յուրօրինակ զգացումներ ու հույզեր: Չենց այս չափանիշներով էլ փորձում են կառուցել իմ օրը: Դրա համար շատ ջանք ու եռանդ չեմ գործադրում, պարզապես ամեն ինչ սիրով եմ ամուս: Ապագա մասնագիտությունս էլ սիրելով եմ ընտրել... Շատերին կարող է թվալ, թե հաշվապահությունը, տնտեսագիտական վերլուծությունը ծանձրալի են. անվերջ թվեր ու հաշվարկներ, բայց հենց դրանց շնորհիվ է, որ սովորում ես վերլուծել, բացահայտել քո կարողություններն ու ունակությունները, ինչո՞ւ չէ, նաև ինքնուրույն դատողություններ կատարել, նորը ստեղծել... Ընտրածն մասնագիտությունն ինձ համար ոչ միայն բարեկեցիկ ապագա կառուցելու հնարավորություն է, այլև մի նոր ու գրավիչ աշխարհ:

Սկարելը հոգու պահանջ է ու թելադրանք

Միշտ էլ սիրել եմ դիտել, ուսումնասիրել տարբեր նկարիչների ստեղծագործություններ: Ինձ հատկապես գրավում է ժամանակակից լեհ նկարիչ Տոմաց Կոպերի արվեստը, անչափ շատ եմ սիրում գեղանկարչության հանճարներին՝ Վան Գոգին և Պիկասոյին: Նրանց երկնած կտավները հիացնում են, զարմացնում սիրո, ատելության ու դաշնության, կյանքում և բնության մեջ առկա բոլոր հակասական երևույթների բնական միասնությամբ, ասելիքով, հաղորդած զգացումներով: Ու այսպես, իմ մեջ էլ է ծնվել զգացումներս կտավին հանձնելու ցանկությունը: Սկսեցի նկարել...

Նկարչության խմբակներ երբեք չեմ հաճախել. այն հաստատ համոզմունքն ունեմ, որ նկարիչն ինքնուրույն պետք է կարողանա բացահատել իրեն, ունենա ազատ և անկաշկանդ ստեղծագործելու, իր մտքերն ու զգացումները սպիտակ կտավին հանձնելու հնարավորություն: Շատերն են բանավիճում իմ հետ այս հարցի շուրջ, բայց ես մնում եմ իմ համոզմունքին ու, չորդեգրելով որևէ ոճ և ուղղություն, հոգու պահանջով ու թելադրանքով փորձում եմ վրձնել, կտավին հանձնել այն, ինչ զգում եմ: Ասում են՝ կտավներս թեր սյուրուեալիստական ոճով և երկրաչափական արստրակցիայի երանգներով են...

Դաճախ եմ պատկերացնում, թե ինչպես եմ կազմակերպելու իմ առաջին ցուցահանդեսը, դիմավորելու առաջին այցելուներին: Շատ կուգենայի, որ ասելիքս իմ ստեղծած կտավներից փոխանցվեր նրանց ու պարզեներ դրական հույզեր:

Պարը կյանք է

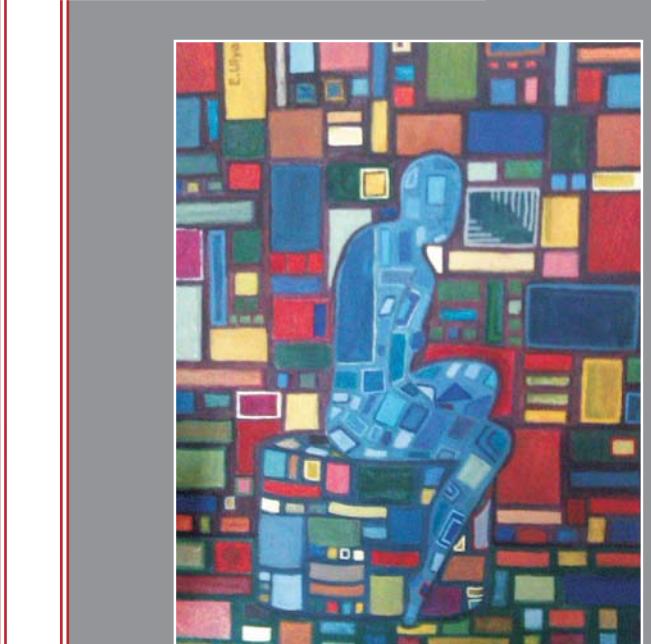
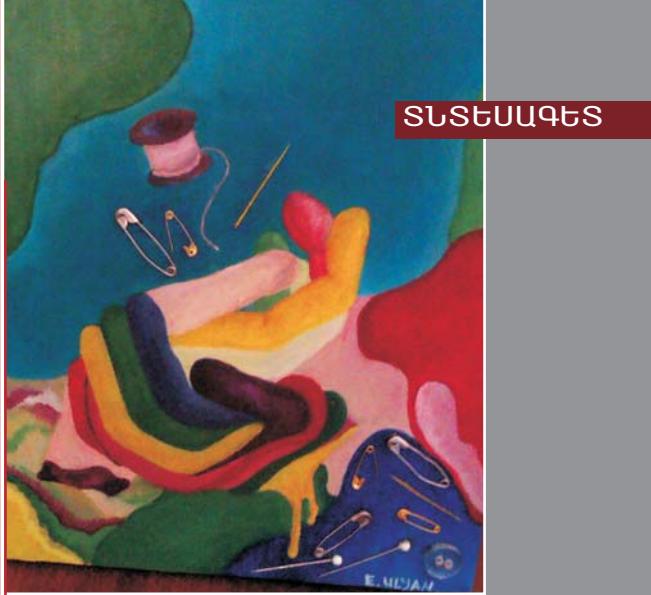
Երբ հոգնում եմ, երբ ապրումներս արտահայտելու համար մեկ այլ ճանապարհ եմ որոնում՝ պարում եմ... Ու որքան էլ ծեծված ու տարածված լինի «Պարը կյանք է» արտահայտությունը, իրոք, այդպես է: Պարելիս մի ամբողջ երեք րոպե, դու՝ դու չես. դու մի մարդ ես, ով չունի լեզու, խոսելու ունակություն, այլ ունի միայն մարմին, լսողություն ու պոռքացող զգացմունքներ, որոնք խեղդում են, ստիպում շարժվել, արտահայտվել, բողոքել, ուրախանալ, լաց լինել, դուրս գալ աշխարհ դեմ՝ ասելով այն ամենը, ինչն անուն չունի... Դե, մոտավորապես, այսպես:

Որպես վերջարան

Ինչով ասես չեմ զբաղվել... Դպրոցական տարիներին բանաստեղծություններ էի գրում (ո՞վ չի գրել այդ տարիքում), անգամ տպագրվել եմ մի քանի ամսագրում, բայց հասկացա, որ գրելը ամեն մեկի բան չէ:

Միրում եմ շրջել ֆոտոպայրատով ու անմահացնել շատ բանի մասին «այստնող» և «խոսող» ակնթարթները: Ուզում եմ, որ իմ կատարած լուսանկարները ոչ միայն ժախտ և ուրախություն պարզեն մարդկանց, այև խորիելու, մտորելու առիթ դառնան:

Դեմոց այսպես. սովորում եմ, նկարում, պարում, լուսանկարում, այսինքն՝ ապրում եմ...

Սիրելի գործընկերներ և ուսանողներ, բոլորի աշխատունակության ու լավատեսության աղբյուրը առողջությունն է, որը շատ հաճախ «դավաճանում» է մեզ, ընկում և՝ ֆիզիկապես, և հոգեպես:

Բացելով նոր խորագիր՝ «Տնտեսագետը» մտադիր է իր ընթերցողին տրամադրել այնպիսի նյութեր, որոնք կօգնեն հարստացնել առողջ ապրելակերպին վերաբերող նրա գիտելիքները, կանխարգելել հիվանդությունները, բորբակել գերլարված օրերի հոգնածությունը, մարզվել կամ պարզապես լինել տեղեկացված:

Այսուհետ մասնագետների խորհուրդներին հետևելով՝ դուք, անտարակույս, շատ բան կտուրեք կամ նորովի կիմաստավորեք շատ պարզ միջոցների կիրառության անհրաժեշտությունը առօրյայում:

Այսօր ֆիզիկական դաստիարակության, արտակարգ իրավիճակների և քաղաքատպանության ամբողջի պրոֆեսոր Լևոն Սամվելյանն առաջարկում է կետային վերականգնողական մերսման պարզ «գաղտնիքներ»՝ հենվելով «Գիտություն և տեխնիկա» պարերականում (Երևան, 1988, թիվ 5, 6, 7) հրապարակված ուսումնասիրությունների վրա:

ՎԵՐԱԿԱՆԳՆՈՂԱԿԱՆ ՄԵՐՍՈՒՄ

21-րդ դարում տեխնիկական առաջընթացի, տնտեսական ու քաղաքական վայրիվերումների ու էլի շատ երևույթների պատճառով մարդու առօրյայում բացասական հոլյագերը դարձել են գերակշռող: Վերջիններս, անդրադանալով մարդու օրգանիզմի վրա, ընկճում են դիմադրողականությունը, խաթարում հատկապես սրտանոթային, նյարդային հաճակարգերի աշխատանքը, նյութափոխանակությունը: Յետևանքը այն է, որ ծնվում են դարին բնորոշ հիվանդություններն ու դրանց տարատեսակները: Ավելին՝ անկանոն ապրելակերպի պատճառով մարդը դառնում է դյուրագրդիր և անպաշտպան: Այս իրավիճակում անհրաժեշտ է «դեղատոմսեր» ունենալ՝ դիմակայելու արտաքին միջավայրի գործուներին, հաղթահարելու ներքին խնդիրները և ամեն առիթով չփնտելու դեղահարերի օգնությանը:

Իսկ նա, ով երբեւ չի գրաղվել սպորտով կամ ֆիզիկական վարժություններով, առանձնապես կոփված չէ և առողջ ապրելակերպը չի դարձել իր կենսաձևը, կարո՞ղ է արդյոք թոթափել հոգնածությունը, հաղթահարել բարոյահոգեբանական խնդիրները: Անկասկած, այդ, քանի որ մարդու օրգանիզմի հնարավորությունները սահմաններ չունեն: Յարկ է միայն, ելեկով յուրաքանչյուրի գործունեության բնույթից, գտնել միջոցներ ու մեթոդներ՝ ծիշտ կազմակերպելու առօրյան, հատկապես աշխատանքի և հանգստի «փոխհարաբերությունը»: Յշինք, որ մեր բոլոր շարժումները և գործողությունները նյարդային հաճապատասխան կենտրոնների գործունեության արդյունք են և դրանց հիմքում շարժողական ապարատի և ներքին օրգանների հաճապատասխան կենտրոնների գոգորման և արգելակման գործընթացների փոխհամաձայնությունն է:

Կասկածից վեր է, որ ֆիզիկական վարժությունները և ակտիվ շարժումները այն հիմնական «դեղամիջոցն» են, որոնցով կարելի է հասնել ցանկալի արդյունքի: Սակայն առօրյայում մարդկանց զբաղվածությունը և լարվածությունը շատ դեպքերում թույլ չեն տալիս ուշադրությունը սկսել իրենց առողջական խնդիրների վրա: Ասվածը հավասարապես վերաբերում է նաև բուհերում սովորող ուսանողներին, դասախոսներին, մտավոր աշխատանքով զբաղվող մարդկանց:

Շանօթանալով կետային մերսման մի քանի պարզ «գաղտնիքներին» և վարժանքներին, կարծում եմ՝ յուրաքանչյուր ոք կարող է կարծ ժամանակում վերականգնել իր առույգությունն ու աշխատունակությունը:

Այսպիսով, եթե հոգնել եք, շատ եք աշխատել, վատ եք քնել, նյարդայնացել կամ ունեցել եք հոլգական պահեր, կարող եք մի քանի րոպեում մերսման օգնությամբ վերականգնել ինքնազգացողությունը: Ցանկության դեպքում, նույնիսկ աշխատանքային վայրում կարելի է գտնել հարմար պահ և տեղ, թուլացնել մկանները, ձերբագատվել տիհած մտքերից և տրվել հաճելի հիշողություններին:

Դամածայն ավանդական մեթոդների՝ կետային մերսումը կատարվում է մարդու մարմնի հատուկ միջօրեագժերի և կետերի վրա: Ընտրելով ստորև բերվող կետերից 4-5-ը՝ արգելակող մեթոդով կատարել մերսումներ: Այն իրականացվում է տվյալ կետի վրա ամենդեռ և դանդաղ, մինչև որոշակի անզգայացման աստիճան ձեռքով կամ մատներով ճնշում գործադրելով: Կետերի վրա ազդեցության տևողությունը պետք է լինի 3 ոռովեց ոչ ավելի: Այնուհետև կիրառել գրգռող մեթոդով՝ կետի վրա կարծատև և ուժեղ ճնշումներ գործադրելով: Կրկնել 3-4 անգամ: Մատների բարձիկներով սեղմելով կամ շփելով մարմնի հաճապատասխան կետի վրա՝ պետք է պահել 30 վայրկյանց մինչև 2-3 րոպե:

Այսպիսով՝ ներկայացնում ենք մարդու մարմնի տարբեր հատվածներում գտնվող մերսման կետերը, որոնք կարող եք հեշտությամբ գտնել ներկայացվող գծանկարի օգնությամբ:

Գլխի վրա

- Կետ 1՝ համաչափ դասավորված են հոնքերի ներսի ծայրերին:
- Կետ 2՝ գտնվում են առաջին կետից համաչափորեն մի փոքր վերև:
- Կետ 3՝ գտնվում են հոնքերի միջնամասից մի փոքր վերև, համաչափ հեռավորության վրա:
- Կետ 4՝ համաչափ դասավորված են 3-րդ կետից փոքր-ինչ վերև:
- Կետ 5՝ «միայնակ» կետ է, գտնվում է հոնքերը միացնող պայմանական գծի մեջտեղում:
- Կետ 6՝ համաչափ դասավորված են գլխի աջ և ձախ մազածածկ մասերում, քունքի մոտ:

Զեռքերի վրա

Կետ 7՝ գտնվում են ձեռնաթաթերի արտաքին մասում: Երբ բթամատը պահում ենք հեռացված, կետերի տեղում առաջանում է փոսիկ:

Ոտքերի վրա

Կետ 8՝ գտնվում են ծնկներից ներքև, մի փոքր դեպի դոսի կողմը: Որպեսզի կետը գտնեք, ձեռքի ափով քանեք ծունկը. միջնամատի ծայրը ցույց կտա կետի բարձրությունը, իսկ ճկույթը՝ ինչքան է այն թեքված դեպի դուրս: Մրունքի առաջամասի վրա, ծնկահողից չորս մատ ներքև:

Կետ 9՝ գտնվում են կրունկներից ներքև, արիլլեայան նյարդաթելի արտաքին կողմում:

Կետ 10՝ գտնվում են ծնկատակի խորանիստ կենտրոնում:

Գոտկատեղի ողնաշարային հատվածում

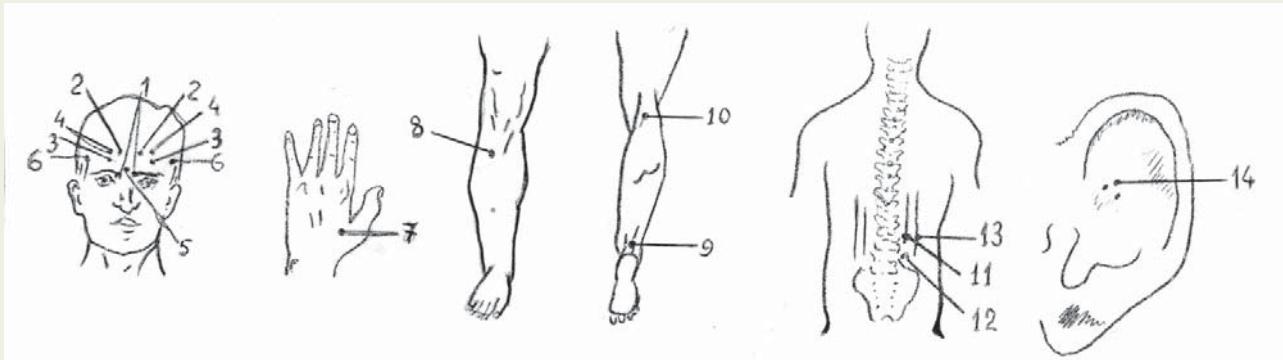
Կետ 11, 12, և 13՝ գտնվում են ողնաշարի աջ և ձախ հատվածներում, ողերից 2 և 4 մատ հեռավորության վրա:

Ականջներին

Կետ 14՝ գտնվում են աջ և ձախ ականջախեցիների վրա: Մերսումը պետք է կատարել բութ մատով և ցուցամատով:

Չանդրադառնալով մերսման այլ ձևերին ու տեղերին, թերևս, վերը նշվածները բավարար և մատչելի են յուրաքանչյուրին:

Եղե՛ք առողջ ու աշխատունակ:

Ի ՑԱՎԵԼՈՒՄՆ

Կետային մերսումը ծագել է վաղ ժամանակներում: Յին բուժակները մարդուն ճանաչելու գործընթացում եկել են այն եզրակացության, որ մարդու և բնության երևույթների միջև կա սերտ փոխկապվածություն, այսինքն՝ նրանք ենթադրում են, որ մարդու օրգանիզմն ապրում և գործում է այն նույն ուժերի ներքո, որոնք տիրապեսում են բնությանը: Մարդու օրգանիզմը նրանք գնահատում է ին ոչ թե իրենով անփոփած ու արտաքին աշխարհից կտրված, այլ որպես մի բարդ համակարգ, որը սերտորեն կապված է բնության երևույթների հետ:

Ընդունված էր այն տեսակետը, որ ամեն իիվանդության ժամանակ իիվանդագին վիճակի մեջ է հայտնվում անբողջ օրգանիզմը և մեկ օրգանի գործառությի և գործունեության խախտումը անդրադառնում է մյուս օրգան համակարգերի վրա: Յիշվանդությունն ընկալվում էր ինչպես օրգանիզմում, այնպես էլ արտաքին միջավայրի հետ բնականոն հարաբերությունների խախտման հետևանք: Այսպիսով՝ նրանք եզրակացրեցին, որ իիվանդությունը օրգանիզմի պայքարն է այն հարուցող գործոնների դեմ: Այդ հարուցիչները կարող են լինել ինչպես արտաքին (կլինա, վարակ, վնասվածք), այնպես էլ ներքին (սնունդ, ջուր, հույզեր): Բուժողի խնդիրն էր այս պայքարում աջակցել օրգանիզմին: Յայտնաբերվեցին լոկալ շրջանները և կետերը, դրանք նկարագրվեցին և համակարգվեցին ներքին օրգանների անդրադարձման որոշակի գծերում, ուղիներում, միջօրեագծերում, գոտիներում: Բացահայտվեց նաև դրանց գործառական կապը օրգան համակարգերի հետ: Այդ կետերի վրա սկսեցին ազդել սուր քարով, ասեղով, մատով, ծեռքով: Եվ ահա աստիճանաբար ձևավորվեցին ավանդական բուժօգնության մեթոդները և դրանցից մեկը՝ կետային մերսումը:

Դեկտեմբերի 11-14-ը ԵՊՀ-ում տեղի ունեցավ ինտելեկտուալ խաղերի միջրուհական առաջնություն, որին մասնակցեց 10 թիմ: Առաջնությունը բաղկացած էր երեք տարբեր՝ «Ի՞նչ, ե՞րբ, որտե՞ղ», «Երուդիտ կվարտես» և «Բրեյն ռինգ» մրցույթներից: Մեր բոլորից առաջնությանը մասնակցեցին «Ինդեքս Պրո» (թիմի ավագ՝ տնտեսության կարգավորման և USZ ֆակուլտետի մագիստրանտ Հարություն Արզումանյան) և «Էկոնոմ» (թիմի ավագ՝ մարքեթինգի և բիզնեսի կազմակերպման ֆակուլտետի 4-րդ կուրսի ուսանող Գևորգ Սարգսյան) թիմերը:

«Ի՞նչ, ե՞րբ, որտե՞ղ» առաջնությունում «Ինդեքս Պրո» թիմը հրաշալի խաղ ցուցադրեց և նվաճեց հաղթողի կոչումը, «Էկոնոմ» գրադեցրեց 6-րդ հորիզոնականը: «Երուդիտ կվարտես» ինտելեկտուալ խաղի մրցույթում լավագույն արդյունքը կրկին գրանցեց «Ինդեքս Պրոն»: «Բրեյն ռինգ» մրցույթում ևս հաջող հանդես եկան ՀՊՏՀ-ականները: 1-ին և 3-րդ հորիզոնականները գրադեցրին համապատասխանաբար «Էկոնոմ» և «Ինդեքս Պրո» թիմերը: Բոլոր մրցույթների ընդհանուր հաշվարկով «Ինդեքս Պրո» գիտակների թիմը ցույց տվեց լավագույն արդյունք և նվաճեց հաղթողի կոչումը: «Էկոնոմ» գրավեց 3-րդ տեղը:

ՀՊՏՀ

մեծ դահլիճում դեկտեմբերի 20-ին հյուրներվալվեց ճանաչված երաժիշտ և երգահան Վահան Արծրունին: Սիրված երգահանն անդրադավ հայկական մշակություն, մասնավորապես՝ երաժշտության ոլորտում տիրող հրավիճակին: Վահանն Արծրունու առաջարկով՝ ծավալվեց գրուց շորու բիզնեսի մասին: Բանախոսը հայտնեց իր տեսակետը՝ նշելով, որ Հայաստանում շորու բիզնեսը միայն պատրանք է, որն ավարտվում է ռեստորանային կատարումներով: Բանախոսն անդրադավ նաև հայ երաժշտության ակունքներին՝ Սեսրոպ Մաշտոցին, Ներսես Շնորհալուն, Կոմիտասին, Նարեկացուն, նրանց ստեղծած անկրկնելի ու չքնար հոգնոր երաժշտության՝ ցավով նշելով, որ այսօրվա երգարվեստը հեռացել է ազգային ակունքներից և տուրք է տալիս անձաշակությանը: Վահան Արծրունին խոսեց որիք, ֆոլկլորի, ակադեմիական ու ազգային երաժշտության մասին: Երաժիշտը հանդես եկավ գեղեցիկ կատարումներով:

Դեկտեմբերի 21-ին ՀՊՏՀ Եղեգնաձորի մասնաճյուղի հիմնադրում 5-ամյա հորենյանի օրը մասնաճյուղի դեկավարները կոլեկտիվի և ուսանողների համար կազմակերպեցին ուրախ տոնական միջոցառում: Անցկացվեց տորթերի մրցույթ, որին գեղեցիկ ու խորիրանշական զարդարված տորթերով մասնակցեցին մասնաճյուղի բոլոր կուրսերը: Եվ, ինչպես բոլոր տոնական մրցույթներում, հայեցին միասնականություն ու բարի կամքը:

ՀՊՏՀ ռեկտոր Կորյուն Արյանը և ՀՀ Կայոց ծորի մարզպետ Եղան Ղազարյանը ՀՊՏՀ Եղեգնաձորի մասնաճյուղի հիմնադրման առիթով հղեցին շնորհավորական ուղերձներ:

«Եղեգնաձորի մասնաճյուղի հիմնադրման հնագամյա ժամանակահատվածում բուհն անցել է կայացման կարևոր փուլեր: Այդ առումով որպես ծեղբերումներ կարելի է համարել այն, որ ստեղծվել են արդի կրթական տեխնոլոգիաներով հագեցած լսարաններ, թողարկվել են առաջին շրջանավարտները, ներդրվել է մագիստրոսական կրթական ծրագիր, հնարավորություն է ընծեռվել աշխատանքին գուգահեռ ստանու հեռակա կրթություն, կազմակերպվել է համապետական տնտեսական գիտաժողով: Կատարված բոլոր աշխատանքները վկայում են այն

մասին, որ համրապետական, մարդագային և տեղական իշխանությունները մտահոգ են մասնաճյուղի զարգացման խնդիրներով և աջակցում են մատչելի կրթություն ստանալուն», - մասնավորապես ասված է Կորյուն Արյանի ուղերձում:

«Մարդում եմ, որ հետագա տարիներին տասնապատկեն մասնաճյուղի ծեղբերումները, որոնք ամբողջությամբ համահունչ են ՀՀ Կառավարության որդեգրած տարածքային համաշափ զարգացման, մատչելի և որակյալ կրթության, ինչպես նաև կրթության միջոցով սոցիալական խնդիրները լուծելու գերակայություններին»- ընդգծված է եղագարակայանի ուղերձում:

ՀՊՏՀ ուսանողները, արձագանքելով համալսարանի ուսանողական խորհրդի նախաձեռնությանը և ծեղբերով Զմեռ պապիկի գլխարկներ, դեկտեմբերի 21-ին մեծ դահլիճում լուսանկարվեցին: Նրանց միացան նաև ռեկտոր Կորյուն Արյանը և մեր քույրը այս տարվանից սովորող արտասահմանցի ուսանողները:

Փիլիսոփայության ամբիոնի ղոցենու Սոֆյա Օհանյանը, մասնակցելով «Արցախակերտում» նախաձեռնության և «Կամք» հասարակական կազմակերպության «Ազատագրված հայրենիքն իմ հոգու հայելիով» գրական մրցույթին, արժանացել է 2-րդ մրցանակի: Սոֆյա Օհանյանը մրցույթին ներկայացրել էր իր երկու պատմվածքը՝ «Պատերազմ և խաղաղություն» և «Անբենու»: Դադրող է ճանաչվել առաջինը, որը 2013 թ. հունվարին տպագրվել է մրցույթի համանուն ժողովածուում:

ՀՊՏՀ մարքեթինգի և բիզնեսի կազմակերպման ֆակուլտետի առկա ուսուցման բակալավրիատի 4-րդ կուրսի ուսանող, Հայաստանի վոլեյբոլի հավաքականի, «ՖԻՄՍ» վոլեյբոլի թիմի և ՀՊՏՀ վոլեյբոլի հավաքականի անդամ Արամ Մելքոնյանն արժանացավ սպորտի վարպետի կոչման: Դեկտեմբերի 26-ին Արամ Մելքոնյանին սպորտի վարպետի վկայական հանձնեց և մարզական նվաճումներ, հաղթանակներ նայթեց ՀՀ սպորտի և երիտասարդության հարցերի նախարար Դրայա Ռոստոմյանը:

Ֆիզիաստիարակության, ԱԻ և քաղաքաշաբանության ամբիոնի վարիչի ժամանակավոր պաշտոնական տարի, պրոֆեսոր Սիմոն Ջակոբյանը այս տարի աշնանը մասնակցել է «Անտարես» հրատարակչության կազմակերպած «Արձակ 2012» պատմվածքի մրցույթին՝ ներկայանալով «Սարդն ու շնիկը» պատմվածքով:

«Սարդն ու շնիկը» ընդգրկվել է մրցույթի եզրափակչին ներկայացված 16 լավագույն պատմվածքների շարքում և տպագրվել ժողովածուու: Այս գեղեցիկ ծեղբերումները վավերացվել և նշվել ել «Անտարես» հրատարակչության շնորհած եզրափակչին մասնակցության վկայականով, հեղինակի գովազդային պաստառով և հովանավորի կողմից՝ արժեքավոր նվերով:

Ֆիզդաստիարակության, ԱԻ և ՔՊ ամբիոնում հունվարի 14-ին սկիզբ առան սեմինար՝ դասընթացներ՝ ամբիոնի դասախոսների և աշխատակիցների համար: Դրանք բաղկացած էին երկու մասից՝ տեսական ու գործնական: Առաջինի ընթացքում ամբիոնի յուրաքանչյուր դասախոս իր կողմից դասավանդվող մարզաձևի վերաբերյալ վարում էր տեսական դասընթաց՝ հաղորդումներում ներառնելով նորություններ, նորարարություններ, դասավանդման մեթոդական նոր մոտեցումներ: Երկրորդի ընթացքում մարզադասի հիմունքը անցկացվում էին գործնական դասեր: Սեմինար դասընթացներին դասախոսները ներկայացրեցին վիճերություն, շահմատում, ֆուտբոլում, հանդբոլում, մարմնամարզության մեջ և այլ մարզաձևներում վերջին տասը տարիներին տեղ գտած և 2012 թվականին անրագրված փոփոխություններն ու նորությունները:

Փետրվարի 6-ին «Վերակենդանացում» թեմայով սեմինար վարեց ամբիոնի դասախոս Նելսա Պետրոսյանը: Վերջինս, խոսեց շնչահեղծության, էկեկորահարման և տարբեր այլ աղետների հետևանքով կիմիկական մաս տարած մարդկանց առաջին օգնության ցույց տալու մասին և ներկայացրեց նրանց կյանք վերադարձնելու եղանակները:

Էկտեմբերի 27-ին լրացավ ՀՊՏՀ պաշտոնական կայքի 1 տարրին: Ընորհանդեսով ազդարարված նոր կայքի գոյության փաստը, իրոք, բեկումնային փուլ դարձավ տնտեսագիտական մայր բուհի կյանքում՝ ՀՊՏՀ նոր կերպարի ծևակորման գործում դառնալով առանցքային գործոն ու անփոխարինելի գործիք: Կայքի հեղինակները ներդրել էին բոլոր հնարավոր ստեղծագործական ու տեխնիկական ջանքերը՝ ՀՊՏՀ կայքը հանրությանը գրավէ դիզայնով, ծրագրային հետաքրքիր լուծումներով, բազմարովանդակ էջերով և խորագրերով ներկայացնելու համար:

Մեկ տարի անց կարելի է փաստել, որ ՀՊՏՀ կայքի ստեղծումից ու գործարկումից ի վեր՝ կայքի սպասարկում՝ լրատվության ապահովումը, հարստացումը, նյութերի բեռնումը, շարունակ իրականացվում են աշխատանքային մեծ եռանդով ու

նվիրվածությամբ, պատասխանատվության բարձր զգացումով: Արդյունքը՝ այցելուների մեծ լսարանի համար այսօր նրա պահանջված ու սպասված լինելն է: Այս մասին է վկայում վարկանիշային circle.am կայքում ասու.am-ի՝ բարձր դիրքեր պահպանելու փաստը:

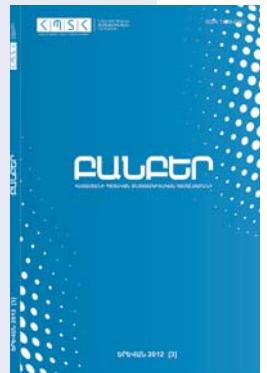
Հունվարի 14-ին տնտեսության կարգավիրման և միջազգային տնտեսական հարաբերությունների ֆակուլտետում տեղի ունեցավ տնտեսագիտության թեմանուր, մակրոէկոնոմիկայի ամբիոնի դոցենտ Լիյա Կիրակոսյանի ծննդյան 60-ամյա հորեայնին նվիրված մեծարման ցերեկույթ: Խամալսարանի ղեկավարության, կոլեկտիվի անունից հորեային շնորհակալու և ստեղծագործ աշխատանք մաղթեց ՀՊՏՀ ուսումնակազմակերպական աշխատանքների գծով պրոռեկտոր Միհրդատ Ղարությունյանը: Լիյա Կիրակոսյանին շնորհակալությունը, նրա անցած ուղին արժևորեցին, բարձրագույն շերմ ու անկեղծ խոսքեր հետեւն մակրոէկոնոմիկայի ամբիոնի վարչէ Եշխան Տիգրանյանը, գործընկերներ՝ պրոֆեսոր Գևորգ Բաղդասարյանը, դոցենտներ Ծովինար Կարապետյանը, Արփենիկ Մուրադյանը, Գայանե Ավագյանը, քնարիկ Վարդանյանը, ասիստենտ Մելանյա Ղարագոյանը:

ՀՊՏՀ-ի և «ԷԿԼՕՖ» հիմնադրամի (որը ECLOF International Global family-ի անդամ է, (կենտրոն՝ Ժնև, Շվեյցարիա), ինչպես նաև MFC՝ Կենտրոնական և Արևելյան Եվրոպայի և Նոր անկախ պետությունների միկրոֆինանսական կենտրոնի անդամ (կենտրոն՝ Վարշավա, Լեհաստան) միջև կնքվել է համագործակցության պայմանագիր: ՀՊՏՀ կարիերայի և մարերինգի կենտրոնում կատարվում են աշխատանքներ ուսումնական պլանով նախատեսված փորձառության անցկացման վայրերում:

Հունվարի 16-ին տեղի ունեցավ համալսարանի Ուսանողական գիտական ընկերության նիստը, որին մասնակցեցին ընկերության ֆակուլտետային նախագահները և համակարգողները (ՈՒԳԸ ֆակուլտետային աշխատանքները համակարգող դասախոսները): ՈՒԳԸ նախագահի Վահագիմիր Գևորգյանը, ամփոփելով 2012 թ. կատարված աշխատանքները, նշեց, որ անցնող տարում հաջողությամբ անցկացվեց 34-րդ նատաշրջանը, գրանցվեցին որոշակի ծենքբերումներ: Նիստի ընթացքում հաստատվեց ՈՒԳԸ 2013 թ. աշխատանքային պլանը, ըստ որի հորեայանական 35-րդ նատաշրջանի ֆակուլտետային փուլը կանցկացվի մարտին: Հաղողներն իրենց աշխատանքները կներկայացնեն նստաշրջանի համահամալսարանական երկրորդ փուլին, որը կկազմակերպվի մայիսին: Նիստը որոշեց ընդլայնել ՈՒԳԸ աշխատանքների ոլորտը՝ խրախուսելով թիմային հետազոտական աշխատանքների կատարումը, կազմակերպելով բաց դասեր, սեմինարները:

Լուսավորությունը՝ ՀՊՏՀ համար աշխատանքների հետապահ համար՝ բազմախորագիր և բազմաբովանդակ: Հրապարակված գիտական հոդվածներում բարձրացվում են տնտեսության տարբեր ոլորտների առնչվող խնդիրները ու իմանահարցեր: «Տնտեսագիտության տեսություն», «Նորամուծական քաղաքական քաղաքական գործություն», «Կառավարման հարցեր», «Բանկային գործ», «Հաշվապահական հաշվառման և առողջության գործություն», «Տարբերական մեթոդներ», «Ցանցային տնտեսություն», «Բնօգտագործման տնտեսագիտություն», «Ջրոսաշրջություն», «Մարտերինգ» խորագրերի ներք իրապահումները տնտեսագիտության ժամանակակից հիմնահարցերի շուրջ են: Գիտական նոր խոսք են մատուցում նաև «Փիլիսոփայություն», «Մերութաբանություն» խորագրերը:

Հունվարի 18-ին Երգի պետական թատրոնում տեղի ունեցավ Հայկան 10-րդ մրցանակաբաշխությունը, որի ժամանակ մեր բուհի ուսանողական խորհուրդը հաղթող ծանաչվեց սահմանված 12 անվանակարգերից «Լավագույն ուսանողական ինքնակառավարման մարմին» անվանակարգում:

Մրցանակաբաշխության ավարտին Նախագահ Սերժ Սարգսյանը շնորհակալություն հայտնեց կազմակերպիչներին, շնորհավորեց բոլոր մրցանակակիրներին և կարևորեց այս նախաձեռնությունը՝ մաղթելով հետագա հաջողություններ։ Հանրապետության ղեկավարը Երիտասարդներին հորդորեց արդյունավետ օգտագործել իրենց ժամանակը, ակտիվ կենսակերպ վարել և իրենց գործունեությամբ փորձել հնարավորինս օգտակար լինել մեր հասարակությանն ու պետությանը։

Ուսկուրատի նիստի ժամանակ ՀՊՏՀ ուսանողական խորհրդի նախագահ Սևակ Խաչատրյանը «Լավագույն ուսանողական ինքնակառավարման մարմին» մրցանակը համձնեց ուսկուր Կորյուն Արոյանին։

Հունվարի 28-29-ը Բրյուսելում տեղի ունեցավ Եվրոպական ուսանողական միության FINST (Financing the students' future) ծրագրի գիտաժողովը, որին մասնակցեցին Եվրամիության անդամ Երկրների, Ուկրաինայի և Հայաստանի ուսանողության ներկայացուցիչները։ Հայաստանի ուսանողական ազգային ասոցիացիան (ՀՊՒԱ) ներկայացրեց կառավարման ֆակուլտետի կառավարում մասնագիտության 4-րդ կուրսի ուսանողությի Արմինե Յարալուկան։ Գիտաժողովի աշխատանքային երկու օրերի ընթացքում քննարկեցին ուսանողների կրթության, հետագա գործունեության ֆինանսվորման հարցերը։

Ավարտվեց Երիտասարդ բանկիրների 7-րդ ծրագրի մասնակիցների ընտրությունը։ Ընտրված 25 մասնակիցներից 16-ը (64%) Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարանի շրջանավարտներ կամ ուսանողներ են։

Հունվարի 31-ին կայացած ՀՊՏՀ գիտխորհրդի նիստում տեղի ունեցավ կառավարման ֆակուլտետի ղեկանի ընտրություն։ Միակ թեկնածուն՝ ֆակուլտետի ղեկանի ժամանակավոր պաշտոնակատար Միքայել Թավաղյանը, գիտխորհրդի անդամների քվեարկության արդյունքում ընտրվեց ֆակուլտետի ղեկան։

Փետրվարի 2-ին Տիգրան Պետրոսյանի անվան շախմատի տանը, «Ladynews.am»-ն իր մեկամյա տարեդարձին նվիրված, կազմակերպեց շախմատային տոն՝ «Դարձի՞ր թագուհի» խորագրով։ Հայաստանի շախմատի 2013 թվականի չենապին, գրումայստեր Տիգրան Պետրոսյանը և միջազգային կարգի սպորտի վարպետ Աննա Հայրապետյանն անցկացրեցին համաժամանակյա խաղի սեան՝ Հայաստանի առաջատար 11 բուհերի լավագույն շախմատիստուհիների հետ։ Մեր համալսարանի ներկայացուցիչ, հաշվապահական հաշվառման և առողջություն ֆակուլտետի ուսանողությի Ամեր Բաղդյանի շախմատային պարտիան ճանաչվեց լավագույնը։ Նա արժանացավ «Ամենահամար դիմադրող» անվանակարգի հաղթողի կոչմանը։

Փետրվարի 2-ին «Էրեբունի պլազմայի» բիզնես կենտրոնում Բրիտանական խորհուրդը կազմակերպել էր «ճանաչիր աշխարհին անզերենով» համաժողով, որին մասնակցեցին անզերենի շուրջ 100 մասնագետներ, կրթական հաստատությունների ղեկավարներ, դասախոսներ և ուսուցիչներ։ Համաժողովի աշխատանքները:

րին մեր համալսարանից մասնակցեցին գիտության և արտաքին կապերի գծով պրոռեկտոր Գ. Վարդանյանը, արտաքին կապերի բաժնի պետ Վ. Ղուկասյանը, արտաքին կապերի բաժնի գլխավոր մասնագետ Ա. Յակոբյանը, օտար լեզուների ամբիոնի անզերեն դասավանդող դասախոսները։

Փետրվարի 8-ին ՀՊՏՀ ինֆորմատիկայի և վիճակագրության ֆակուլտետի մասնաշենքում տեղի ունեցավ արտասահմանցի ուսանողներին կացության քարտերի համանման հանդիսավոր արարողություն։ Այս աշխատով ուսանողներին շնորհավորեցին և բարենադրանքի խոսքեր հղեցին արտասահմանցի ուսանողների ուսումնակազմակերպական աշխատանքների համակարգող Միեր Աղալովյանը, արտաքին կապերի բաժնի պետ Վարդ Ղուկասյանը, դասախոսներ Արմին Գրիգորյանը և Լուսինե Յարությունյանը, առաջատար մասնագետ Մերի Մակունցը։

Համալսարանի տեսական տնտեսագիտություն մասնագիտության 3-րդ տարրա ասպիրանտ Գայան Ավետիսյանը, մասնակցելով ՀՀ ԿԳՆ գիտության պետական կոմիտեի հայտարարած «Ասպիրանտների հետազոտությունների աջակցության ծրագիր-2012» մրցույթին, արժանացել է որանաշնորհի։ Երիտասարդ հետազոտողին հնարավորություն է ընձեռվել շարունակելու վերոնշյալ ծրագրին ներկայացրած՝ «Ճնտեսական մրցակցության իիմնախնդիրները ՀՀ-ում (տեսության և պրակտիկայի հարցեր)» թեմայով գիտական ուսումնասիրությունը։

ԱՍՈՂԻՆ ԼՍՈՂ Է ՊԵՏՔ

Ոնց գցում-բռնում եմ՝ մեր անհաջողությունների հիմնական պատճառը միմյանց չլսելն է: Յազվադեպ կարելի է հանդիպել մարդկանց, ովքեր ոչ միայն լսում են, այլև իրենց պահվածքով (մեղա~ քեզ, Տեր...) խրախուսում դիմացինեն: Ավելի հաճախ ասելիքիդ կեսին ընդհատում են, ու քեզ թվում է, թե մարդու գլխում ինքնաբուլս ու հանճարեղ առկայօնում (նույնն է թե՝ կարծ միացում) է եղել և այդ պատճառով էլ չի կարողանում զսպել իրեն: Եվ... նորից սխալվում ես: Մարդը պարզապես «անկապ» մի բան է հիշել: Պատճում, պատմում է, ու խոսքի մեջ կետադրական նշաններ չկան, սարսափելին՝ վերջակետ չկա:

Խոսքդ վերսկսելու թույլ փորձերը դատապարտված են անհաջողության: Այս անշարժ «հիվանդությունն» արդեն մասշտաբներ չի ճանաչում, դարձել է մի տեսակ համաճարակի պես բան: Խոսում ես մարդու հետ ու զգում, չէ, ի~նչ զգալ, պարզորոշ տեսնում ես, որ դիմացինդ քեզ չի լսում: Սրանով, իհարկե, այսօր ոչ մեկին չես զարմացնի: Երևոյթի «հմայքն» այն է, որ խոսակիցդ չի էլ թաքցնում, որ չի լսում քեզ:

Ասենք, մեկը շատ հետաքրքիր բան է պատմում: Միջամտելով գրույցին, մոտավորապես իմանալով խոսքն ինչի մասին է, մյուսն ընդհատում է. «Է՛ ես ասում, բա որ ես...»: Ու պատմում է իր «հերոսական» անցյալից մի պարզունակ դեպք (ավելորդ մանրանանություններով), բայց հեղինակավոր տոնով, խորհրդավոր ընդմիջումներով, մշակված դիմախաղով:

Հեռուստատեսությամբ ցուցադրվող բանավեճ կոչվող շոուներն ուղարկի (ներող եղեք) սրտխանութենառաջացնում: Ընդհատելու, ժամանակին խոսք փախցնելու, հնարավորինս երկարաբանելու յուրօրինակ «մշակույթ» է ձևավորվել: «Զորբաները» բարիս ամենամեջն իմաստով խոսքախեղդ են անում ընդդիմախոսներին՝ արագախոսությամբ կաթվածահարելով: Ասես, մրցույթ է՝ ով շատ և ճարպկորեն կընդհատի մյուսին: Չի հնչում մի հարց կամ պատասխան (լինում են նաև երջանիկ բացառություններ), որ դիմացինը մինչև վերջ լսի: Խակ գրույցի առանցքում շատ հաճախ բարոյախոսական և ոգեղեն թեմաներ են:

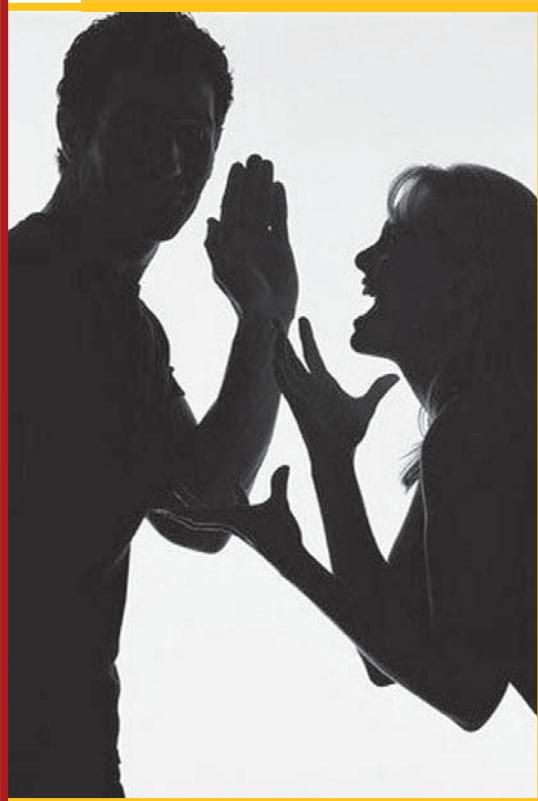
Դիշենք մեր կնունքներն ու ծնունդները, խնջույքներն ու հարսանիքները, տարբեր հավաքները: Դիմու հոգուց առնվազն երեքը (հատկապես մեկ-երկու բաժակից հետո) «բանախոսին» զուգընթաց, այսպես ասենք, մտքեր են փոխանակում: Սա «գալիս» է նաև նրանից, որ խոսողը չի կարևորում իր ասելիքը, ասում է հազար անգամ կրկնված բաներ՝ հազար անգամ ծեծված բառերով: Խոսում է՝ հաշվի չառնելով՝ լսում են իրեն, թե ոչ (լինում է նաև՝ հորդում-խնդրում է՝ լսե՞ք, ժողովլուր...):

Ամեն օր մենք առնչվում ենք տասնյակ խառնվածքի տեր մարդկանց հետ: Մեր շփման ծեր խոսելն ու լսելն է: Տրամարանական հարց է առաջանում. լավ, ի~նչ անենք, երբ մարդը խլում է մեր թանկ ժամանակն ու քայլայում նյարդերը՝ իր շատախոսությամբ: Ալտամները սեղմած լսենք, որ բարեկիրք երկա՞նք, թե՞...

Սա, ինչ խոսք, մեկ այլ, բանավեճ ենթադրող նյութ է, և անփոխարինելի դեղատոնս առաջարկելը՝ անլուրոց:

Բոլոր դեպքերում նրբանկատ լինենք դիմացինի խոսքի նկատմամբ: Ինչպես մեր մեծերն են ասում՝ ասողին լսող է պետք....

ՄԻՍՈՆ ՀԱԿՈԲՅԱՆ
Փիզիաստիարակության,
ԱԻ և ՔՊ ամբիոնի վարիչի ժամանակավոր
պաշտոնակատար, պրոֆեսոր

ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆ ՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹՅՈՒՆԸ ԾՆՎԵԼ ԵԱ ՄԻՋՅԱՆԾ ԼՍԵԼՈՒ ԿԱՐՈՂՈՒԹՅՈՒՆԻԾ

Սիրելի ընթերցո՞ղներ,
«Գործարար մարդու
գրադարան» շարքի
«ճանաչի՞ր քեզ և
ուրիշներին» թեստերի
ժողովածուից այս անգամ
ներկայացվող թեստը
կօգնի բացահայտելու ձեր
լսելու կարողությունը, որը
հաղորդակցվելու անշափ
կարևոր հատկություն է:

Դիշեցնենք, որ այս
ժողովածուի թեստերի
հարցերը հիմնականում
կազմված են այնպես,
որ ոչ միայն օգնում են
սեփական անձի վերաբերյալ
«բացահայտումներ»
կատարել, այլև հուշում
են, թե ինչ ուղղությամբ
ինքնակատարելագործվեր,
ինքնակրթվեր, բարձրացներ
ձեր որակավորումն ու
զարգացներ հմտությունները:
Ենունաբար մի վշտացեր, եթե
ձեր ցուցանիշը ցածր լինի:
Թեստի հարցադրումները
կօգնեն խելամիտ
հետևություններ կատարել:

ՊԱՐՉԵՆՔ՝ ԱՐԴՅՈՒՆԱՎՈՐ ԸՆՔ

Գիտե՞ք, որ մեզանից շատերն անկարող են լսել և հասկանալ դիմացինին: Անգամ, երբ չենք ընդհատում խոսակցին և նայում ենք ուղիղ աչքերին, միևնույն է, նրա ասածներին ականջալուր չենք: Եվ իմանականում այն պատճառով, որ մեր նոտքերը սավառնում են շատ հեռվում: Դա, անշուշտ, հանգեցնում է տիած իրավիճակների, հաճախ նաև բախումների: Խորթանում են ընկերները, փլուզվում են ընտանիքները, դեկավարներն աշխատակիցների մասին են ոչ դրական կարծիք ձևավորում, աշխատակիցները՝ դեկավարի: Երբ սկսում են պարզաբանվել նման հարաբերությունների պատճառները, պարզվում է, որ մենք այլևս չենք կարողանում ուշադիր լսել (կամ երբեք չեն կարողացել), հասկանալ ուրիշների խնդիրները, քննարկել նրանց դժվարությունները: Մի՞ թե ծեղ ծանոթ չէ այնպիսի իրավիճակ, երբ սկսում եք պատմել ծեղ հովող որևէ բան, իսկ գրուցակիցն անմիջապես ընդհատում է և համաճանան դեպք պատմում իր կյանքից: Կամ մեկի հետ ցանկանում եք անկեղծանալ՝ իշխելով ծեր անհաջողությունը ու նրա աչքերում կարդում եք այնպիսի անտարբերություն, որ գրուցելու ցանկությունն իսպառ վերանում է:

Դիմացինին ունկնդրելու կարողությունը նարդկային փոխհարաբերություններում առաջնային կարևորություն ունի: Վիճակագիրներն ուսումնասիրել են և հաշվել, տաճը և աշխատավայրում այլոց հետ շփվելու համար անհրաժեշտ ամբողջ ժամանակի 9 տոկոսը մենք ծախսում ենք գրելու վրա, 16-ը՝ կարդալու, 30-ը՝ գրուցների վրա, 45-ը՝ որպասզի լսենք ուրիշներին (ավելի ծիչտ՝ լսենք ու ընթանանք):

Ինչպես է ունկնդրում մեզանից յուրաքանչյուրը աշխատավայրում, տաճը, ընկերական միջավայրում, անսպասելի իրավիճակներում:

Շատ պարբերականներում, հոգեբանների և այլ մասնագետների ուժերով փորձ է արվել ստեղծել այնպիսի թեստեր, որոնք կրացահայտեն մարդկանց լսելու կարողությունը: Այդ ունակությունը գնահատվում էր 100 միավորի սանդղակով՝ 0-ից մինչև 100: Գնահատականը վերացական չէր տրվում, այլ կարուցվում էր մարդկանց հետ գրուցների հիման վրա՝ նեկավարի, աշխատակցի, կնոջ կամ ամուսնու, մտերիմ ընկերոջ, գործընկերոջ, պատահական մեկի:

Ի՞նչ եղրակացություն արվեց:

Մարդիկ մեծավ մասամբ կարծում են, որ լավագույն գրուցակիցը մտերիմ ընկերն է: Սա, հավանաբար, բացատրվում է նրանով, որ ընկերությունը ու բարեկամությունը ծնվել են միմյանց լսելու կարողությունից, ընկերոջ խնդիրներին քաջատեղյակ լինելու և անկեղծորեն աջակցելու ցանկությունից: Շատերը հակված են կարծել, որ դեկավարների համար լավագույն ունկնդիրներ են նաև աշխատակցները: Սա կարենի է մեկնարանել ունկավարի միտքն արագործն ընթանալու, անմիջապես հասկանալու ցանկությամբ ու պատրաստակամությամբ:

Վերլուծելով, միավորելով և դասակարգելով թեստերի արդյունքները՝ հեղինակները եզրակացրել են, որ ունկնդիրների միջին միավորը 55 է: Ի դեպ, նշվում է, որ ընտանեկան կյանքում այդ «միջին միավոր» միշտ ավելի ցածր է և տարիների ընթացքում նվազելու միտում է դրսնորում: Ընդ որում, շատ ամուսիններ սովորություն են դարձնում կնոշն ունկնդրել, բայց անհաղորդ մնալ: Չի կարենի պնդել, որ դրանուն կանայք մեղք չունեն. քարոզ կարդալը, միևնույն մտքի և տեղեկույթի բազմակի ու անհարկի կրկնությունները ստիպում են տղամարդկանց պաշտպանական ձևեր մշակել:

Որպեսզի հստակ որոշեք ծեր լսելու ունակությունը՝ առաջարկում ենք մի թեստ, որը համանան ուսումնասիրությունների արդյունք է:

Տասը հարցին կարող եք պատասխանել՝ «գրեթե միշտ»՝ 2 միավոր, «մեծավ մասամբ»՝ 4 միավոր, «երբեմն»՝ 6 միավոր, «հազվադեպ»՝ 8 միավոր, «գրեթե երբեք»՝ 10 միավոր:

1. Փորձո՞ւմ եք գրույցի ուղղվածությունը փոխել այն դեպքերում, երբ թեման (երբեմն է՝ գրուցակից) ծեղ հետաքրքի չեն:
2. Կարո՞ղ է ծեղ նյարդայնացնել գրուցակից շարժուծներ:
3. Դնարավո՞ր է, որ գրուցակից անհաջող արտահայտությունը մղի ծեղ կոպտության և կտրուկ վերաբերմունքի:
4. Խուսափո՞ւմ եք գրույցի բռնվել անծանոթ կամ թերևսակի ծանոթ մարդկանց հետ:
5. Զրուցակիցն ընդհատելու սովորություն ունե՞ք:
6. Զևացնո՞ւմ եք, արդյոք, որ ուշադիր եք լսում, մինչդեռ բոլորովին այլ բանի մասին եք մտածում:
7. Պայմանավորված նրանով, թե ով է ծեր գրուցակիցը, փոխո՞ւմ եք ծեր տոնը, ձայնը, դեմքի արտահայտությունը:
8. Փոխո՞ւմ եք գրույցի թեման, երբ գրուցակիցը շոշափում է ծեղ համար ոչ հաճելի հարցեր:
9. Ուղղո՞ւմ եք գրուցակիցին, եթե նրա խոսքում հանդիպում են արտասանական միսալներ, ոչ ծիշտ գործածվող բառեր, գրեհկաբանություններ:
10. Զրուցակից հանդեպ բանեցնո՞ւմ եք մեծամիտ տոն՝ քամահրանքի և հեգնանքի երանգներով:

Գուցե, ավելորդ է, բայց հիշեցնենք՝ ճշգրիտ պատվեր կարող եք ստանալ միմիայն առավելագույն անկեղծ պատասխանների դեպքում:

Եթե արդյունքում հավաքել եք 62 միավորից ավելի, ապա միջինից բարձր մակարադակի գրուցակից եք: Այլ կերպ ասած՝ որբան շատ են ծեր միավորները, այնքան ուշադիր ունկնդիր եք:

Ուսւերենից թարգմանեց Ա. ՎԱՐԴԱՅԱՆԸԸ

ՄԱՐՄԱՐԻ ՎԾՏԻ ՀԱՅՈՒԱՎԱԴՐ ԳԵՂԵՑԿԱՊԻԹՅՈՒՆԻ

Խոհարիվեք Միքելանջելոյի առջև:

Հիացեք նրա խիստ լաւուապանքով:

Օգյուստ Ռոդեն

Դամաշխարհային արվեստի գլուխգործոցներից է Վերածննդի շրջանի խտալացի քանդակագործ, գեղանկարիչ, ճարտարապետ և բանաստեղծ Միքելանջելո Բուռնարոտուի «Պիետա» արձանախումբը, որն արվեստի պատմաբանները համարում են «նոր արվեստում առաջին կատարյալ արձանախումբը», ինքնատիպ ջրաժամ վաղ Վերածննդի և Բարձր Վերածննդի միջև։ Ստեղծվելով XV և XVI դարերի սահմանագծին՝ «Պիետա» Միքելանջելոյի ստեղծագործության և Եվրոպական արվեստի մեջ բացեց մի դարաշրջան, որին բնորոշ էին անկասելի հավաստ Վերածննդի հումանիստական իդեալների հաղթանակի նկատմամբ, հերոսական կերպարների ամբողջականությունը, գեղարվեստական կորողային լեզվի դասական պարզությունը։

Միքելանջելո Բուռնարոտուին ծնվել է 1475թ. մարտի 6-ին Տուլյանայի մարզի Կապրեգե (այժմ՝ Կապրեգե-Միքելանջելո) քաղաքում, մահացել 1564 թ. փետրվարի 18-ին Ջոռնում, թաղված է Ֆլորենցիայի Սանտա-Կրոչե եկեղեցում։ 1488-1490թթ. մկարիչ Դոմենիկո Գիրլանդայոյի և քանդակագործ Բերտոլդո դի Չովաննիի մոտ ուսանելու տարիներին, Միքելանջելոն ոչ միայն սովորել է հրաշալի տիրապետել գեղանկարչությանն ու քանդակագործությանը, այլև կատարելապես ուսումնասիրել է անատոմիա ու հեռանկար։ Կայելել է նախ Ֆլորենցիայի փաստացի տիրակալ Լորենցո Մեդիչիի, այնուհետև Ջոռնի Ջուլիոս II պապի հովանավորությունը։ Նրա արվեստի ծևավորմանը մեծապես նպաստել են Ջուտտոյի, Դոնարթելլոյի, Սազաչոյի, Վերոկվիոյի, դա Վինչիի ստեղծագործություններն ու անտիկ քանդակագործություններն, իսկ աշխարհայցքի ծևավորմանը՝ Պլատոնի, Դանթեի, Սավոնարոլայի գաղափարները։ Ստեղծագործել է Ֆլորենցիայում, Ջոռնում, Բոլոնիայում։ Միքելանջելոյի առավել նշանավոր գլուխգործոցներից են «Դավիթ», «Մովսես», «Բրյուգեի տիրամայրը», «Սեռնող ստրուկը», «Ընդվզող ստրուկը» քանդակները, Կատիկանի Միքստինյան կապելլայի որմնանկարները, Ջոռնի Սուլր Պետրոսի տաճարը, «Պիետա» արձանախումբը և այլն։

«Պիետա» («Ողբ առ Քրիստոս») մարմարե կոմպոզիցիան (1498-1500 թթ., գտնվում է Վատիկանի Սուլր Պետրոսի տաճարի Մարիամի կապելլայում (կապելլան կաթոլիկ ճարտարապետության փոքր կառույց է կամ առանձնացված սենյակ՝ ընդհանուր կառույցում)) համարվում է Երիտասարդ Միքելանջելոյի գործունեության վաղ հորմեական շրջանի (1496-1501թթ.) առանցքային ստեղծագործությունը, որը սկզբնավորեց Բարձր Վերածնունդի խտալական կերտարվեստում (ալաստիկա)։ Նրա նշանակությունը որոշ հետազոտողներ համեմատում են Լեոնարդո դա Վինչիի հրչակավոր «Տիրամայրը քարայրուն» նկարի հետ, որը սկզբնավորեց նոյն փուլը գեղանկարչության մեջ։ Երիտասարդ վար-

պետի ստեղծագործական որոնումների համար հատկանշական է նշանակալի ու պատասխանատու թեմայի ընտրությունը՝ մահացած որդուն սգացող աստվածամոր ողբը:

Կերպարվեստում և քանդակագործությամ մեջ կամ կրոնական թեմայով մի շարք կայուն կանոնակարգված սյուժեներ, որոնցից է «պիետան» (pietà - իտալ. թարգմ. «կարենցանք»), որն արևմտաեվրոպական արվեստում տարածում է գտել հատկապես XIII-XVII դարերում: Այս սրբապատկերագրային տեսարանում պատկերվում են

Մարիամ Աստվածածինը և Քիուս Քրիստոսը խաչելությունից ու խաչից հետեւ կայուն հետո:

Ողբի թեման ժողովրդական էր հյուսիսային գորական արվեստում, ըստ որում, գոյություն ուներ ողբի 2 տեսակ. կամ երիտասարդ Մարիամի մասնակցությամբ, որի իդեալական գեղեցիկ դեմքը չէր կարող մռայլվել իրեն պատուհասած վշտից, կամ տարեց աստվածամոր մասնակցությամբ, որը համակված էր սարսափելի, հոգեցունց հուսահատությամբ: Թեման տարածում գտավ նաև Վերածննդի շրջանում, բայց բավական զուսպ մեկնարանությամբ:

Միքելանջելոն Բարձր Վերածննդի հումանիզմի ոգով վերահնաստավորեց պավանդական այդ թեմայի քանդակային պատկերումը: Նա իր արձանախմբում վճռականապես հրաժարվեց ընդունված չափանիշներից՝ թեման մեկնարանելով գորական և վաղերածննդյան վարպետներին անմատչելի խորությամբ: Մշտապես ծգտելով պարետիկ բնույթի կերպարների՝ Միքելանջելոն այս արձանախմբով տվեց դրանատիկ պատման հոգեբանական բացահայտման օրինակ: Արձանախումբն ապշեցնում է և ավանդական սրբապատկերագրային թեմայի համարձակ մեկնարանությամբ, և ստեղծված կերպարների մարդկայնությամբ, և բարձր վարպետությամբ: Այսուղե Միքելանջելոն դրսւորել է մարդկային նարմնի խորագիտություն, քանդակման նրբություն և հղկման կատարելություն: Ստեղծելով իր «Ողբը»՝ Միքելանջելոն սահմանափակվեց միայն երկու ֆիգուրների՝ աստվածամոր և Քրիստոսի մարմնի պատկերնամբ, թեև սովորաբար նման կոնպոզիցիաներում պատկերվում էր մի քանի մարդ:

Այս արձանախմբում դեռ չկա այն արտահայտչականությունը, որը բնորոշ է Միքելանջելոյի ավելի ուշ ստեղծագործություններին, սակայն նա ուժեղ տպավորություն է թողնում դիտողի վրա, որն ավելի է սրվում ողբացող Մարիամի և Քրիստոսի մեռած մարմնի հակադրությամբ:

Տիրամայրը պատկերված է ենթադրյալ խաչի տակ նստած, որդու մերկ մարմինը ծնկներին: Տիրամայրն ունի փոքրիկ գեղեցիկ գլուխ և հզոր մարմին: Աջ ձեռքով նա պահում է Քրիստոսի մարմնի վերին մասը, աջ ոտքը թեթևակի բարձրացված, դրված է այնպես, որ զգեստի ծգված ծածկույթը ստեղծում է մահին նման ինչ-որ բան, որի վրա հանգչում է Քրիստոսի մարմնի միջին մասը. ծնկներից վար կախված են Քրիստոսի ոտքերը, որոնցից մեկը դիպչում է քարի ցցվածքներին: Մայրը պահում է որդուն՝ ապահով գրկելով նրա ուսերը, գլուխը

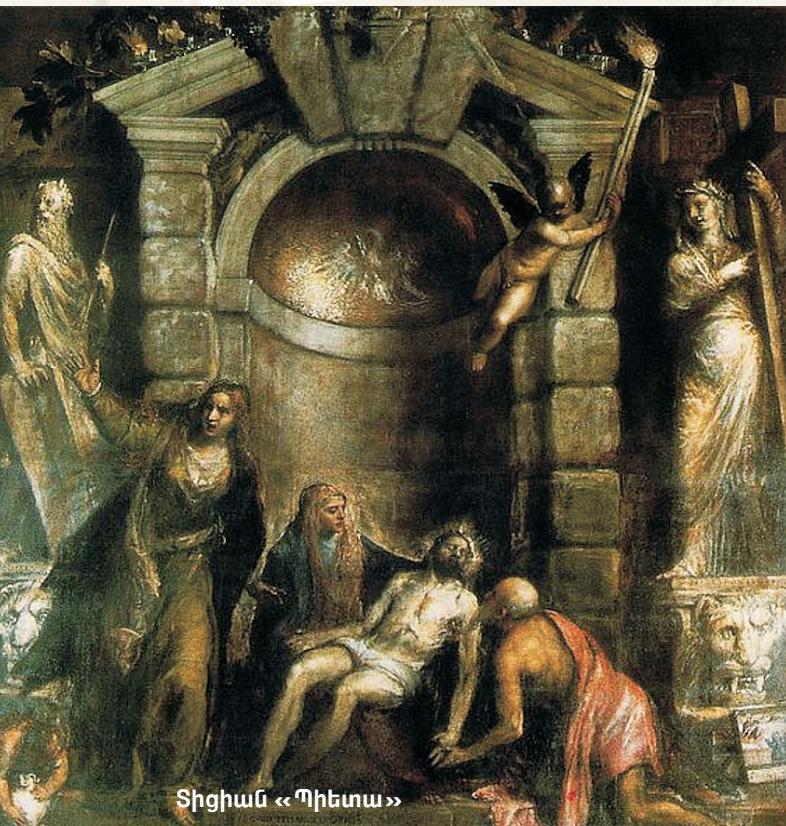
թեքած՝ հայացքը հառելով Քրիստոսի դեմքին, իսոր քնով խաղաղ փակված աչքերին, ուղիղ, ոչ այմքան նուրու քթին, այստերի մաքուր ու հարթ մաշկին, գանգուր մորութին: Աստվածամոր վշտակի չքնաղ դեմքը շրջանակված է թիկնոցի փափուկ ծալքերով: Կմգուի ծանրությունը, որը նրան ստիպում է գլուխը խոնարհել ցած, դիտողի ուշադրությունը բևեռում է մոր ծնկներին տարածված մեռած մարմնի վրա: Քանդակը տեսնողները պիտի զգային, որ որդու մարմինն ընկած է մոր ծնկներին անսաելի ծանրությամբ, և որ ավելի մեծ ծանրություն է ընկած նրա սրտին: Տիրամոր ծախ ձեռքը վարանոտ, ափը վեր մի կողմ է պարզված. Քրիստոսի գլուխը հետ է ընկած, իսկ ձեռքերն անկենդան հանգչում են մոր զգեստի ծալքերի վրա:

Սահմ ու դրան ուղեկցող վիշտն ասես ամփոփված են մարմարում, որից քանդակված է արձանը: Մահացած որդու նկատմամբ կնօշ միրը ու քնքանքի զգացմունքը մարդկային կենդանի ապրում է՝ մարմնավորված այնպիսի խորությամբ ու երանգների հարստությամբ, որ այստեղ առաջին անգամ կարելի է խոսել կերպարի մեջ հոգեբանական սկզբի ներմուծման մասին: Այս արձանախմբում Միքելանջելուն իրեն դրսւորել է որպես ժեստի հուզական բովանդակությունը զգացող վարպետ: Տիրամոր շարժումը լի է բնականությամբ ու խստությամբ, բայց նրա արտաքին զավածությամբ տակ բարձրված է նրա վշտի ողջ խորությունը: Մարիամի չքնաղ դեմքն արտահայտում է խոր բախիծ և ներքին կենտրոնացում: Որքան արտահայտչականություն կա նրա խոնարհված գլխում, մի կողմ թեքված ծախ ձեռքում, որում զգացվում է մտահոգություն, վշտակի տարակույս, լուր հարց, կատարվածի ողբերգական ամխուսափելիության գիտակցում: Նա ասես հրաժարվում է հավատալ անդառնալի կորստին:

Թեև տիրամոր կերպարում ապշեցուցիչ ուժով ներկայացված է մարդկային մեծ զգացմունք՝ մոր վիշտը կորցրած որդու համար, սակայն նրա կերպարի մեծ ոգեխնությունը, նրա զգացմունքների առաքինի զավածությունը ողբերգական թեման զրկում են անելանելիության երանգից՝ նոր վշտին հաղորդելով լուսավոր բնույթ: Մարիամի հայացքը ոչ այնքան տիսուր է, որքան հանդիսավոր: Ուսումնասիրողներից մեկի խոսքերով՝ «Նրա չքնաղ դեմքը շնչում է վշտով, բայց նրանում չկա հուսահատության ստվեր անգամ: Եվ նրա վիշտն այնքան անսահման ու մեծ է, որ անձնական վշտից վերածում է ողջ մարդկության վշտի»:

«Պիետան» Միքելանջելոյի առավել ավարտուն աշխատանքներից է, նրանում ամեն ինչ ներդաշնակ է ու հավասարակշռված: Այդպիսի տպավորության հասնելու համար քանդակագործը ստիպված էր հաղթահարել մի շարք բարդություններ: Դատկապես դժվար էր բնական նեծությամբ երկու ֆիգուրները (արձանախմբի բարձրությունը 174 սմ է) մեկ արձանում միավորելը և միաժամանակ բնական համամասնություններն ու հավասարակշռությունը չխախտելը: Ֆիգուրների հարաբերակցությունն այնպիսին է, որ նրանք ձևավորում են ցած եռանկյուն, ավելի ստույգ՝ կոնաձև կառուցվածք: Ֆի-

գուրմերը մեկնաբանված են որպես մեկ անքակտելի ամբողջություն, դրանց միավորումն ապշեցնում է միաձուլվածությամբ: Դրա հետ մեկտեղ քանդակագործը նրբորեն հակադրում է արականն ու իգականը, ողջն ու մեռածը, մերկն ու քողածածկը, ուղղահայացն ու հորիզոնականը: Մեկ քանդակում երկու խոշոր ֆիգուր միավորելը, հասուն տղամարդուն կնոջ ծննդերին դնելը, հակադրությունների ներկայացմամբ կոնպոզիցիայի

Տիցիան «Պիետա»

Վան Գոգ «Պիետա»

մեջ լարվածության տարր ներմուծելը քանդակագործության մեջ նոր, արտասովոր հանդուգն քայլ էր, որը փոխեց բոլոր նախկին պատկերացումները «Ուրի» մասին:

«Պիետան» աչքի է ընկնում նաև կատարման անթերիությամբ. մարմարի մակերեսը հարթ հղված է այդ ժամանակ ընդունված ավանդույթներին համապատասխան: Ծավալների մողելավորումը ևս բավական մանրամասն է, ինչը վերաբերում է, մասնավորապես, աստվածամոր հանդերձանքի խոշոր, կտրտվող ծալքերին: Զրվեժով թափվում են շքեղ, լուսաստվերով հարուստ երկար զգեստի ծալքերը, և այդ ծալքերի ռիթմը ոչ միայն միտումնավոր ընդգծում է քրիստոսի անշարժ մարմնի դրամատիկ կորությունը, այլև ինքնատիպ պատվանդան է ծառայում ողջ կոնաձև կոնպոզիցիայի համար: Այդ նույր ծալքերում զգացվում է և հոգևոր, և ֆիզիկական գաղտնի հզորություն, որը հակադրվում է աստվածամոր նույր դիմագծերին:

Կամարձակորեն խախտելով ավանդույթը՝ Միքելանջելոն պահպանել է Մարիամի անթառան երիտասարդության հմայքը, ասես, նա ոչ թե մայր է, այլ իր եղբոր անժամանակ մահը սգացող քույր: Տիրամոր անսովոր արտաքինին ուշադրություն են դարձել դեռևս քանդակագործի ժամանակակիցները: Արդարանալով՝ Միքելանջելոն ասում էր, որ աստվածածնի երիտասարդությունը պայմանավորված էր երկնային հատուկ երանությամբ: Նման իդեալականացում կատարում էին նաև Վերածննդի մյուս արվեստագետները: Բայց միաժամանակ Միքելանջելոյի Մարիամն անսահման հեռու է նախկինում պատկերվող տիրամայրերի պայմանական գեղեցկությունից ու հուզական անշարժությունից: Իրականում նա պարզապես ձգտում էր միավորել գեղեցկության անտիկ իդեալը և քրիստոնեական գաղափարը: Բացի դրանից, Միքելանջելոն Դանթեի շերմ երկոպագուն էր: «Աստվածային կատակերգության» վերջին կանցնում՝ սուլը Բենարոյի աղոթքի սկզբում, ասվում է. «*Vergine Madre, figlia del tuo figlio*»՝ «Աստվածամայր, իր որդու դուստր»: Քանդակագործն իդեալական ձև էր գտել այդ խոր աստվածաբանական միտքը քարի մեջ արտահայտելու համար:

Քետաքրքիր է նաև «Պիետայի» պատվերի ստացման պատմությունը: Արձանախումբը քանդակագործին պատվիրվել է քանի իր Յակոպո Գալլիի երաշխավորության շնորհիվ, որն ավելի վաղ իր հավաքածուի համար ծեռք էր բերել Միքելանջելոյի «Բարոս» քանդակը: Արձանը քանդակվել է ֆրանսիացի կարդինալ Ժան Վիլե դե Լագրուեի պատվերով: Ըստ Միքելանջելոյի կենսագիր Զ. Վազարիի վկայության՝ կարդինալը ցանկանում էր հոչակավոր Հռոմ քաղաքում բողնել իրեն արժանի իիշատակ, և նա Միքելանջելոյին պատվիրեց քրիստոսի ողքը պատկերող մարմարե բոլորաքանդակ, որն ավարտվելուց հետո կտեղադրվեր Վատիկանի Սուրբ Պետրոսի տաճարում: Մեկ այլ վարկածի համաձայն՝ կարդինալն այն պատվիրել էր իր դամբարանի համար: Արձանախմբի պատվերը ստացվել է 1498թ. օգոստոսին, աշխատանքն

ավարտվել է 1500թ.՝ կարդինալի մահից հետո (մահցել է 1498թ.): Կարդինալի հետ կնքված պայմանագրում պահպանվել են Գալլիի խոսքերը, որը պնդում էր, որ Սիբելանջելոն մեկ տարվա ընթացքում կավարտի ստեղծագործությունը, որը կիմի գոյություն ունեցող մարմարե ստեղծագործություններից լավագույնը, և որ ոչ մի վարպետ ավելի լավը չի ստեղծի: Բացի դրանից, Գալլին երաշխավորում էր քանդակն անորակ արվելու դեպքում հատուցել բոլոր ծախսերը: Ժամանակն ապացուցեց Գալլիի խոսքերը, որը փաստորեն արվեստի հեռատես ու նուրբ գիտակ էր: Ծիշտ է, «Պիետան» չափարտվեց պայմանագրում նախատեսված ժամկետում. քանդակագործն աշխատեց նրա վրա մոտ 2 տարի, միգուցև ավելի շատ: Բայց մնացած հարցերում Սիբելանջելոն լիովին արդարացրեց իր երաշխավորի վստահությունը:

Քանդակը վարպետի ստորագրած միակ աշխատանքն է: Ըստ Վազարիի՝ իր այդ ստեղծագործության մեջ Սիբելանջելոն ներդրել է այնքան ջանքեր ու սեր, որ միայն այստեղ՝ աստվածամոր լանջագոտու վրա, առաջին և վերջին անգամ փորագրել է իր ստորագրությունը: Բայց իրականում այդ դրվագն այլ նախապատճենություն ունի: Արձանը Սուրբ Պետրոսի տաճարում տեղադրելուց հետո Սիբելանջելոն հաճախ էր գնում այնտեղ և մի անգամ նա ականա ականատեսը եղավ ինչ-որ լոմբարդացիների գրույցի, որոնք պնդում էին, որ քանդակի հեղինակը միլանցի վարպետ Գորբոն է: Նա լրեց, բայց այդ նույն գիշերը փակվեց այնտեղ բրիչով ու ճրագի լուսի ներքո Մարիամի ծախ ուսից իշնող լանջագոտու վրա փորագրեց. «Սիբելանջելո Բուլոնարոտի ֆլորենտացին է կատարել»:

«Պիետան» ավարտունության ու մանրանասների մշակման աստիճանով գերազանցում է Սիբելանջելոյի գրեթե բոլոր քանդակները: Վազարին վկայում է, որ արձանախումբը ցույց տվեց հեղինակի գերազանցությունն իրեն ժամանակակից մյուս քանդակագործների համեմատությամբ. «Բոլորը հասկանում էին, որ այս վարպետը ոչ միայն գերազանցում էր իր բոլոր ժամանակակիցներին ու նախորդներին, այլև կարող էր մրցել իին վարպետների հետ»: «Պիետան» նմուշ հանդիսացավ այդ սրբապատկերագրային սյուժեի հետագա մեկնությունների համար: Այս թեմայով հատկապես նշանավոր են Տիցիանի, Վան Գոգի, Պուսենի, Կարաչչի «Պիետա»-ները:

Կյանքի մայրանուտին վարպետը ևս երկու անգամ անդրադարձավ ողբի սյուժեին՝ ստեղծելով «Խաչից իջեցումը» («Պիետա Նիկողիմոսի հետ», 1547-1555թ.) և «Ռոնդանինի պիետան» (1555-1564թ.) կոմպոզիցիաները:

XVIII դարում Սիբելանջելոյի առաջին «Պիետան» տեղափոխվեց Վատիկանի Սուրբ Պետրոսի տաճարի մի կապելլայից մյուսը: Տեղափոխման ընթացքում վնասվեցին տիրամոր ծախ ծեռքի մատները: 1972թ. ավստրալիացի երկրաբան Լասլո Տոտը քարի մուրճով հարձակվեց արձանի վրա՝ գոռալով, որ ինքը քրիստոսն է: Վերականգնումից

Պուսեն «Պիետա»

Կարաչչի «Պիետա»

հետո արձանը տեղադրվեց տաճարի մուտքի աջ կողմում՝ զրահապատ ապակու հետևում: Այժմ էլ գտնվում է Սուրբ Պետրոսի տաճարում՝ աջից առաջին կապելլայում:

ՍՈՖՅԱ ՕՉԱՆՅԱՆ
Փիլիսոփայության ամբիոնի դոցենտ

Անգլիացի պետական գործիչ, դիվանագետ և գրող Ֆիլիպ Դորմեր Ստենհուա Չեստերֆիլդի (1694 – 1773թթ.) «Նամակներ որդուս» շարքի հայրական խրատ-խորհուրդները կրկին մեր ամսագրի էջերում են: ՉՊՏՀ փիլիստիվայության ամբիոնի դոցենտ, փիլիստիվայական գիտությունների թեկնածու Յուրի Յովականյանը շարունակում է ներկայացնել այդ նամականին՝ հավաստելով, որ կրթության, դաստիարակության կարևորագույն արժեքներն անանց ու արդիական են բոլոր ժամանակներում:

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՈՐԴՈՒՄ

Նամակ XXVI

Լոնդոն, 16 հոկտեմբերի, 1747 թ.

Սիրելի՝ տղաս, յուրաքանչյուր մարդու համար կարևոր է հաճելի լինել, սակայն այդ արվեստին տիրապետելը հեշտ գործ չէ: Դժվար է այն ձեռք բերել որոշակի կանոններով, և այս հարցում քո առողջ բանականությունն ու դիտողունակությունը քեզ կիուշեն ավելին, քան իմ բոլոր խորհուրդները: Ուրիշներին վերաբերվիր այնպես, ինչպես կցանկանայիր, որ նրանք վերաբերվեին քեզ, ահա մարդկանց դուր գալու ամենածիշտ եղանակը, որ ես գիտեմ: Ուշադիր զննիր, թե մարդկանց ո՞ր հատկություններն են քեզ դուր գալիս և հետևություն արա: Շատ հավանական է, որ հենց այդ հատկությունները

դուր են գալիս նաև մյուսներին: Եթե քեզ համար հաճելի է, երբ մարդկի ուշադիր և նրբազգաց են քո տրամադրության, ճաշակի և քուլությունների հանդեպ, համոզված ենիր, որ համանման իրավիճակներում նրանց հանդեպ քո ուշադրությունն ու նրբազգացությունը նույնպես կիմնեն հաճելի: Յարմարվի՛ր հասարակության մեջ իշխող վարվեցողության ձևերին և մի՛ փորձիր պարտադրել քոնք. Եղի՛ր լուրջ, զվարթ, նույնիսկ թերևամիտ, կատակիր՝ հաշվի առնելով խմբի տրամադրությունը: Պետք չէ ծանձրացնել հավաքվածներին որևէ պատմությամբ, դա ամենատաղղուկալի և տիհած բանն է: Եթե գիտես որևէ կարծ պատմություն՝ ուղղակիորեն կապված այն նյութի հետ, որի մասին խոսվում է տվյալ պահին, պատմիր ինչքան կարելի է հակիրծ, նույնիսկ հիշեցրու, որ ընդհանրապես դու այնքան էլ չես սիրում պատմել և որ տվյալ դեպքում քեզ գայթակել է սոսկ պատմության հակիրծությունը:

Առաջին հերթին ազատվիր քո մասին խոսելու սովորությունից և մի փորձիր գրուցակիցներիդ գրաղեցնել սեփական անհանգստություններով կամ անձնական որևէ գործով: Յիշի՛ր, ինչպես որ ննան պատմությունները չեն հետաքրքրում քեզ, այնպես էլ դրանք հոգնեցուցիչ և ծանձրալի են մյուսներին: Բացի դրանից, անհրաժեշտ է ընդհանրապես լուել այն ամենի մասին, ինչը նշանակություն ունի միայն քեզ համար: Ինչ կարծիք էլ ունենաս քո արժանիքների մասին, մի՛ ցուցադրիր հասարակության մեջ, մի՛ հետևիր պարթենկոտ մարդկանց օրինակին, ովքեր ձգտում են խոսակցությունը շրջել այնպես, որ հնարավորություն ստանան ցուցադրելու իրենց: Եթե դա իրական արժանիք է, ապա մարդկիկ, անկասկած, կիմանան: Տեսակետոց երբեք մի ապացուցիր քարձրածայն և կրակոտ, եթե անգամ հոգուդ խորքում համոզված են քո իրավաշիրության մեջ: Արտահայտիր այն միանգամայն համեստ և հանգիստ, քանի որ դա է համոզելու միակ եղանակը: Եթե չկարողանաս, ապա պարզապես փորձիր խոսակցության թեման փոխել և ուրախ տոնով ասա. «Յազիվ թե մեզ հաջողվի հանողել միմյանց, թեև դրա անհրաժեշտությունը չկա ընդհանրապես, հետևաբար, ավելի լավ է խոսենք մեկ այլ բանի մասին»:

Յիշի՛ր, որ յուրաքանչյուր ընկերախումբ ունի իր սովորություններն ու հակումները. մի ընկերախմբում միանգամայն տեղին համարվող կատակները, տարատեսակ սրախոսությունները և զվարճալի պատմությունները մեկ այլ ընկերախմբում կարող են թվակալ և ծանձրալի: Բնավորությունների առանձնահատկությունները, սովորությունները, այս կամ այն ընկերակցության մեջ ընդունված պայմանական լեզուն կարող են հատուկ նշանակություն տալ բառերին կամ ժեսետերին, որոնք չեն լինի ընդհանրապես, եթե չլինեն այդ հանգամանքները: Այստեղ մարդիկ շատ հաճախ են սխալներ թույլ տալիս. տարված ինչ-որ բանով, ինչը կարող է զվարճացնել նրանց որոշակի շրջանի մեջ և որոշակի պայմաններում, նույնը համառորեն կրկնում են այլ միջավայրում և այլ հանգամանքներում, որտեղ այն դառնում է ոչ միայն անհետաքրքիր, այլև վիրավորական և միայն այն պատճառով, որ կիրավվել է կա՛մ ոչ ծիշտ տեղում, կա՛մ ոչ ծիշտ ժամանակին: Յաճախ սկսում են նաև հիմար նախապատմություններից, օրինակ. «Յիմա ես ձեզ կպատմեն մի ուշագրավ պատմություն» կամ «Ես ձեզ կպատմեն միանգամայն հետաքրքիր մի բան»: Նրանք իրենց ունկնդիրներին հույս են ներշնչում և ոչ մի կերպ չեն արդարացնում այն, որի արդյունքում «ուշագրավ» պատմության ձախողակ պատմողը հայտնվում է հիմար վիճակում, որին, անկասկած, արժանի է:

Եթե ցանկանում ես ձեռք բերել մարդկանց համակրանքն ու բարեկամությունը, անկախ նրանից՝ տղա-

մարդ է, թե կին, աշխատիր ճանաչել նրանց ամենամեծ արժանիքը, եթե այդպիսին կա, և ամենամեծ թերությունը, որն անպայման ունի յուրաքանչյուր մարդ: Արժանին մատուցիր առաջնին, իսկ երկրորդին՝ նույնիկ ավելին: Շատ ոլորտներ կամ, որտեղ մարդիկ ցանկանում են գերազանցել բոլորին կամ առնվազն ուզում են, որ ուրիշները մտածեն, որ իրենք գերազանցել են բոլորին: Ու թեև նրանք սիրում են, որ իրենց ըստ արժանվույն գնահատեն այնտեղ, որտեղ համոզված են, որ իսկապես հասել են նշանակալի արդյունքների, այնուամենայնիվ, նրանց ամենից շատ հաճելի է գովասանը լսել այն մասին, ինչի մեջ նրանք ցանկանում են հաջողության հասնել, սակայն, համոզված չեն, որ հասել են: Այսպես, օրինակ, իր ժամանակի ամենանշանավոր քաղաքական գործիքներից մեկի՝ կարդինալ Ռիշելյի փառասիրությունը հատկապես շոյվում էր, երբ նրան համարում էին լավագույն բանաստեղծներից մեկը, և նա նախանձով էր նայում մեծն Կոռնելի փառքին: Անգամ կարգադրել էր քննադատել նրա «Միդը»: Դա լավ ինանալով, ամենափորձված շողոքորթները ծգտում էին քիչ խոսել նրա կառավարման հմտության մասին կամ անդրադառնում էին միայն հարևանություն և միայն այն ժամանակ, երբ առիթ էր լինում: Մինչդեռ խնկարկողները, ովքեր խունկ էին ծխում նրա համար, փառաբանում էին որպես սրամիտ բանաստեղծի, համոզված լինելով, որ խնկի բուրունքը հրապուրելու է նրան և գրավելու է ուշադրությունը: Ինչո՞ւ: Որովհետև իր առաջին հատկության մեջ նա հաստատ համոզված էր, մինչդեռ երկրորդի մեջ, գոնե հոգու խորքում, կասկածում էր:

Մարդու մեջ դու հեշտությամբ կարող ես ճանաչել նրա սնափառության առարկան՝ ուշադրություն դարձնելով, թե հատկապես ինչի մասին է սիրում խոսել: Ցուրաքանչյուրը սիրում է խոսել այն մասին, ինչում ամենից շատ է ցանկանում հասնել համընդհանուր ճանաչման: Դպրության մասին կամ անդրադառնում էին միայն հարևանություն և միայն այն ժամանակ, երբ առիթ էր լինում: Մինչդեռ խնկարկողները, ովքեր խունկ էին ծխում նրա համար, փառաբանում էին որպես սրամիտ բանաստեղծի, համոզված լինելով, որ խնկի բուրունքը հրապուրելու է նրան և գրավելու է ուշադրությունը: Ինչո՞ւ: Որովհետև իր առաջին հատկության մեջ նա հաստատ համոզված էր, մինչդեռ երկրորդի մեջ, գոնե հոգու խորքում, կասկածում էր:

Կանանց համար այդպիսի առարկա է նրանց գեղեցկությունը: Եթե խոսակցությունն այդ մասին է, ապա ոչ մի շողոքորթություն նրանց չափազանցություն չի թվում: Բնությունը դեռևս չի ստեղծել այնքան տգեղ կնոջ, որը կարող է անտարբեր լինել իր արտաքինի մասին գովասանքի հանդեպ: Եթե նրա դեմքն այնքան տգեղ է, որ չեր կարող այդ մասին չիմանալ, ուրեմն նրան թվում է, որ իր կառուցվածքը և նկարագիրը ամբողջությամբ լրացնում են այդ թերությունը: Եթե տգեղ է նրա կառուցվածքը, ուրեմն համոզված է, որ դեմքի գեղեցկությունը հավասարակշռում է այն: Իսկ եթե անհրապույր են ինչպես դեմքը, այնպես էլ կառուցվածքը, ապա նա իրեն հանգստացնում է, որ օժտված է որոշակի հնայչությամբ, պահիվածի յուրահատկությամբ, որն ավելի գրավիչ է, քան գեղեցկությունը: Դրա լավագույն ապացույցն այն է, որ աշխարհի ամենատգեղ կինն է ձգտում է հագնվել լավագույն ծևով: Բոլոր կանանցից ամենաքիչը այդպիսի գայթակղության ենթարկվում է իր գեղեցկությունը գիտակցող անվիճելի գեղեցկութիւն: Նա գիտե, որ դրանով իրեն միայն արժանին է մատուցվում: Դարկավոր է գովարանել նրա խելքը, որի առկայությանն ինքը, գուցե չի կասկածում, բայց մտածում է, որ տղամարդիկ կարող են լինել այլ կարծիքի:

Ինձ սիսակ մի հասկանա և մի մտածիր, որ ես քեզ խորհուրդ եմ տալիս դիմելու ստոր և հանցավոր շողոքորթության: Ոչ, երբեք չփորձես գովարանել որևէ մեկի արատները կամ հանցագործությունները ընդհակառակը, արհամարիի դրանք և մարդկանց հեռու պահիր դրանցից: Սակայն աշխարհում հնարավոր չէ ապրել առանց անմեղ, որոշ դեպքերում նաև ծիծաղելի, մարդկային բուլությունների և սնափառության հանդեպ սիրալի ներողամտության: Եթե տղամարդը ցանկանում է, որ իրեն համարեն ավելի խելացի, իսկ կինը՝ ավելի գեղեցիկ, քան իրականում է, ապա կցանկանայի բողնել այդ մարդկանց իրենց մոլորության մեջ, մանավանդ, որ երկուսի համար էլ օգտակար լինելով՝ անվնաս է շրջապատի համար: Ես կնախընտրեի նաև իմ ներողամտությամբ այդ մարդկանց դարձնել իմ բարեկամները և ոչ թե ձգտելով դրւս բերել այդ մոլորությունից (շատ անգամ միանգամայն իզուր)՝ նրանց դարձնել իմ թշնամիները:

Գոյություն ունեն նաև ուշադրության այլ նշաններ, որոնք միանգամայն հաճելի են մարդկանց և զգալիորեն ազդում են նրանց՝ իրենց բնույթից անբաժան հպարտության և ինքնասիրության վրա: Այդ նշաններն են՝ ուշադրությունը, որը հավաստի վկայությունն է մարդկանց հանդեպ մեր պատրաստակամության և հարգանքի: Օրինակ, կարելի է հետևել ու հիշել մարդու սովորությունները, հակումները, հակակրամն ու ծաշակը՝ նրբանկատորեն հասկացնելով, որ դու նկատել ես, թե ինչպիսի ճաշտեսակներ կամ բնակարան է դուր գալիս նրան և ըստ այդմ պատրաստել ես այս կամ այն բանը: Կամ հակառակը՝ քեզանից ծածուկ չի մնացել նրանց հակառակամն այս կամ այն ճաշտեսակի կամ անձի հանդեպ և դու առել ես ամեն ինչ, որ սեղանին չկանու ոչ միայն այդ ճաշտեսակը, այլև կյուրերի շարքում չկանու ոչ մարդկանց ինքնասիրությունը, քան ավելի կարևորները, քանի որ մարդիկ սկսում են մտածել, որ քո մտքերն ու հոգմերն ամբողջությամբ ուղղված են իրենց համար հաճելի ինչ-որ բան անելուն:

Ահա որոշ գաղտնիքներ, որոնք անհրաժեշտ են բարձր հասարակություն մտնելու համար: Լավ կլիներ, եթե քո հասակում ես դրանք լավ ինանայի: Ես այդ գիտելիքների համար վճարել եմ իմ ապրած երեսուն երեք տարիներով և կուզնենայի, որ դու այսօր օգտվես այն գիտելիքներից, որ կարելի է քաղել իմ ոչ վատ փորձից: Ցտեսություն:

Մարտահրավեր՝ ավանդական տոնածառերին

Քայատանի պետական տնտեսագիտական համալսարանի բոլոր ֆակուլտետներում 2012 թվականի դեկտեմբերի 21-ից սկսած շողջողացին ուսանողական խորհրդի հայտարարած «Ինքնատիպ տոնածառերի մրցույթին» մասնակցող գեղեցիկ ու յուրօրինակ տոնածառեր՝ հիացմունք ու բարձր տրամադրություն պարզեցնով ինչպես բուիի դասախոսներին, աշխատակիցներին և ուսանողներին, այնպես էլ այցելուներին և հյուրերին: Ուսանողներն իրենց աշխատանքներով յուրատեսակ մարտահրավեր նետեցին ավանդական տոնածառերին՝ թարմ եղևուն՝ զարդարված փայլվուն խաղալիքներով: Անսպառ երևակայությամբ ու մտքի թռչքով ստեղծված տոնական ծառերը ստեղծելիս նրանք ազատորեն դիմել էին ամենատարբեր նյութերի կիրառությամբ՝ շիկալամպեր, իին ծայնապնակներ, ծայներիզմեր, բուղթ, ապակի, մատիտ, մակարոն, փուչիկներ....

Հունվարի 18-ին ինքնատիպ տոնածառերի մրցույթը գնահատելու և հաղթողին որոշելու համար ուսանողական խորհրդի հրավերով համալսարան էին այցելել ճանաչված դիզայներ Արամ Նիկոլյանը, շոու բիզնեսի սիրված ներկայացուցիչը, ՀՊՏՀ շրջանավարտ Գրիգոր Դանիելյանը (Գորոր) և երգչուիի Հոփիսիմե Եյանը:

Բոլոր տոնածառերը մեկտեղվել էին համալսարանի կենտրոնական մասնաշենքի նախարարում և հյուրերի վրա, ակնհայտորեն, մեծ տպավորություն գործեցին: Այդ օրը ցուցադրվող տոնածառերի շարքում էր նաև խոսող տոնածառը, որը մարմնավորում էր ֆինանսական ֆակուլտետի առաջնային գործունեությանը (Գորոր) և երգչուիի Հոփիսիմե Եյանը:

«Դժվար է հավատալ, որ հիմա մենք տնտեսագիտական բուհում ենք, և այս հիասքանչ ստեղծագործությունները կատարել են ապագա տնտեսագիտները: Բոլոր տոնածառերն էլ մանրակրկիտ, ստեղծագործ աշխատանքի արդյունք են, և դժվար է առանձնացնել որևէ մեկը», - իր տպավորություններն արտահայտեց Արամ Նիկոլյանը՝ հավելելով, որ դժվարին կացության առաջ են կանգնած, քանի որ պատարված են որոշելու միակ հաղթողին:

«Ես միշտ ասել եմ և շարունակելու եմ կրկնել, որ իմ շատ սիրելի բուհը փայլել ու աչքի է ընկել դեռ այն ժամանակներից, երբ ես եղ այստեղ սովորում: Այսօր այդ փայլը ավելի շողջողուն ու պայծառ է դարձել: Դուք շատ թանկարժեք ու լուսավոր ստեղծագործություններ եք կերտել, և եթե չհաղթեք, մի՛ փատվեք, որովհետև, վստահեցնում եմ, ձեր մեջ ծնունդ առաջ նորարական այս գաղափարները ձեր կյանքը կդարձնեն հետաքրքրական և բովանդակալից», - ասաց Գրիգոր Դանիելյանը և հորդորեց յուրաքանչյուր արված գործուն ներկնել երևակայություն և ստեղծագործական միտքը:

Մրցատանի ընդունած որոշման մասին հայտնեց Հոփիսիմե Եյանը՝ նշելով, որ թեև իրենք պետք է որոշեն միակ հաղթողին, այնուհանդերձ, առանձնացրել են երեք լավագույններին:

Այսպիսով՝ երրորդ հորդորդ հորիզոնականը գրադեցրեց ֆինանսական ֆակուլտետի ներկայացրած՝ խոսող տոնածառը (Նժենի Խանջյան), երկրորդը՝ նույն ֆակուլտետի՝ մակարոնից պատրաստված տոնածառը: Ամենայնքնատիպ տոնածառը և մրցույթի հաղթող ճանաչվեց կառավարման ֆակուլտետի աշխատանքի տնտեսագիտություն մասնագիտության առաջին կուրսեցիների՝ շիկալամպերով տոնածառաց:

«Այս յուրօրինակ մրցույթից միայն դրական լիցքեր ու պայծառ տպավորություններ ստացանք: Այստեղ չկա մի տոնածառ, որ ժպիտ ու բարձր տրամադրություն չպարզէի: Հուսով եմ, որ ապագա տնտեսագիտներն իրենց նորարարական գաղափարները հաջողությամբ կիրականացնեն նաև աշխատանքնային գործունեության մեջ», - շնորհավորելով և շնորհակալություն հայտնելով մրցույթի բոլոր մասնակիցներին՝ ասաց Հոփիսիմե Եյանը:

Ավելացնենք ու արձանագրենք, որ մեր շնորհալի ուսանողների շնորհիկ մեկ ամիսշարունակ համալսարանականներին նվիրվեց անանորյա իսկական տոն, ուրախ ու գրավիչ, և արդյունքում հաղթանակեցին ստեղծագործական միտքն ու կատարման վարպետությունը:

ՈՈՒՉԱՍ ՍԱՐԱԿՅԱՆ

ՄՅԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԼՐԱՀՈՍ

ԳՅՈՒՄՐԻՆ 2013 թ. ԱՊՀ ՄՅԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔ

2012 թվականի դեկտեմբերի 5-ին Աշգաբադում կայացել է ԱՊՀ պետությունների դեկավարների խորհրդի նիստ, որի ժամանակ հաստատվել է մինչ այժմ «պիլոտային ռեժիմով» իրականացվող «Համագործակցության մշակութային մայրաքաղաքներ» ծրագիրը: Նույն օրը նաև ընդունվել է որոշում Գյումրին 2013թ. ԱՊՀ մշակութային մայրաքաղաք հայտարարելու մասին:

ԱՊՀ մշակութային մայրաքաղաքների ընտրությունը կատարվում է ռուսերենի այբբենական կարգով: Ըստ հեղթականության յուրաքանչյուր պետություն առաջարիում է երկրի մայրաքաղաք չհանդիսացող մեկական քաղաք:

ՀՈԼԴՎՈՒԴՅԱՆ ՆՈՐ «ԱՇԽԱՐՀԻ ՎԵՐՋԸ» ՖԻԼՄՈՒՄ ԿՀՆՉԻ ԶԻՎԱԿԱ ԳԱՎԱՐՅԱՆԻ ԴՈՒԴՈՒԿԸ

Միջազգային փառքի արժանացած դուդուկահար Զիվան Գասպարյանը երաժշտություն է ձայնագրել հոլիվուդյան նոր՝ «Աշխարհի վերջը» ֆիլմի համար: Բավական մեծ բյուջե ունեցող և երեք տարի շարունակվող այս ֆիլմի նկարահանումները կավարտվեն 2013-ի ընթացքում:

ԱՐՏԱՎԱՋԴԻ ՓԵԼԵՑՅԱԼԸ ՀԱՅԱՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱՅԻ

ՀՀ Նախագահ Սերժ Սարգսյանը հրամանագիր է ստորագրել, որով ՀՀ քաղաքացու կոչում է շնորհվել աշխարհահռչակ հայ ռեժիսոր-վավերագրող Արտավազդ Փելեցյանին և նրա տիկնոջը՝ Արդա Գալստյանին: Դեկտեմբերի 13-ին հանդիսավոր պայմաններում վերջիններիս Հայաստանի Հանրապետության անձնագրեր հանձնեց ՀՀ մշակույթի նախարար Հասմիկ Պողոսյանը:

ՀԱՅԱՏԱՆՈՒՄ ԷՐ ԻՏԱՎՅԻ ՃԱՆԱՋՎԸ ԱԿՈՐԴԵՌՆԱՀԱՐՄԱՐԻ ՍՏԵՖԱՆՈ ՊԻԵՏՐՈՒՆՐԿԻՆ

Հունվարի 14-ին «Արամ Խաչատրյան» համերգասրահում Հայաստանի պետական երիտասարդական նվագախումբը, Սերգեյ Սմբատյանի դեկավարությամբ, այս տարվա ընթացքում առաջին անգամ հանդես եկավ համերգային ծրագրով՝ իտալացի աշխարհահռչակ ակորդենահար, բանդոնեոնահար Մարին Ստեֆանո Պիետրոնարկիի հետ: Համերգի ընթացքում ներկայացվեց մեկ համաշխարհային պրեմիերա, կատարվեցին Ռոբերտ Մոլիճնելիի, Աստոր Պիացոլայի, Ֆաբիո Կոնչիելայի սիրված ստեղծագործություններից: ճանաչված երաժիշտը համելի անականկալ մատուցեց հանդիսատեսին՝ կատարելով առաջին տիկին Ռիտա Սարգսյանի հեղինակած տանգօն:

ՑՈՒՑԱԴՐՎԵՑ ԿԱՐԵՆ ՇԱՀՆԱԶԱՐՈՎԻ «ՍՊԻՏԱԿ ՎԱԳԻԵՐ» ՖԻԼՄԸ

Հունվարին «Մոսկվա» կինոթատրոնում տեղի ունեցավ հայազգի կինոռեժիսոր, սցենարիստ, պրոդյուսեր, «Մոսֆիլմ» կինոստուդիայի գլխավոր տնօրեն Կարեն Շահնազարովի «Սպիտակ Վագրեր» ֆիլմի երևանյան պրեմիերան: Այս առիթով Հայաստանում էր ճանաչված հայազգի ռեժիսորը:

ԱՇԽԱՐՀԱՀՈՎԱԿ ԴԵՐԱՍԱՆ ԱԼԵՆ ԴԵԼՄՆԸ ԵՐԵՎԱՆՈՒՄ

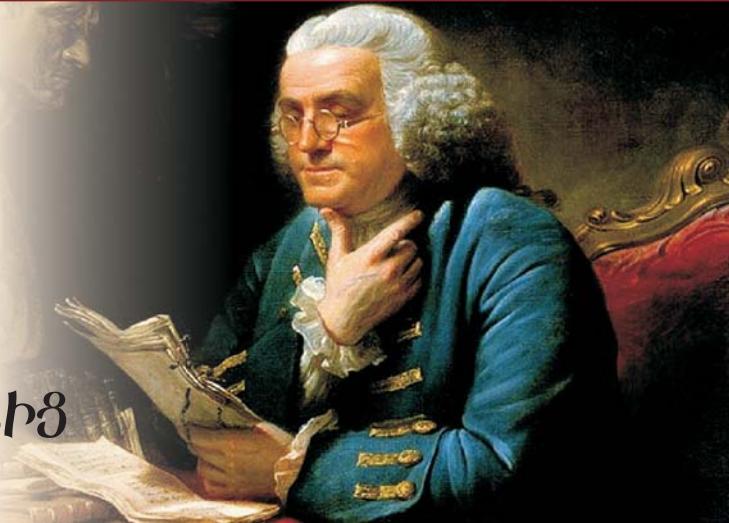
Դեկտեմբերի 27-ին Երևանում տեղի ունեցավ «Շնորհավոր Անանոր, մայրեր» լիրիկական կատակերգության պրեմիերան, որը «Մայրեր» ֆիլմի շարունակությունն է: Ֆիլմի ցուցադրման կապակցությամբ առաջին անգամ Հայաստանում էր ֆիլմի գլխավոր դերակատարներից մեկը՝ աշխարհահռչակ դերասան Ալեն Դելոնը:

ՀԱՅԱՁԳԻ ՊՐՈԴՅՈՒՍԵՐԻ ՖԻԼՄՆ ԱՐԺԱՎԱՑԵԼ Է «ՕՍԿԱՐԻ»

Հայազգի պրոդյուսեր Քերին Սարաֆյանի «Խիզախս սիրտը» լիամետրաժ մուլտֆիլմն արժանացել է Ամերիկյան կինոակադեմիայի հեղինակավոր «Օսկար» մրցանակին:

Մուլտֆիլմի ռեժիսորներն են Մարկ Էնդրյուսը և Բրենդա Չափմանը: Հիշեցնենք, որ ավելի վաղ մուլտֆիլմն արժանացել է նաև «Ոսկե գլորուս» մրցանակին՝ «Լավագույն անհմացիոն ֆիլմ» անվանակարգում:

ՈՒԹԻՍՈՐՀՈՒՐԴ ԲԵՆԶԱՄԻՆ ՖՐԱԿԱԼԻՆԻՑ

Իր բուռն բնավորության և հետաքրքրասիրության շնորհիվ Բենժամին Ֆրանկլինն ուներ շատ նախասիրություններ: Նա գրող էր, հրատարակիչ, դիվանագետ, նորարար և ԱՄՆ-ի հիմնադիր հայրերից մեկը: Ինքնազարգացումը նրա աներևակայելի կյանքի մշտական ուղեկիցն էր:
Ստորև ներկայացնում ենք ուր խորհուրդ Բենժամին Ֆրանկլինից:

Խոսե՛ք բիշ գործե՛ք շատ:

Ձրույցները ոչինչ չարժեն: Շատերն անվերջ խոսում են այն մասին, թե ինչ են կամենում անել, սակայն հաճախ ոչինչ էլ չեն ծեռնարկում: Եվ ահա, որպեսզի իրագործեք մտահղացումները, պետք է գործեք՝ հստակ տեսնելով ծեր առջև դրված խնդիրները:

Մի՛ հենուազգեր վաղվան այն, ինչը կարող եք կատարել այսօր:

Այս ծևակերպումը բոլորս մանկուց լսել ենք: Ֆրանկլինը կյանքում շատ հաջողությունների հասավ շնորհիվ այն բանի, որ երբեք չէր հապաղում: Նա մի մարդ էր, որն ուներ հստակ նպատակներ, որոնք իրագործում էր մշտական ու համար աշխատանքով: Մտածե՞ք, ի՞նչ օգուտ այն բանից, որ օրվա կարևոր գործերը հետաձգում եք վաղվան:

Պատրաստ եղեք անհաջողություններին:

Նպատակին հասնելու համար անհրաժեշտ է պլան: Սակայն այն պետք է լինի իրատեսական և կանխատեսի իրադարձությունների զարգացումը: Դնարավոր չէ նախնական պլանին մինչև վերջ կուլորեն հետևել՝ չկատարելով փոփոխություններ: Չէ՞ որ կյանքն իր ծշգրտումներն է կատարում: Ուստի քայլելով նպատակին ընդառաջ՝ եղեք ձկուն, լավատես, բայց պատրաստ՝ վատագույնին:

Մի՛ դիմադրեք փոփոխություններին:

Մեզանից շատերը չեն սիրում փոփոխություններ, մինչդեռ մի մասն էլ չի կարող առանց դրանց քայլել: Պետք է հասկանալ, որ դրանք մեր կյանքում անխուսափելի են, և որքան ուժգին ենք մենք դիմադրում, այնքան շատ ժամանակ ու կենսական ուժեր ենք վատնում: Դադարեցրե՞ք այդ ոչ պիտանի պայքարը, աշխատեք ցանկացած փոփոխության մեջ գտնել ինչ-որ դրական բան:

Խոսափե՛ք անլավուղ աշխատանքից:

Երբեք շարժումը գործողության հետ մի՛ շփոթեք: Մենք մշտապես ինչ-որ բանով գրալված ենք, բայց արդյո՞ք մեր բոլոր գործերն են կարևոր: Արդյո՞ք օրվա պարտին արդյունքը շոշափելի է լինում կամ առաջացնում է բավարարվածության զգացում: Չեր ամեն գործողությունը պետք է իմաստ ունենա: Աշխատեք անել այն, ինչն իրականում պտուի է տալիս:

Քոյլատրեք չեղ սխալներ գործել:

Եթե վախենում ենք սխալ գործել, ապա սկսում ենք վախենալ նոր բան անել: Վախը հարկադրում է մարդուն դուրս չգալ հարմարավետության սահմաններից, ինչը նրան տկարացնում է: Ոխսկը և սեփական սխալներին պատրաստ լինելը հաջողության ճանապարհի հավատարին ուղեկիցներ են:

Օգտագործեք բոլոր հևարավորությունները:

Իրականում, մեր շուրջն անթիվ-անհամար հնարավորություններ են: Որպեսզի կյանքում ամեն ինչ հասցնենք, պետք է օգտագործենք այն հնարավորությունները, որոնք ընձեռվում են մեզ տվյալ պահին: Եվ փոխարենը մտահոգվենք, թե կարող ենք չհաջողել, ավելի լավ է հարցնենք մեզ. «Իսկ ի՞նչ կլինի, եթե....»:

Երբեք մի՛ հանչևլիք:

Նպատակին հասնելու ճանապարհը կարող է դժվար հաղթահարելի լինել: Կլինեն օրեր, երբ կցանկանար ամեն ինչից իրաժարվել: Կպատահի, որ կենսական ուժերի պաշարը կհավասարվի զրոյի, դժվարությանը ուղիղ կկանգնեք: Սակայն նման պարզագույններում անգամ երբեք մի՛ հանձնվեք, օր-օրի առաջ ընթացեք, միևնույն է վաղ թե ուշ ամեն ինչ կհարթվի: Միշտ հավատացեք ծեր ուժերին, դա բույլ կտա, չնայած ժամանակավոր թուլությամբ, շարժվել սեփական նպատակին ընդառաջ: